

بویوک موضوع لرده

اوقاف فکری

ریبه الادب، ملکه القلم پرنسس سیده قدریه خانم حسین حضرتلری !
عرض احترام هدیه سی اولمق اوزره حرم عصمتگزدن بگا کوندورلمش
«مخدرات اسلام» ی، «تموجات افکار» ی هر برینی برر جلسه ده نشاطله
مطالعه ایندم. بلاغت ادبیه گزه مفتونیم تأثیریله، اولگی اثرگزه ادبی انتقاد
کبی بر مکتوب یازوب، جواب آلمق شرفنه ده نائل اولمش ایدم.
جوابگزه هر جهته قناعت ایتدم. قلمگزگ اقتدارینه، معلوماتگزگ
اتساعنه، حریتله برابر افکارگزگ استقلالنه تحسین ایتدم.

عالم اسلامیتگ خدور ادبیه سنده برر فخر ملی اولمق صفتیله اثبات
وجود ایدن فاطمه علیه، نگار خانم، لایلا خانم، نزیهه بشار، امینه سمیه،
ساله ثروت خابم، همده آراده اگ پارلاق سیما اولمق اوزره خالده ادبیه
خانم کبی ربات الادبگ و جودلری برکه سنده قلوب ملیه مز شاد ایدی،
مفتخر ایدی. علوم اسلامیه سی واسع، بلاغت عربیه سی کامل، افکار
نیروه سی مستقل سزگ کبی بر ادب سیاره سنک، اسلامیت استقبالنه
بشارت اولمق اوزره، شو نیرات منظومه سنده، شرف بروجنده اسلامیت
افقنده طلوعی بگا غایت بویوک امید، غایت بویوک ممنونیت ویردی.

سزه، همده محترم اسملری شو کتابگ جلدینه زینت اولمش اسلام ادبیه لرینک
هر برینه احترام یولیله، سزگ نامگزه شو کتابی تقدیم ایتدم. قبولنه تنزلگزی
یلوب، شکر ایتدم. سوگزه آثار ادبیه گزدن «نه لرم» ی مطالعه شرفنه ده نائل اولدم.
بویوک موضوع لرده اگ آغر حقیقتلری بوتون فنونگ مختلف لسانلریله او قدر آچیق
او قدر سهولتله بیانگزی کوروب، سزگ حرم عصمتگز کبی ادب حرمنه
شو کتابم کبی «اوقاف فکری» ی تقدیمم جسارتینه، عاقبت، اوتاندم.

ادبگزه محرابنه تقدیم قیلنمش شو قربانمی شو دفعه قبول قیلگز.
جسارتم قصورینی انشاء الله بوندن صولگ تدارک ایدرم. موسی جارالله.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ,
Типографія М-А. МАКСУТОВА.
Басковъ пер., д. № 34.
1914 г.

بو یونک موضوع لردہ

اوفاف فکرلر

انتقاد مقالہ لری صورتیلہ یازلامش ایسدهده ، موضوعک اهمیتنه کوره
کتاب شکلنده طبع قیلنوب ،
قبولته تنزلاری معلوم اولدقدن صوٹ، ربه الادب ملکه القام پرنسس قدریه خانم حضرتلرینک
حرم عصمتارینه خالصا لوجه الادب، احتراماما لادبیه الاسلام مؤلفک رجاسیلہ تقدیم قیلندی .

کتابک مندرجاتی :

- (۱) قلم اربابنہ بر رجا .
  - (۲) الفخر فخری سوزی حقنده .
  - (۳) کاد الفقران یکون کفرا سوزی حقنده .
  - (۴) اختلاف امتی رحمہ حقنده .
  - (۵) انسانلرک فرشته لردن آرتقلقی .
  - (۶) آدمک عصیاننی .
  - (۷) حسنک عقلیگی شرعیگی حقنده .
  - (۸) حرام رزق می؟ دگل می؟
  - (۹) قران کریم مخلوق دگلدر .
  - (۱۰) خلافت اسلامیہ حقنده .
  - (۱۱) نبسی اسلام علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک آتاسی آتاسی حقنده .
  - (۱۲) رهبانیت حقنده .
  - (۱۳) تصوف حقنده .
- (۱۴) هو کلمه سی حقنده .
  - (۱۵) عقلک هم عالم وجودک نسبتلری حقنده یدی ملاحظه .
  - (۱۶) معجزه لرک حقیقتی ، علوم نظرندہ معجزه لرک قیمتی .
  - (۱۷) اسلامیت ده معجزه لرک قیمتی .
  - (۱۸) اسراء معراج کبی حادثه لرک فائده ادبیہ سی .
  - (۱۹) قران کریم ده مذکور عرش بلقیس قصه سی .
  - (۲۰) اسراء معراج حادثه لرینک حقیقتی .
  - (۲۱) اسراء معراج یقظه ده ایدی، دلیللری .
  - (۲۲) دینی مؤتمرار حقنده .
  - (۲۳) قران کریم ترجمه سی حقنده .

قلم اربابند بر

رجا

محترم مدرس ضیا افندی الکمالی حضرتلرینک «الله عدالتی» اسملی اثرینی بر قاج سنه مقدم، یولده پویزده کیدر ایکن، مطالعه ایتمش ایدم. یا کئی طبع قیلنمش یا کئی اثرلرک هر برینی ممکن اولورایسه، آلورم، مطالعه ایدرم. شو کتابک گوزل اسمی موضوعکده صوگ درجه اهمیتی رغبتی دها زیاده آرتدردی. آلم، باشدن اخیرینه قدر او قودم.

«غایت بویوک موضوع ده اگ اوفاق فکریلر، مزه سی یوق سوزلر!» دیمش ایدم ده، او وقت شو یله قالمش ایدی. مطالعه ایدر ایکن کتابک صحیفه لرینه قورشون قلمله اشاره لر صزمش ایدم. شو کون کتابلرم آراسندن او اوفاق کتابی آرام، بولامادم. کتابک مندرجاتی ده خاطر مه قالمش. لکن بیلورم، خطالری ده، هم ادب عقل خلافنه سویلنمش سوزلرده وار ایدی، بلکه بایناق ایدی. مثلاً: مسئله لری ایضاح یولنده حکایه قیلنمش اوچ مثل، اوچ قصه، انبیا لرک لسانلرینه وضع قیلنمش اعتراضلر شکایتلر، اللهک کلامنه وضع قیلنمش جوابلر، بیانلر - شو شیلرک هیچ بری علم نامنه قبول قیلنه بیلور شیلردن دگلدرد.

کتاب ده وجوب عقاب کبی، نصرانیت عقیده سندن استعاره قیلنمش فکریلرده وار ایدی. شو یله عقیده اسلامیت عقیده سنه البته خلافدره.

درست، کلام مذهبپرانده و جوب عقاب مسئله سی واردرد. لکن «آتالرک گناهلری شوملغیله بالالرینی صوقور، آیاقسز قولسز یاراتمق کبی عقابلر» بزم اسلامیت عقیده سنده یوقدره.

من اهددی فانما یهددی لنفسه، ومن ضل فانما یضل علیها. ولا تزر وازرة وزر اخری...

«ام لم ینبأ بما فی صحف موسی. وابراهیم الذی وفی: الا تزر وازرة وزر اخری.»

درست، طبیعت ده، اللهک حکمت الهیه سیله وضع قیلنمش «وراثت قانونی» واردرد: آتالرک آنالرک خسته لکلری بالالرینه انتقال ایدره. لکن شو وراثت قانونی آتالرک گناهلری شوملغیله بالالری مواخذه ایتمک، اللهک قهرینی، غضب هم انتقام یولیله، بالالره یاغدرمق کبی عقاب دگلدره. یعنی اللهک خطابنه عصیان جزاسی دگلدره. بلکه طبیعی سببلره مترتب اولور حادثه لر دره.

شو خصوص ده، یعنی خسته لکلرک انتقاللری خصوصنده، انسانک طینه سنده ایکی خاصه واردرد: بری قابلیت خاصه سی. بوکئا کوره بالالره آتالرک خسته لکلری انتقال ایدره. دیگرری مدافعه خاصه سی، یعنی موافق دگل حاللری دفع ایتمک خاصه سی. انسانک طینه سنه عنایت الهیه احسانیه مدافعه قوتی ویرلمشدر، اوقوتک برکه سیله موافق دگل حاللری طبیعت اوزندن دفع ایدره، انسانک طینه سی سلامت قالور. «وما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم. ویغفو عن کثیره.» آیت کریمه سی بوکئا اشاره اولسه کرک. یعنی: هر مصیبت هر خسته لک انسانک اوز الیله کسب قیلنور ایه ده، طبیعت ده وار مدافعه قوتیله انسان او مصیبتلرک اکثرندن قوتولور.

روایه، رومان کبی اثرلره «تمادح» یاخود «تهاجی» اصولیله انتقاد یازمق بزده برار وار ایه ده، دینی یاخود فنی اثرلره انتقاد یازمق

آزدره مؤلف افندیلرک خاطرلرینی صاقلامق نزاکتیله اولسه کرک، «شورا» مجله سی ده کتابک مطبعه سندن، بهاسندن، کاغندن خبری ویرمک، مطالعه سنه توصیه ایتمک کبی عادی شیلرله قناعت ایدره. محترم مشهور مدرساک حر قلمیله یازلمش اثرلر طلبه لرک ده، امام افندیلرک ده فکرلرینه نظرلرینه البته تأثیر ایده یلوره بوکا کوره، محترم عالمک معتبر خاطرینی عمومک خاطرینی حرمتینه فدا قیلوب اولسه ده، «دینی تدبیرلر» اسملی یا کئی چیقمش اثرک مندرجاتنه دائر انتقادمی مجبوریتله یازدم.

«دینی تدبیرلر» مؤلف افندی طرفندن هدیله اولمق اوزره، شو سنه یانوار اون ده بکا ایرشدی. باشدن نهاییه سنه قدر مطالعه ایتدم... اورتاچه قطعه ده، ۷۵ صحیفه دن عبارت شو اثرک ۷۳ صحیفه سنده تدبیر نامنه بر شی کورمه دم. کتاب ده درج قیلنمش مسئله لر غایت بویوک ایسه ده، محترم مؤلف افندی ک قلمیله یازلمش سوزلر فکرلر، مسئله لرک اهمیتلرینه موضوعلرک بویوک کنگنه نسبتله، غایت عادیدر، بلکه اوفادره.

محترم مؤلفک فکرلرینه عائد انتقادمی یازمقدن مقدم، قلملرک ادبته دائر بر قاچ سوز سویله مگی مناسب کوردم. قلم اربابنه رجا کبی بر شی اولوره.

(۱) بز، عمومیتله همه مز، اوزمزک اوفاق خدمتلمرزه هر وقت تحمالتدن زیاده قیمت ویروزه اکثریتله لسانمزده فکرمزده خطا اولور ایسه ده، رومان کبی اثرلری یازار ایکن، «لسان سز جان سز» ملتزمه «ادبیات» طوغدرمق، لسان اوگره تمک، وجودلرینه جان اورمک، ایده یال تیمپلر کوسترمک کبی بویوک خیاللرله دماغلرمز قابارمش اولوره. ایکی گنه یول شعر، یاخود بررگنه مقاله یازه بیلور ایسه ک، بوتون همتمز «سفیل، بدبخت» ملتزمی تکدیور ایتمک غیرتلینه منحصصر قالوره.

دینی موضوعلرده یاخود اجتماعی مسئلهلرده برر مقاله، یاخود برر کتاب یازمق شرفنه ده نائل اولور ایسهک، هر بر سوزمز اسلامیتی شریعتی بوتون ملتی اصلاح سوسلریله تزیین قیلنمش اولور.

لسان اوز لسانمزد، باش بلکه اوز باشمزد؛ لکن اجتماعی حاللرمزه نظر ایدر ایکن کوز اجنبیلرک کوزی اولور.

شو حریت عصرنده بز هر خصوص ده یاتلره تقلید ایتدک. ایندی شو کون اجتماعی، دینی، سیاسی حاللرمزدن بحث ایدر ایسهک، ملتزمه هر وقت یاتلرک کوزیله یوقاریدن نظر ایدر اولدق؛ اسلاميته ده اجنبیلرک کوزیله باقوب اصلاح عملیاتنه محتاج خسته لکلرینی ده کوره باشلادق. هر بر سوزمزه هر بر فکرمزه «اصلاحات دینی» نامی ویروب، «ذلیل» ملتزمه، «خسته لشمش» اسلاميته او سوزلرمزی او فکرلرمزی «دوا» صفتیله، تکدیر یولیه ویره باشلادق.

حدودی یوق شودعوالر، چینگگی یوق شو جسارتلر، انصاف کوزیله ادب نقطه سندن نظر ایدر ایسهک، فائده سی یوق، فضله بر شی اولور. عموم ملتی، معصوم اسلامیتی احترام ایتمک سزه ده، بزه ده، هر بر مزه ده اگ ضروری اگ اولگی وظیفه در.

عموم ملتک، مقدس اسلامیتک حضورنده تأدب ایتمک، تعیین ایدیم، اول بگنا، هم سزه تیموشدر.

بنم نظرم ده اسلامیت «اصلاحات دینی» عملیه لرینک هیچ برینه محتاج دگلدر. درست، بزه، یعنی اسلامیت ده دگل، یالکز اوزمزه، اجتماعی، دینی، سیاسی خسته لکلر واردر. او مهلك خسته لکلردن آرنمق، دوالرینی ده آرامق البته لازمدر. لکن شو تقدیرده اسلامیتی اصلاح ایتمک حاجت اولماز. بلکه اسلامیت برکه سیله اسلامیت دواسیله اوزمزی وجودمزی دوالامق اصلاح ایتمک حاجت اولور.

بز او خسته لکلره نفرت کوزیله باقارز؛ لکن هر حال ده اهل اسلامی احترام ایدرز. اهل اسلام حضورنده تأدب لسانی قوللانونب، قلبمزهده هر برینه محبت حسیاتی صداقت نظری صاقلارزه. اسلامیتک اوزنده خسته لگی، عموم ملت ده مسکینلگی دعوی ایتمک شائبه لرندن سوزمز، فکرمز، مقاله لرمز، اثر لرمز پاک اولور ایسه، اوافق بویوک خدمت لرمزک هر برینه، نه قدر استهر ایسهک او قدر، قیمت ویره بیلورزه.

«دینی تدبیرلر»ک محترم مؤلفی، نشرینه شروع ایتمش اثرلرینک سلسله سنه «اصلاحات دینی کتبخانه سی» نامی ویرمه یوب، باشقه بر اسم ویرسه، نصل اولور ایدی عجیبا؟

شو اسم، بیلورم، غایت گوزلدر. لکن اسلامیتک اوزنده خسته لگی، فسادی دعوی ایتمک شائبه سی وار دگلمی؟ نصرانیت دنیا سنده ره فورماسیون دوری، درست، وار ایدی. لکن تاریخ اسلامیتی نصرانیت تاریخنه تقلید ایتدرمک لازم اولماسه کرک.

۲) مقالره مزده، اثر لرمزده بوتون اسلامیت دنیاسینه خطاب ایده بیلور قدر جسور اولور ایسهک، تأدب وظیفه لرینی ده اونوتامق لازمدر. همه خطاب لرینی بوتون اسلامیت دنیاسنه توجیه ایتمش «دینی تدبیرلر» خطاب لرینک اکثرنده «عالیدن نازله» یولیه حرکت قیلوب، احترام ادبلرینی التزام ایتمه مشدر.

«دینی تدبیرلر»ک خطاب لری شاگردلرک بر حلقه سنه، یاخود مسجدهده طویل انمش جماعتک بر بولوگنه نسبتله مقبول اولور بیلور ایسه ده، بوتون اسلامیت عالمنه نسبتله موافق اولماسه کرک.

«قران هدایت لری» نی یازمش محترم مولف افندی خطاب ادبلرنده قران کریمک هدایت لریله مهتدی اولسه، یارار ایدی.

۳) سید الوجود شارع کبیر نبی محترم علیه الصلاة والسلام
حضرتارینک معصوم لسانترینه سوز وضع ایتمک، حکمت الهیه ایله
پاکلنمش مقدس قلب رسالتترینه فکر تلقین ایتمک، بزم کبی
«ضیالیره» مناسب اولماسه کرک .

«دینی تدبیرلر» کُ بعض صحیفه لرنده، مثلاً، نچی صحیفه ده
«جانی بدننه قایتوب، افندیمز روضه سعادتدن قالقسه ایدی، او یله
قیلور ایدی، بویله قیلور ایدی!» کبی بر از میزانسن لافلر واردر .
درست، شو نظر بلکه یالکیز بگا مخصوص بر نظر اولا بیلور .
سعادت روضه سنده روحیله، صاغ وجودیله قرار قیلمش سید الوجود
حضرتلرینه «جان قایتاروب، سوز سویلتمک» جسارتلرینه تهور
یویله اقدام ایتمش شاعرلر فلانلر بزدن مقدم ده احتمال بولنمشدر .
لکن تهور یوللرینه سلوک ایتمک بزه ده لازم اولماسه کرک .
درست، سید الوجود حضرتلری «لو کان موسی حیالما وسعه
الا اتباعی!» دیمشدر . لکن لسان ده باشقه در، مقام ده باشقه در .

۴) آسان لسانله خطا لسانی فرق ایتمک تیوش ایدی .
محترم مؤلفک باشقه اثرلری کبی، «دینی تدبیرلر» کُ لساننده
بر از مساهله کبی بر شی واردر . عرب کلمه لرنده گی خطا لرمطبعه
خطاسی اولا بیلور؛ لکن تورکی کلمه لرنده تورکی جمله لرنده گی
خطا لرقلم مساهله سی اولسه کرک .

لسانی درستله مک، شبهه یوق، هر بر قلمک اڭ ابتدائی
وظیفه سیدر . قران کریمی ترجمه ایتمش قلم حقننده ایسه، لسان
درستلگی البته اڭ برنچی وظیفه در .

برادرلک حرمتنه لوجه الله سویلنمش شو سوزی مولف افندی
بلکه اعتبار ایدر ده، قران کریمک ترجمه سنده لسان درستلگنه
بلکه اعتنا ایدر .

اولگی حدیث بالاتفاق موضوعدر . مؤلفک گماننه کوره ،
اسلامیت رکنرینی ده خراب ایشمدر .

ایکنچی حدیث امام بیهقی حضرتلرینک «شعب الایمان» اسملی
کتابنده صحابی انس حضرتلری واسطه سیله حدیث مرفوع اولمق
اوزره روایت قیلنمش ایسه ده ، ضعیف هم متروک حدیثدر . محترم
مؤلفک زعمنه کوره ، کیملرک الیله در ، قتل قیلنوب ، قبرستانه دفن
قیلنمش حکمت نبویه در .

بنم فکرمه کوره ، اولگی حدیث هر نه قدر موضوع ایسه ده ، معناسی
قران کریم آیت کریمه لریله ده ، طبیعت حکمیله ده تأیید قیلنمشدر .
ایکنچی حدیث سند جهتیله موضوع دگل ایسه ده ، معنی جهتیله البته باطلدر .
خداسنه احتیاج معناسیله فقیرلک هر انسان ده ، بلکه هر موجودده
البتّه واردر . هر بنده البته خداسنه محتاج اولور . بنده تعظیم لسانیه
خداسنک الوهیتنه ربوبیتنه اعتراف ایدر ایسه ، اوزینک فقیرلگیله ،
بنده لگیله البته افتخار ایشم اولور .

بوکا کوره «الفقر فخری . وبه افتخر» سوزی موضوع ایسه ده ،
معناسی البته درستدر .

قران کریم ده ، الملائکه سوره سنده «یا ایها الناس انتم الفقراء
الی الله . والله هو الغنی الحمید» آیت کریمه سی ؛ القصص سوره سنده
صاحب تورات نبی محترم حضرتلرندن حکایه قیلنوب «فقال رب
انی لما انزلت الی من خیر فقیر» آیت کریمه سی نازل اولمشدر .
اولگی آیت کریمه ده اللهک اوزینه ؛ ایکنچی آیت کریمه ده طعام
کبی صوکبی احسانلرینه انسانک احتیاجی فقیرلگی بیان قیلنمشدر .
یهود جهله سی «ان الله فقیر ، ونحن اغنیاء» سوزیله استکبار
ایدرلر ایکن ، انصافلی عاقل «الفقر فخری» سوزیله هر حال ده
البتّه افتخار ایده بیلور .

شو سوز لسان نبوتدن بلکه صادر اولماشدر . لکن سید الوجود علیه الصلاة والسلام حضرتلری لسان حالیه شو سوزی بزه البته بیان ایتمشدر . بالاتفاق درست حدیثلرک افاده لرینه کوره ، شارع کبیر حضرتلری «پادشاه نبی» اولمق ایله ، «بنده نبی» اولمق آراسنده تخییر قیلنمش ایکن ، نبی محترم عرش الوهیت حضورنده تأدب قیلوب «بنده لگی» اختیار ایتدی .

«الفقر فخری» سوزی لسان نبوتله می لسان تصوفله می سویلنمش ، البته هر حال ده درست سوزدر . الوهیتله عبودیتک نسبتلرینی بیان مقامنده سویلنمش اولسه کرک ،

انسانک خداسنه احتیاجی معناسیله فقیرلک «رکن اسلام» اولان بایلقغه منافی دگلدر . بوراده فقیرلکدن «خانه سی یوق ، جامه سی یوق ، آچ یالانچ ، بی چاره مسکین» معناسی اراده قیلنور ایسه ، گناه حدیث ده اولماز ، گناه قافاده اولور .

کوره یک ، «الفقر فخری» سوزینی اهل تصوف نصل تفسیر ایتمش ؟
«جلاء الروح» قصیده سنده ، مولوی جامی حضرتلری دیمش :

«نیابی سر فقر از ناجوانمردی که دست دل

بود گناه نثار حاصل کونین لر زانش .»

یعنی : فقیر او یله جوانمرد (یومارد) آدمدر که بوتون دنیا لرک بوتون خزینه لرینه مالک اولور ایسه ده ، کوکلی مال النده اسپر اولماز ؛ مقصد یولنه ، محبوب رضاسنه بوتون خزینه لرینی فدا ایدر دقیقه لرده اللری کوکلی تتره مز .

همتی صوفیلرک فقیرلکلری اشته شویله اولور . اللرنده بوتون دنیا لرک بوتون خزینه لری وار ایسه ده کوکلی خانه سی مال غم لرندن هر وقت بوش اولور . بوتون همت یالکز مقصد یولنه ، محبوب رضاسنه صرف قیلنور .

بویله فقیرلکله هر بر بویوک انسان افتخار ایدر .
 ایکنچی حدیث سند جهتیله ضعیفدر . معنی جهتیله ده البته باطلدر :
 فقیرلک هیچ بر معناسیله کفر اولاماز . موجودینه احتیاج معناسیله
 فقیرلک بوتون موجوداتک خاصه ذاتیه سیدر . عادی معناسیله فقیرلک
 انسانیت دنیاسنده اجتماعی حاللرک انتظامی ایچون حکمت الهیه
 تدبیریله قورلمش بر قانون الهیدر .

هیئت اجتماعیه حاللرینک انتظامنه خدمت ایده بیلور قانونار
 آراسنده فقیرلک قانونی کبی ، احتیاج قانونی کبی قوتلی شدتلی
 حکمتلی بر قانون بولنه ماز .

بویله قانونک نره سی کفر اولور ؟

کریم مطلق اللهک عنایت ازلیه سیله قدرت قاهره سیله وضع
 قیلنمش اجتماعی حاللرک بری حقننده « کادالقران یکون کفرآ »
 کبی سوز لسان شارعدن صادر اولاماز . شو سوزک عربیتی جهتمده ده
 بر از قصور واردر . بوکنا کوره ده ، حدیث اولماق طرفی تبااید
 قیلنه بیلور .

انسانیت دنیاسی بابامز آمدن آلوب شو کونه قدر هیچ بر
 وقت هیچ بر انسان حقننده اوفاق بویوک زحمتلردن مشقتلردن
 بوش اولمامشدر . بوندن صوگ قیامته قدرده هیچ بر وقت اوفاق
 بویوک فاجعه لردن قضالردن مصیبتلردن خالی اولماز .

انسانیت دنیاسی ، بدبین شاعرلرک تصویرلری کبی ،
 « ابدی تراگه دی صحنه سی » دگل ایسه ده ، بزم شو سیاره مزک
 کیچه سی اولور ، کوندوزی اولور ؛ سنه فصللرینک حرارتی اولور ،
 برودتلی اولور ؛ بزم بوتون جهتلرمزی بعضا قارا کلق احاطه ایدر ؛
 نوریه بالقمش قویاشی بعضا قاره بولوطلر ستر ایدر . یاقتی
 کوندوزلرک بعضلرنده کوکلرمز دورت بش دقیقه شاد اولابیلور

ايسه، الملى صوڭ نغمزه قدر اونوتلماز حسرتلر فاجه لىر كوڭللىرمزه هجوم ايدر. هر انسانڭ اوزينه خاص طبيعتى وارد. هر طبيعتڭ اوزينه كوره، قايغوسى اولور، حسرتى اولور. بنم فقيرم، الم آياغم باغلانمشدر؛ بوتون حسرتم بلكه يالڭز فقيرلكدر. بنم كىي ديگر بر آدمڭ ميليونلىرى وارد؛ حسرتى ايسه بنم حسرتلر مدن بلكه بيڭ دفعه زياده در.

فاجه دقيقه لرنده، حسرت ساعتلرنده، قايغو كونلرنده، آغزلىق سنه لرنده انسانلرڭ قبلرینه براز تسلى، براز راحت كله بيلور ايسه، يالڭز دين بر كه سيله يالڭز ايمان بر كه سيله كله بيلور. فقيرلگى تكفير ايتمك اويله خصوصلرده فائده ويرمز. بوتون انسانلر رحمت اولا بيله جك شريعت هيچ بر وقت فقيرلگى تكفير ايتمز. بلكه دنيا مشقتلرینه، حيات فاجه لرینه، عمل زحمتلرینه عادتلندرمك يويله انسانلرى تربيه قىلوب، كوچلرینه تحمل ويرور، كوڭللىرینه صبر ثبات ويروب، عقللرینه امل نورى ويرور.

فقيرلگى تكفير ايتمك بى چاره فقيرلرڭ آغز حاللرینه هيچ بر صورتله دوا اولماز. بلكه مسكين فقيرلرڭ كفر يوللرینه سوق ايدر. ياقين كونلرڭ برنده كله بيله جك ياقتى شعله لرى كوره بيلمكدن فقيرلرڭ كوزلرینی كور قىلوب، اللهڭ رحمتلرندن فقيرلرڭ اميدلرینی ده قطع ايدر. اراده لرى قوتلى لىكن استقباللرینه امللىرى قالماش فقيرلرى انتحار جنایتلرینه ده سوق ايدر.

فقيرلرڭ نره سى كفر اولا بيلور؟

درست آچلق قوتيله، ضرورت اقتضاسيله فقيرلر اوفاق يا بويوك جنایتلره بعضاً ارتكاب ايدرلر. لىكن جنایتلرڭ حقيقى سببلرینی تفتيش ايدر ايسه، گناه فقيرلك ده دگل، گناه هيئت اجتماعيه نظاملرنده قالور. عائله يا مکتب تربيه سى آلاماش بالالر، كوچلريله هنرلريله

استفادہ ایتمکدن محروم قالمش بی چاره لر، انسانلردن رحمت یوزی کورمز سفیللر، عدالت قاپولرندن ارشاد آلاماز جانیلر، میلیون مظلومیت صوکنده انسانیت دنیا سندن بیزمش بدبخت مسکینلر - فقیرلک کونلرنده جنایت قیلورلار ایسه، گناه یالکز فقیرلک ده اولماز.

بن تعجب ایدرم: «فقیرلک کفردره» سوزی نصل حکمت نبویه اولور؟ هیئت اجتماعیه ده اکثریتک نصیبی اولان فقیرلگی شارع حکیم نصل تکفیر ایدر؟

«دنیا مشقتلرینه، فقیرلک آغرلقلرینه هر حال ده تحمل ایت! ذلتن هر وقت صاقلان! بوتون کوچکله بوتون قدرتکله اجتهاد ایت. فقیرلک عیب دگلدر. شوکون فقیر ایسهک، کسبک خدمتک برکه سنده یارین بایلق کلور؛ رزقک کلور. انسانک سعادت یالکز بایلق ده دگل؛ کوکل راحتیه عزت ده در. آغرلقلرک هیچ برندن اورکه! همان چالش! طمع ذلتلرینه هیچ بر وقت اینمه! کوچک وار ایکن، سوال حرامدر. کسب ایت. شوکون الیک ده وار آزه ده قناعت ایت، یعنی راحتسزلنمه. لکن دها زیاده سندن امیدکی ده اوزمه! همان اجتهاد یولیه کیت!»

اگر هر بر گوزل سوز حکمت نبویه اولا بیلور ایسه، اشته شارع حکیمک لسانیه سویلنمش حکمتلرک ترجمه سی!

هر حال ده معناسی درست اولا بیلور «اختلاف امتی رحمه» سوزینی محترم مولف افندی، نه دندر، غایت شدتله جرح ایتمش. «کاد الفقر ان یكون کفراً» سوزینی حکمت نبویه دیدکن صوک، «اختلاف امتی رحمه» سوزینی، لا اقل، حکمت اجتماعیه دیمک دها زیاده مناسب ایدی.

درست، «اختلاف امتی رحمه» سوزینک حدیث اولمق صفتیه اصلی یوقدره. امام حرمین، قاضی حسین، خطابی، بیهقی، سیوطی کبی

امامار روایت ایتمش لر ایسه ده ، دیه لم ، شو سوز حدیث دگلدر .
لکن سوزک معناسی بونگله باطل اولماز .

درست ، هر بر اختلاف عداوتی مستلزم اولسه ایدی ، یاخود
شو سوزده اختلافدن عداوت اراده قیلنسه ایدی ، سوزک معناسی
البته باطل اولور ایدی .

اجتماعی حاللرک حکملرینه دائر مذاهب فقهیه ده ، علوم
مسئله لرینه عائد نظرلرده فکرلرده ، حیات و معاش یوللرنده
اختلاف هم طبیعیدر ، هم رحمتدر . بویله اختلافک هیچ بر
ضرری یوقدر .

گناه اختلافک اوزنده دگل ؛ بلکه اوفاق بویوک اختلافلرک
هر برندن عداوت چیقارمق ده در . یعنی توحید وهمیله ، اتحاد
خیالیله اوز مذهبکی اوز نظرکی دیگرلره الزام ایتمک ده در .
بز افکارده استبداد یولنه سلوک ایتمک . بوتون اهل اسلامی
اوز مذهبمزه دعوت ایتمک قبول ایتمه یئرلرینی دشمن کوردک .
بوتون فساد بوندن چیقیدی . اسلامیت اختلافدن هیچ بر
وقت ضرر لانمادی . باشنه نه قدر بلالریاغمش ایسه ، مذهب
برلگنه افکار برلگنه دعوتدن ناشی ایدی .

بوتون اهل اسلامک شعاری بردر . بوتون اهل اسلامک
قبله سی ده بردر . مقدس بر کعبه مز دائره سنده بزم معراج بر
اولا بیلور ، دورت اولا بیلور . آقشام نمازنده همه مز یالکمز بر
امامه اقتدا ایدر ایسه ک ؛ دیگر دورت نمازده ، وقتک مصلحتنه کوره ،
دورت امامه اقتدا ایده بیلور ز . مکه کبی یرده همه جماعتلری
بر ساعت ده طویلامق هر بر آدمک خدمت ساعتلرینه
اشغالنه موافق اولماز . معین بر ساعتی بوتون انسانلره الزام
ایتمک بلکه آغر اولور . بوکئا کوره ، جمعه لرده آقشاملرده

بر امامہ اقتدا ایدر اهل اسلام اوزلرینک وقتلرینه کوره دورت نمازده دورت امامہ اقتدا ایدر .

محرابلرک دورتلرگیله برابر سیاسی اجتماعی مقصدلرده برلگی قارندشلگی اونوتماز ایسهک ، ضرر یوق ، بر کعبه دائرهسنده اون محراب اولا بیلور . قلبلرمرک فکرلرمرک دائرهلری کیٹ اولور ایسه ، کعبه دائرهسی هیچ بر وقت طارلق قیلماز .

کعبه کبی مقدس بر مرکز اوزرینه ، « لا اله الا الله محمد رسول الله » کبی بر خط مستقیم امتدادیلله ، اسلامیت کبی نهاییه سی یوق بر سطح مستوی سیدالوجود علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک هندسه الهیه سیله رسم قیلنمش ایسه ؛ اویله بویوک بر دائره حنفیلری ده ، شافعیلری ده ، مالکیلری ده ، حنبیلری ده ، نیلری ده ، شیعیلری ده ، زیدیلری ده ، جعفریلری ده احاطه سنه البته آلا بیلور .

فقه مذهبیلرینی ده ، فکر مذهبیلرینی ده برلشدرمک لازم دگلدر ، حاجت دگلدر ، بلکه ممکن دگلدر .

مقدس بر قبلهیه توجه ایتمش بوتون مختلف مذهبیلر اسلامیت مستویه سنده دوستلق قارندشلك صفتلریله مشترک بر مقصده یونه لسه لر ، اویله اختلاف البته رحمت اولور .

کعبه کبی مقدس مادی بر مرکز ، اسلامیت کبی غایت بویوک معنوی بر قوت ، قران کریم کبی اک جامع بر شریعت اک گوزل بر کتاب بزم قلبلرمرزی برلشدرده مه مش ایسه ، « دینی مدرس » لرک دینی مؤتمزلرنده ترتیب قیلننه بیله جک « عقیده » کتابلرندن برلك امید ایتمک بالاللق اولور .

افکارمرزی عقلمزی هر حال ده حر بر اقایق . هر مومنک

فکرینه مذهبنه احترام ایده یک . انسانک فکرینه مخالف اولا بیلوروز .
یاخود، دها زیاده سویله ییم، انسانک فکرینه دشمن اولا بیلوروز .
لکن مومنک اوزینه هر حال ده دوست اولایق . افکارک اختلافنه
قلبلرک افتراقی لازم دگلدر .

بیر انسان عالمک قدمنه، دیگر ی عالمک حدوثنه ذاهب اولور .
بن بلکه هر برندن سکوت ایدرم . بئر آدم حسنک قبحک
شرعیلگنه، بری عقلیلگنه ذاهب اولور . بن شو ایکی آدمک
فکرلرینه اشتراک ایتمزسه مده، اوزلرینه هر وقت دوست اولا بیلوروم .
هیچ برینک رأینه موافقت ایتمزسه مده، هر بری بنم کبی، یاخود،
بندن دها زیاده مومندر، مسلمدر . هر برینه نمازده اقتدا ایدرم .
بئر متکلم اوصافک زائدلگنه ذاهب اولور، دیگر ی اوصافک
عینیتنه اعتقاد ایدر . یینه بری «لاهی عینه ولاهی غیره» نظرینی
دها زیاده خوش کورر . بن او یله مسئله لرده بحث ایتمکدن
اوتانورم، ذات الوهیت ده تصرف ایتمک کبی حرکتلره جسارت
ایده م . لکن شو اوچ آدمک ایماننه طعن ایتمکدن هر حال ده
اوزاق قالورم . هر بری بنم کبی مومندر، بلکه بندن دها
زیاده مسلمدر .

یعنی: فقه مذهبلرنده، کلام مذهبلرنده اختلافک ضرری یوقدر .
ضرر - مخالف مذهبلره دشمنلیق ده در .

درست، کلام اختلافلرنده اوفاق فکر لر، فائده سی یوق مسئله لر
غایت چوقدر، نه قیالیق، فکرک عقلک طبیعتی او یله در .
افکار اختلافی طبیعی ایدی . افکار اختلافنه بز دشمنلیغی ده
قوشدق . بوتون فساد بوندن چیقیدی!

کلام مسئله لری آراسنده «انسانمی افضلدر؟ فرشته می؟» کبی
نتیجه ادبیه سی غایت مهم اولا بیلور مسئله لر واردر . محترم مؤلف

افندی کتابک ۲۹ - ۳۰ صحیفه لرنده شو مسئله یی ده جرح ایتمش .
بن بر آز تعجب ایتم . چونکه مسئله لری یالکز برهانیله دگل ،
بلکه نتیجه لریله ده محاکمه ایتمک لازمدر . برهانی یوق بعض
مسئله لرک بعضاً غایت گوزل نتیجه ادبیه لری بولنه بیلور .
برهان یوقلق دعواسیله او یله عقیده لری جرح ایتمک مناسب اولماز ،
بلکه مقصدن غفلت اولور .

« انسانی افضل؟ فرشته می؟ » مسئله سی ده شویله در .
سماوی دینلرک هر بری ، علی الخصوص اسلامیت ، فرشته لرک
وجودینه اعتقاد ایدر . فرشته لرک هر برینه : (۱) دائمی خدمتدن
اوصانماق ، یالقماق کبی ، (۲) استقامت کبی ، (۳) وظیفه لرینی
تمامیله ادا ایتمک کبی ، (۴) شفقت مرحمت کبی ، (۵) قوت اقتدار کبی
گوزل اوصاف لرک هر برینی دینلرک هر بری اثبات ایدر .
فرشته عقل جهتیله ، گوزل اوصاف جهتیله کمالک مجسم نمونه سیدر .
فرشته پاکک صفتیله ، امانت هم حقلق فضیلتیله انسانلرک
هر بری حقنده غایت گوزل ایده آل اولا بیلور .
دین روحیله ، غایت آسانلقله انسانک قلبنه قویولمش مقدس
ایده آل - رومان قلمیله شاعرک خیالیله تصویر قیلنه بیلور ایده آل لردن
تپلردن البته هر جهتله اوستون اولور .

انسانک اجتماعی حاللرینه ، ارادی اشلرینه حرکتلرینه ایمانک
البته غایت بویوک تأثیری واردر .

مکتب ده بالالرمزه ایمان تعلیم ایدر ایکن « انسان اجتهاد
ایدر ایسه ، دنیاده طورده قجه تربیه آلوب گوزل اشله ملکه لنور
ایسه ، فرشته لردن ده آرتق اولا بیلور » اعتقادینی بالالرک پاک
کوئللرینه اورونلاشدره بیلور ایسه ک ، بالالرک کوئللرنده

غایت بویوک امید، کوزلری اوکنده غایت گوزل ایده آل حاضر اولور .
 بویله بر اعتقادک نتیجه ادبیه سی، ثمره اجتماعیه سی البته
 غایت بویوک اولابیلور .

«کل مولود یولد علی الفطره»

بالا- طوغار ایکن، طبیعی حاللرک اکثرینی حائز اولور ایسه ده،
 ادبی فضیلتلرک هر برندن محروم اولوب، ادبی رذائلک هر
 برندن پاک اولور . او وقت انسان تام مرکزده بولنوب، ایکی
 طرفک هیچ برینه مائل اولماز . انسان ده او وقت یالکیز بر
 استعداد بولنور .

محیطک تاثیریه بالالرک دماغلرنده یا گوزل یا بد خیاللر
 طامور صالوب، کوکلرنده یا خیر یا شر ایده آللر قرار قیلور .
 غالب طرفک تأثیریه بالا یا اسفل سافلینه طوغری اینوب،
 شیطاندن بدتر اولور؛ یاخود اعلی علیینه آشوب، فرشته دن ده
 افضل اولور .

بوکا کوره اولسه کرک، ملکلرک وجودینه ایمان اسلامیت ده
 رکن قیلنمشدر . اجتهاد ایده جک انسانلرک ملکلردن ده افضل
 اولابیله جکلرینی اعتقاد عقیده کتابلرینه، بوکا کوره اولسه کرک،
 درج قیلنمشدر .

تعبیرله تعبیر آراسنده، نظرله نظر آراسنده تفاوت، عجیب،
 نه قدر بویوک اولابیلور !

«دینی تدبیرلرک» . آنچی صحیفه سنده، انسانلرک گناهلرینه
 مؤلف افندیکنک نظرله، «جلاء الروح» اسملی قصیده سنده مولوی
 جامی حضرتلرینک نظرلری آراسنده تفاوت نه قدر فاحشدر !
 «جلاء الروح» قصیده سنده مولوی جامی حضرتلری تیش :

بعصيان طعنه بر آدم زدندی قدسيان اول
ولى آخر همان آمد بر ايشان وجه رجحانش!
گجا آدم شدى مرآت كامل گر نيفزودى

جمال عز مسجودى ز خال ذل عصيانش؟

ترجمه: آدمه گناهيله ملكلر طعن ايتديلر؛ لکن عاقبت ملكلردن
آدمك آرتقلفنه او گناه سبب اولدى. ملكلره مسجود اولمش يوزك
گوزللكى گناه ميگي ايله (به كى ايله) آرتماسه ايدى، انسان بوتون
موجوداتك اگ گوزل كوز گوسى اولاي بيلورمى ايدى؟ (البته يوق!)
انسانك گناهله بويالشم جمالنه شرفنه استعدادينه بويله نظر ايتكمى
گوزلدر؟ ياخود ۳۰ نچى صحيفه ده گى اسكى لافلرى ملاحظه سز
تكرار قيلول، اوافق پرده آرقاسنده قاپلانمش غايت بويوك حقيقتى
كورمه مك مى؟

ايكى ركعت نمازده انسانك ركوعنه ۳۰ نچى صحيفه ده مؤلفك
نظريله «جلاء الروح» قصيده سنده مولوى جامى حضرتلرينك نظرلرى
آراسنده تفاوت نه قدر فاحشدر!

«جلاء الروح» ده مولوى جامى ديمش:

چو باشد پشت خمگشته چو چوگان در ركوع، اورا

نمايد نه فلك سرگشته كويى پيش چوگانش!

ترجمه سى: ركوع ده انسانك بيلى طوپ طياغى كى بوگولمش
اولور ايسه، طوقوز كوك او انسانك طياغى ياننده اوافق بر طوپ
كسى قالور.

شو نظرمى گوزلدر؟ ياخود بوتون انسانلر ك نمازلرى، آو تومات
حركتى كى، روح سز معناسز بر حركتدر ديمك نظرى مى؟

ملكلكارك «اتجعل فيها من يفسد فيها ويمسك الدماء» سوزيله

اعتراضلرینه حکمت الہیہ لسانیلہ «انی اعلم ما لا تعلمون» جوابی
ویرلمش ایدی . بوتون نبیلرک ائک بویوک معلمی جبریل امین شو
قیصہ جوابہ قناعت قیلوب، سکوت ایتمش ایدی .

محترم مؤلف افندی ائک اسکئی اعتراضلری غایت اوفاق لسانلہ
تکرار ایتمش ایسه ده ، قران کریم ده حکمت الہیہ لسانیلہ
سویلهنمش جوابہ، نه دندر، قناعت ایتمه مش .

مؤلف افندی قناعت ده ایتمه مش ، شهم ده انسانک ملکدن آرتقناغنه
آچیق دلالت ایدر «واذ قلنا للملائکة اسجدوا لآدم فسجدوا» کبی -
«فقعوا له ساجدين» کبی محکم آیت کریمه لری ده تاویل ایتمش .
بن ده اویلہ تأویللرک معنالرینی قبول ایده بیلورم . درست ،
طبیعت ده وار قوتلرک هر بری انسانلره عقل برکه سنده انقیاد
ایتمشدر . لکن تأویل معنالرینک درستلگی حقیقی معنالری هیچ
بر وقت نفی ایده مز .

هر قائلک هر سوزی حقیقی معناسنه حمل قیلنور . هر سامع ، اوزینک
فکرینک اقتدارینه کوره ، هر سوزی تأویل قیلا بیلور . لکن
سوزک حقیقی معنالرینی هیچ بر وقت ترک ایده مز . تأویلاک
یالکیز بر مساعده سی واردر ؛ حقیقی معنالری نفی ایتمک قوتی
تأویل ده هیچ بر صورتله بولنه ماز . تأویل سامعک اراده سنه ، فکرینک
اقتدارینه ، اکثریتله هواسنه تابع اولور . حقیقی معنالر ایسه ، قائلک
اراده سنه ، عرفک دلالتنه تابعدر . قائلک اراده سی سامعک اراده سنه ،
عرفک دلالتی سامعک هواسنه البته هر حال ده تقدیم قیلنور .

تأویل هیچ بر وقت گناه اولماز ، تأویل قاپولری هیچ بر وقت
قاپانماز . لکن لسانک عرفک دلالتیلہ آکلانور حقیقی معنالری
نفی ایتمک هر وقت گناه اولور ، هوائی معنالری قائلک اراده سنه
جبراً اسناد ایتمک هر وقت جنایت اولور .

ملائکہ سوزی حقیقی معناسنه، یعنی عقلی ده قوتی ده بزدن آرتق نورانی مخلوق معناسنه حمل قیلنور ایسه، ضررمی وار؟ عجیبا، بر مانع وارمی؟ اویله نورانی عاقل مخلوقلری بز کورمه مش ایسهك، بزم قصورمز، بزم حدودی یوق یالکگز بر جهلمز - بزه معلوم دگل حقیقتلرک هر برینی می ابطال ایدر؟

ملائکہ کبی بوتون سماوی دینلرک تعلیملری برکه سنده آدمدن آلوب شو کونه قدر بوتون انسانلره معناسی معلوم بر سوزی «طبیعت قوهلری» معناسنه حمل ایتمک کبی تاویل یا تحریفی مؤلفک جسارتی مساعده ایدر ایسه، حقیقی معنالری نی نفی ایتمک جسارتلرینه مؤلف اغندی بازنامه کرک.

محترم مؤلف «حسن، قبح - عقلی می؟ شرعی می؟» کبی فقهک فلسفہسی بلکہ اساسی اولا بیلور مسئلهلری ده جرح ایتمش . شو مسئله - اصول کتابلرنده بیان قیلنمش بویوک مسئلهلرک بریدر . توضیح کبی اصول کتابلرنده دلیل اولمق اوزره کوسترلمش «مقدمات اربعه» لر اوافق ایسهده، شو مسئله غایت مهم غایت بویوک مسئلهدره . کلهجک کونلرک برنده حقوق اسلامیہ فلسفہسی تدوین قیلنهجق اولور ایسه، اویله مسئلهلر فقه مکتبلرینک اساسی کبی اعتبار قیلانهجقدر .

اویله مسئلهلری اورتادن آتمق، فکر میدانلرندن چیقارمق «اصلاحات دینیہ» اولماز، بلکہ حقوق اسلامیہ تدوینلرینه یول باغلامق کبی بر حرکت اولور؛ فقه مکتبلرینک ادبی تاریخلرینی هدم اولور؛ آغزلری قاپامق، فکرلری باغلامق کبی فائده سز بر استبداد اولور .

شو مسئلهده بزم بویوک فقهامز اختلاف ایتدیلر؛ گناه دگل ایدی . او اختلافلرک فائدهلرندن شوکون بز غفلت ایدر ایسهك گناه اولور . حسنک قبحک عقلیلگی شرعیلگی مسئلهلرنده اوچ منہب، اوچ مکتب وار ایدی :

(۱) حسنك قبحك شرعیلگی .

شو گوزل مذهب بزم اصول کتابلرنده اشاعره اماملرینه نسبت قیلنمشدره اساس جهتیله غایت درست، غایت صاغ بر مذهبدر . مصلحتلری مفسدهلری انكار ایتمك اساسنه دگل، بلکه شارعك ارادهسنه اختیارینه تصرفلرینه هر جهته استقلال ویروب، شارع عزیزك اختیارینی تصرفلرینی تبعیت ذلتلرندن تنزیه ایتمك اساسنه بنا قیلنمش غایت محترم بر مذهبدر .

عاقل اولمق مؤمن اولمق صفتیله، شو مقدس اساسی انكار ایتمك البته ممکن دلدر .

عزیز مطلق، قاهر مطلق، شارع کریمك اراده سی اختیاری غرضلرک مقصدلرک هیچ برینه هیچ بر وقت البته هیچ بر جهته تابع اولماز . شو عقیده اسلامیت نظرنده البته بر بینه در .

صاغ اساسی حق مذهبك گوزل یوزی کلامیون جهلهسنك اوفاق فکرلریله بیهوده شرحلریله، درست، تلویث قیلندی . مصلحتلری مفسدهلری اهمال ایتمك کبی فکرلر شو مذهبك بویوک اماملرینه نسبت قیلنوب؛ شو اولگی مذهب «الوهیت ده سفاهت» صورتیله ده تصویر قیلندی .

حقیقت، هر وقت، نادان دوستك اوصال دشمنك قلمیله تحریف قیلنه کلمشدره .

بویوک اماملرمزك گوزل نظرلرینی حق مذهبلرینی نادان دوستك اوصال دشمنك قلمیله یازلمش سطرلردن آرامش ایسهك، آرار ایسهك، گناه اوزمزده اولور، بویوک اماملرمزك اختلافلرنده اولماز .

هر حال ده شو اولگی مذهب الوهیتك جلالنه شارع حکیمك عزتنه اك مناسب بر مذهبدر . چونکه شارع حکیمك اراده سی اختیاری تصرفی محدود اولماز، تابع اولماز، تبعیت نقیصه لرنندن هر وقت پاک اولور .

شو مذهب اساس جهتیله هر نه قدر حق ایسه ده، مذهبك امامی هر نه قدر بویوك هم محترم ایسه ده، مذهبك اوزنده بر جهتلیك قسوری واردر: احكام شرعیه ده الوهیت جهتنه اوزینك نظرینی حصر ایتمش مذهب - هیئت اجتماعیه جهتلیرینه اصلا التفات ایتمه مش.

درست، امرلرده نهیلرده الهك اراده الهیه سنه اختیارینه نسبتله مصلحتك وجودی شرط قیلنه ماز. یوقسه الوهیتك اختیارینی تصرفلرینی تحدید لازم اولور ایدی. لکن هیئت اجتماعیه حاللرینه، انسانلرك امتثاللرینه نسبتله مصلحتك وجودی شرط قیلنمق البته لازمدر. یوقسه، حکمت الهیه ده عبت واقع اولور ایدی.

مصلحتك وجودینی شارع حکیمك اختیارینه نسبتله شرط ایدر ایسهك، تحدید اولور. البته جائز دگلدرد. لکن هیئت اجتماعیه حاللرینه، انسانلرك بنده لرك امتثاللرینه نسبتله شرط ایدر ایسهك، حکمت اولور. الهك تصرفلرینه نتیجه اولمق صفتیله مصلحتك وجودی البته لازمدر.

سماوی خطابلرك هر برنده ایکی جهت واردر: (۱) الوهیت اراده سنه اختیارینه نسبت جهتی، (۲) انسانیتك امتثالنه نسبت جهتی. اولگی جهته سماوی خطابلرك هر بری مطلقدر؛ هیچ بر شرط، هیچ بر حد یوقدر. الوهیت جلالنه نسبتله البته بویله اولمق لازمدر. عقیده کتابلرنده شو حقیقتی تعلیم یولنده «افعال الله لا تعلق بالاغراض» جمله سی ذکر قیلنمشدر.

ایکنچی جهته سماوی خطابلرك هر بری، بلا استثنا، محدوددر، مصلحت وجودیله مشروطدر، حکمت الهیه سماسندن اینمش خطاب الوهیت ده مصلحت بولنمامق البته ممکن دگلدرد. الوهیت جمالنه نسبتله بویله اولمق لازمدر. اصول کتابلرنده شو

حقیقتی بیان یولنده «الاحکام معلمة فی الاسلام» قاعده اساسیه سی
ایمان قیلنمشدر.

شو ایکی جهندن غفلت ایتمز ایسهک، اوچ مذهبتک هر برینی
معاکمه ایتمک آسان اولور.

(۲) حسنک، قبحک عقیلگی؛ هم ده عقلک حاکمگی.

غایت بویوک غایت مهم شو ایکنچی مذهب - بزم اصول
کتابلرنده اعتزال اماملرینه «عدل و توحید» اصحابنه نسبت قیلنمشدر.

شو گوزل مکتبتک تعلیمنه کوره، امرلرک نهیلرک هر برنده البته
مصلحت وارد؛ انسانک عقلی او مصلحتلری ادراک ایدر. انسانک

عقلنده حاکمیت صفتی ده وارد. یعنی بر فعل ده بر مصلحت
ادراک قیلنور ایسه، عقل حاکم اولور، او فعلک و جوبیله حکم

ایدر؛ بر فعل ده مغسده وجودی معلوم اولور ایسه، عقل او فعلی
تحریم ایدر، انسانلری او فعلدن نهی ایدر. سماوی شریعت وارد

اولسه ده، اولماسه ده، عقلک حکمیه تکلیف ثابت اولور.

شو مذهب، اولگی مذهب کبی، اساس جهتیله البته حقدور.
چونکه فعل ده مصلحت بولنماق؛ وار ایسه، او مصلحتلری عقل

ادراک ایتمهک البته ممکن دگلدر.

شو گوزل مذہبی بعض مسئله لرده، مثلا: ایمان کبی، شکر کبی
مسئله لرده اماملرک امامی ابو حنیفه رضی الله عنه حضرتلری ده التزام

ایتمشدر. موجدک وجودینه ایمان، منعمک نعمتلرینه شکر عقلک حکمیه
واجبدر، امام الائمه ابو حنیفه نظرنده.

اساس جهتیله حق شو مذهب، اولگی مذهب کبی، نادان دوستک
اوصال دشمنک قلمیه بر از تحریف قیلنمشدر: الوهیتک اختیارینه

تصرفلرینه محدودیت کبی، مصلحتلره تبعیتله شارعک حکم ده
مجبوریتی کبی، اوافق بویوک حاللرک هر برنده انسانلره عقوبتی التزام

ایتمک کبی منفور صورتلرله شوگوزل مذهب تصویر قیلنمشدر . هیئت اجتماعیه حاللرینه انسانلرک امتثالنه نسبتله شومذهبی محاکمه ایدر ایسهک، شوگوزل مذهبی قبول ایتمک البته ممکن اولوره الوهیت اختیارینه محدودیت، حکمده مجبوریت کبی باطل نتیجه لرازم اولماز . عقداک حاکمیتی ده آخرتده عتوبتی ایجاب دعوالرینه قدر وارماز ایسه، ضرر یوق ؛ قبول قیلنه بیلور «ان الحکم الا لله» آیت کریمه سنه ده مخالف اولماز . انسان خلافت شرفیله طبیعت ده تصرف ایدر ایسه ؛ انسانک عقلی ده، خلافت شرفیله، شریعتده تصرف ایده بیلور . طبیعتده انسانک خلافتی ده عقلی برکهنده ایدی ؛ عقل اوزینک فضیله شریعت ده البته خلیفه اولابیلور .

محبی الدین ابن عربی فتوحاتک بر قاچ صحیفه لرنده شومذهبی اختیار ایتمشدر .

(۳) حسن، قبح عقليدر ؛ لکن عقل حاکم دگلدر . اصول کتابلرنده شو مذهب حنفیله نسبت قیلنمشدر . هر حکمده بر مصلحت البته وارد، عقل او مصلحتی ادراک ایدر . لکن عقلده حاکمیت قوتی یوقدر . مصلحتی وار فعللری انسانلره ایجاب ایده مزه . او یله فعللرک برینی انسان ترک ایدر ایسه ، مواخذه قیلنه ماز . خبر سماوی وارد اولمادقچه انسان جزالرک برینه مستحق اولماز . شو آنچه مذهب هیئت اجتماعیه ده مصلحتلری رعایه اساسنه مینیدر . حاکمگي یالکز شارعاک اختیارینه تسلیم ایتمک جهتیله ، عظمت الهیه ده تأدب فضیلتی ده شو مذهب ده وارد . حکمده حرج یوقلق فضیلتی ده یالکز شو مذهبک غایت مهم بر خصوصیتی در .

ایکنچی مذهبک نظرینه کوره، عملی اجتماعی مسئله لرک بعضلرنده حکم معلوم اولماق سببیه، اکثریتله حرج هم تحیر واقع اولور .

مثلاً: بر حادثه ده مصلحت جهتی ده مفسده جهتی ده احيانا معلوم اولماز؛ یا خود مصلحتله مفسده تعارض ايدر. عقل حاکم اولمق حسبيله، آنچی مذهبک نظرينه کوره، بويله خصوصلرده انسان متحیر قالور؛ واجيلک احتمالنه کوره، او فعلی ترک ایده مز؛ حراملق احتمالنه کوره، اقدام ایده مز. غایت بويوک حرج واقع اولور، ايکی آراده انسان متحیر قالور. اما اولگی مذهبله اوچنجی مذهبک نظرينه کوره، بويله حرج هيچ بر وقت بولنماز. چونکه شریعتک بیانی یوق خصوصلرده، حاکم یوقلق جهتيله، عفو ثابت اولور. ترک ايدر ایسه ده ارتکاب ايدر ایسه ده، انسان مواخذه قیلنماز.

انساژک حریتته، عقلک اجتهادینه، هر خصوص ده تفکرینه اڭ مساعد مذهب شو اوچنجی مذهبدر. لکن اوچ مذهبک هر برینه هر حال ده احترام کوزيله نظر ايدرز؛ هر برینی، استفاده فکریله، محاکمه ايدرز. حسنک شرعیلگی عقلیلگی مسئله اعتقادیه دگل ایسه ده، غایت مهم بر مسئله اصولیه در. او مسئله ده اختلافک ده غایت صاغلام اساسلری واردر. «دینی تدبیرلر»ک ۲۶ - ۲۷ صحیفه لرنده اون سطرده یازلمش سطحی سوزلر اصول کتابلرندن خبری وارمؤلفک قلمنه موافق دگلدر.

علمی مسئله لرده احيانا مادی عملی هيچ بر اهمیت بولنماز؛ لکن ادب جهتيله یا خود دقت جهتيله غایت گوزل اهمیتی بولنور. فکرده حریت، رغبت، نشاط وار ایسه، البته انسان اويله مسئله لرده تفکر ايدر؛ معلوماتنه کوره، ايکی طرفک برینی اختیار ايدر. اويله مسئله لرده ده افکار البته مختلف اولا بیلور. اويله اختلاف مطلوب دگل ایسه، ممنوع ده دگلدر.

مثلاً: «حرام رزق می؟ دگل می؟» مسئله سی کبی. بويله

مسئله لرده هر بر متفکر اوزینک نظرینه کوره، ایکی طرفک برینی اختیار ایده بیلور .

رزق - احسان الهیدر . اللهک احساننه حراملری نسبتدن حیا ایدر انسان «حرام رزق اولاماز» دیه بیلور . حرامی تناولدن، حرامله تغذیدن شارع کریم انسانلری نهی ایتمشدر . بوکئا کوره، «فکلوا من ما رزقکم الله حلالا طیبا»

آیت کریمه سی او متأدبک نظرینه اساس اولا بیلور . چونکه «حلالا طیبا» امردن حال اولسه ده، ماضیدن حال اولسه ده، «من» تبعیض دگل، بلکه بیاندر . بیان اولور ایسه، رزق یالکئز مباحلره منحصر قالور .

شوگوزل نظر الوهیت احسانلری قاپوسنده تادب اولمق جهتله البته قبول قیلنه بیلور . حراملری ده اللهک احسانی دیمک اللهک احسانلرینی حرام دیمک کبی بر شیدر .

«حرام رزق می؟ دگل می؟» مسئله سنده دها بویوک ایکنچی بر نظر واردر :

شارع حکیمک خطابی حلال شیلرک حرام شیلرک عینلرینه نسبتله دگل، بلکه مکلفک فعلنه نسبتله اولور . هیچ بر طعام ده هیچ بر رزق ده اوز باشنه حلالک حراملق بولنماز . یالکئز انسانک استفاده سنه تناولنه نسبتله رزق یا حلال اولور یا حرام اولور . شارعک ایجاب تحریم کبی خطابلری ده اعیانه نسبتله اولماز، بلکه مکلفک افعالنه نسبتله اولور . طهارت ده شویله در، نجاست ده شویله در . طبیعت دنیاسنده بولنور شیلرک هیچ بری اوز باشنه نجس دگلدر، اوز باشنه طاهر دگلدر . بلکه طاهرک نجسک انسانک یالکئز ملبسه سنه نسبتله اولور . بوکئا کوره، طبیعیلرک نظرنده کیمیاویلرک ذوقنده نجس بولنماز .

اشیاده اوز باشنه حلاللك حراملق بولنماز ایسه، احسان الهی قاپولردن صادر اولمق جهتیله هیچ برشی ده حراملق بولنماز . احسان خزینهلردن انسانلره کوندورلمش شیلرک هیچ بری احسان اولمق جهتیله حرام اولماز . بوکا کوره ، هر بری رزق اولا بیلور . حراملق انسانک من غیر حق تناولنه نسبتله در . بوکا کوره، اللهک احسانیه شارع حکیمک تحریمی آراسنده تناقین قالماز . بوکا کوره ، هم حلال هم حرام رزق اولور .

رزقلرک بعضلری انسانک تناولنه نسبتله حلال اولور ، بعضلری حرام اولور . یعنی رزقلرک بعضلرینی بزه شارع حکیم حلال ایتمشدر ؛ بعضلرینی حرام ایتمشدر . حرام شیلری استثنادن صوگ قالمش حلال رزقلری قران کریم «بقیة الله خیر لکم» کبی آیت کریمه لرده اللهک اوزینه اضافه ایتمشدر ؛ «فکلوا مما رزقکم الله حلالا طیباً» کبی آیت کریمه لرده اللهک عظمت الهیه سنه اسناد ایتمشدر . بزه ده قران کریمک غایت گوزل شو ادبیهله تأدب ایتمک لازمدر . تعبیرک یا کیش دلالتلردن صاقلانمق ملاحظه سیله، حرام رزقلری اللهک عظمت الهیه سنه اضافه ایتمکدن ده بز البته صاقنورز .

حرام رزقدر . لکن رزق الله یالکز حلال اولور . «رزقنی الله حلالا طیباً» تعبیری درست ایسه ده، «رزقنی الله حراما خبیثاً» تعبیری لسان ادب ده درست دگلدرد .

لسانک یا کیش تعبیری، تعبیرک خطا دلالتی بولنه بیلور . بلاغت یا کیش تعبیردن صاقنمقله تمام اولور . سامعکده فهمی خطا اولا بیلور . خطا فهملردن صاقنمق هر منتقدک اک برنجی وظیفه سیدر .
ومن یک ذا فم مر مریض یجد مرأ به الماء الزلالا .

«حرام رزقمی؟ دگلمی؟» مسئله سننده اسلام فیلسوفلرینک (صوفیلرک) دها بویوک بر نظرلری واردرد . اوچ نظرک هیچ برنده

هیچ بر بآس یوقدره ایمانی غایت صانع هر بر مومن او اوچ نظرک هر برینی اختیار ایده بیلور.

۲۸ نچی صحیفه ده، ۱۲ نچی سطرده یازلمش «حیوانلرک ییدکلری نجسلی بیله شارع رزق دیمشدر» سوزی مساهله قلمیله یازلمش اولسه کرک. چونکه طبیعت مائده لرنده بذل قیلنمش شیلرک هیچ بری حیوانلره نسبتله نجس دگلدر. الله حیوانلره نسبتله رازقدر، شارع دگلدر. اللهک شارعلگی یالکگز انسانلره نسبتله اولور.

فلان شی بزه نسبتله بلکه نجسدر خبیثدر. لکن طبیعی بر ماده، کیمیاوی بر عنصر اولمق جهتیله خبیث دگلدر، نجس دگلدر؛ حیوانلره غذا اولا بیلور؛ انسانلره ده بعضا فائده ویره بیلور.

طبیعت دنیا سنده بزه نسبتله خبیث شیلر وار ایسه ده، طبیعت اوز باشنه پاکدر. طبیعت مائده سنده مبدول شیلرک هر بری قوش قورتلرک حیوانلرک هر برینه حلال غذا در.

عالم وجود ده انسانیت نوعنه حیوانیت جنسنه نسبتله خیرات واردر، شرور واردر. لکن عالم وجودک اوزینه، موجودک حکمتنه نسبتله شرور یوقدر. شریالکگز بزه یالکگز حیوانه نسبتله شر در. شو مهم حقیقتلری آ کلامق تیوش ایدی.

رؤیت مسئله سی ده اوز باشنه گوزل مسئله در. اجتماعی جهته شو کون بلکه اهمیتی یوقدر، لکن فلسفی جهته اهمیتی واردر. او یله مسئله دره اهل اسلامک فکرلرینه طارلق ویرمک مناسب اولمسه کرک. بر قاج عصر مدم بدویت دنیا سنده سویلنمش «وللناس فیما یعشقون مذاهب» سوزینی شو کون مدنیت دنیا سنده سویله مک دها گوزل اولسه کرک.

«قران کریم مخلوق دگل» مسئله سی ده هر جهته، عقیده جهتیله ده،

ادب جهتیله ده مهم مسئله دره . قران کریم اللہک صفتی اولمق معناسیله ده، کلمات مجموعه معناسیله ده مخلوق دگلدر . کلام مسموع ، دیهلم ، قدیم دگلدر ، محدثدر . لکن هیچ بر حال ده مخلوق دگلدر . شو مسئله ده امام احمد بن حنبل حضرتلرینک ثباتلرینه غایت دقیق فہم لرینه بوتون عالم اسلامیت ثنا ایدر . مامون کبی خلیفہ لرک شو مسئله ده جنونلرینه غولرینه انسان هر حال ده تعجب ایدر . مخلوق سوزینک اوچ مقابلی واردر : (۱) قدیم (۲) منزل ، (۳) حق . اولگی معناسیله ، یعنی قدیم دگل معناسیله مخلوق سوزی کلام مسموع حقندہ تحمل قیلنه بیلور ایسه ده ، تادب وظیفہ سیله اویله سوزلردن صاقتمق دها گوزلدر . صوگ ایکی معناسیله یعنی منزل دگل ، حق دگل مناسیله مخلوق سوزی قران کریم حقندہ هیچ بر صورتله تحمل قیلنه ماز . قران کریم منزلدر ، قران کریم حقدر ، قران کریم البته مخلوق دگلدر .

اولگی ایکی اوچ عصرک قان ایله یازلمش تاریخ صحیفہ لرینی اوقور ایسه ک ، شو مسئله اوزرنده قوپمش قیامت لری کورر ایکن ، امام احمد کبی بویوکلرک ثباتلرینه بن مفتونیت کوزیله نظر ایدرم . مامون کبی خلیفہ لرک جنونلرینه انسان حیرت کوزیله نظر ایدر . اوچنچی عصرک اوللرنده قاینامش حادثہ لره انسان انتقاد کوزیله باقار ایسه ، او منفور حادثہ لرک بر سببدن بر منبعدن حدوثنه قناعت ایدر .

بوتون اهل اسلامی فکر برلگنه دعوت ایتمک ، اوافق بویوک شیلرده مخالفت ایدن آدم لرک هر برینی دشمن کورمک ، انسانک فکرینه حریت ویرمه مک -- بوتون فتنہ لرک اگ باش سببی اولمشدر . بیگ عصرلق او دهشتلی تجربہ لردن بز ایندی استفادہ ایدہ یک . اختلافی افتراقدن عداوتدن فرق ایدہ یک . انسانک فکرینه هر

خصوصده حریت و بیروب، حرمت قیلوب؛ افکارک اختلافیه برابر، قلب برلگنه، قصد برلگنه سعی ایده بیلور ایسهک، تدبیرلرک تدبیری تمام اولور.

خلافت

کتابک مقدمه سنده سیاسیلگی دعوی قیلوبده سیاستدن قاچمش مولف افندی کتابک دورتدن برینی سیاسی مسئلهلرک ده اک بویوگنه اک

مشکلنه یعنی خلافت اسلامییه مسئلهسنه وقف ایتمشدر . (۳۳-۵۲) خلافت یا خود امامت - بوتون جامعه اسلامییه ده بر، دنیاوی، سیاسی، اک بویوک ریاستدر . دولتک عزتنه، ملتک مصلحتلرینه، وطنک عمراننه نظر ایدر، قانونک شریعتک همه حکملرینی تنفیذ قیلوب، امنک عدالتک دوامنه بقاسنه خدمت ایدر .

شو خلافت مسئلهسى فوق الغایه دهشتلی، صوگ درجهده مهم اک بویوک مسئله ایدی . حتی سید الوجود نبی کریم علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک مقدس جسدلرینی دفندن قبل، اصحاب کرام خلافت مسئلهسنک حلیله مشغول قالدی . اهل بیت طرفدارى سیده فاطمه خانه سنده، مهاجرلر ابوبکر یاننده، انصار بنی ساعده سقیفه سنده طویلاندی . وفات قایغولری ده، جنازه فریضهلریده صحابه لرک خاطرلرندن چیقدی .

بوتون مهاجرلری بر کلمه ده جمع ایتدکدن صوگ، ابوبکر حضرتلریله عمر انصار سقیفه سنه کلدیلر . فتنه سز ایسه ده، اولدقچه شدتلی مشاوره، آتشی مذاکره دوام ایتدی . ابوبکر او بویوک جمعیت ده اوزون بر خطبه او قودى . (نطق سویله دی .) سیاستیله، عقلیله، لسانیه، وقاریله اک مشکل مسئله یی حل ایتدی، اصحاب کرام قناعت ایتدی . تاریخى، او بویوک جمعیت ده بوتون اصحاب بالاجماع ابوبکرک خلافتنه بیعت ایتدیلر .

مدینه بازارینه یاقین ، سعد بن عبادہ حضرتلرینک خانہسی جوارنده بنا قیلنمش سقیفہده (کوله گه لک ده) ابو بکر حضرتلری طرفندن سویلنمش او تاریخی خطبه امام احمدک «المسند» نده بر قاچ صحیفه لر نده روایت قیلنمشدر . بزه لازم بر قاچ سوزی بوراده نقل ایدیم :

قال ابو بکر : ولقد علمت ، یا سعد ، ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال ، وانت حاضر ، قریش ولاة هذا الامر . فقال له سعد صدقت . وقال ابو بکر ولم تعرف العرب هذا الامر الا لهذا الحی من قریش . هم اوسط العرب نسباً وداراً .

شو «قریش ولاة هذا الامر .» سوزی - ائک بویوک بر جمعیت ده ، بوتون اصحاب کرامک حضورنده ، بری دیگرینه خصم ایکی طرفک یعنی مهاجرلرله انصارک اجماعیله شارع کریمک حق حدیثی اولمق اوزره قبول قیلندی .

یعنی «خلافت قریشک حقیدر» قراری بالاجماع مقبول اولدی . درست ، خلیفه ابو بکر حضرتلرینه بیعتدن بر ایکی آدم بلسکه تخلف ایتمشدر . لکن خلافتک قریشلره اختصاصی حقنده هیچ بر اختلاف او دقیقه دن صوئق قالماش ایدی .

او وقتک سیاستی ده البته بونی اقتضا ایتمش ایدی . زیرا قریش ده عصبیت وارا ایدی . او وقت ائک قوتلی قبیله قریش ایدی . شرف جهتیه ده ، نسب جهتیه ده ، حرم برکه سیله ده ، کعبه حرمتیه ده قریش عرب قبیله لرینک هر برینه او وقت فائق ایدی . بوکنا کوره ، خلافتک قریشلره انحصارینی بوتون عرب قبیله لری قبول ایتمدی ، مخالفت ایتمش هیچ بر قبیله هیچ بر فرد یوق ایدی . اگرده دیگر قبیله لرک برینه خلافت حقی ویرلسه ایدی ، هیچ بر قبیله اعتراف ایتمز ایدی ؛ تنافس شوملغیله ، قبائل محاربه لرینه یول چیتار ایدی .

او وقتگی احوالک اقتضاسنه کوره ، شارعک لسانیه ده اصحابک اجماعیله ده خلافت قریشلره حصر قیلندی .

اوزینك خطبه سنده ابو بكر بوکنا اشاره قیلوب، «ولم تعرف العرب هذا الامر الا لهذا الحی من قریش. هم اوسط العرب نسباً وداراً.» دیدی. شو سیاست، وقتنه کوره، انک معقول انک مناسب گوزل سیاست ایدی. او وقت خلافتی قریشیلره تخصیص ایتمک لازم ایدی، ضروری ایدی. اختصاصی حقنده حدیث کتابلرندن دلیل آرامق زحمتلرینه احتیاج یوق ایسه ده لکن مثال قیلیمق اوزره بر قاچ حدیث :

(۱) لا یزال امر الناس ماضياً وهذا الدین عزیزاً ما ولیهم اثنا عشر خلیفه، کلهم من قریش .

جابر بن سمره، خلیفه عمر، ابو موسی الاشعری کبی صحابیلرندن شو حدیثی مختلف عبارهلرله بخاری، مسلم، ابو داود کبی اماملر روایت ایتمشدر .

(۲) الائمة من قریش . ابرارها امراء ابرارها، وفجارها امراء فجارها. وان امرت علیکم قریش عبداً حبشیاً مجدعاً فاسمعوا واطیعوا .

بخاری، مسلم، ابن ماجه، حاکم شو حدیثی خلیفه علی حضرتلرندن روایت ایتمش .

لکن خلافتك قریشیلره اختصاصی هر قیددن هر شرطدن مطلق دگلدر، همده زمان جهتیله ده عمومی دگلدر . اولگی عصرده خلافتك قریشیلره اختصاصی قریشك قوتنه، شوکتنه، شرفنه، قریشیلر انک اهلیتلرینه تابع ایدی .

خلافت: دینك، دولتك، ملتك، وطنك مصاحبتلرینه خدمت ایدهجك بر ریاستدر . بویله بر ریاست : قوته، شوکت، اهلیته توقف ایدر . بویله ریاست ده قبیلهلرک، فردلرک خصوصیتلری هیچ بر صورتله هیچ بر وقت شارع حکیم لسانبله توصیه قیلنه ماز . شو معنی بدیهی ضروری بر معنادر . بویله اولمازسه، شریعتك ده خلافتك ده اهمیتی باطل اولور .

امام حاکم صحابی انس دن روایت ایتمش :
 (۱) الاثمة من قریش ما عملوا فیکم بثلاث : (۱) ما رحموا اذا
 استرحموا ، (۲) وقسطوا اذا قسموا ، (۳) وعدلوا اذا حکموا .
 یعنی : حاجتلی ایفا ، حقوقلی اقامت ، عدالتی تنفیذ ایدرلر
 ایکن قریشلر امام اولاییلرلر . یوقسه ، یوق دیمکدر .

خلافتک قریشلره اختصاصی سیاست اقتضاسیله ، همه اصحابک
 اجماعیله ، بوتون عرب قبیلهلری طرفدن بالاتفاق ، بلکه ممنونیتلهده
 قبول قیلندی .

قریشلر آراسندن ابوبکرک خلیفه لگی ده ، تخلف ایتمش ایکی
 اوچ آدمی صایماز ایسهک ، بوتون امتک اجماعیله ، قوت وشوکت
 اهلرینک اتقاقیله ایدی .

شو حال ، وقتک احوالنه کوره ، طبیعی بر حال ایدی . او وقت
 خلافت خصوصلرنده ابو بکر حضرتلرینه رقیب اولاییلر بر فرد
 یوق ایدی . ابو بکر حاضر ایکن ، خلافت شرفنه هیچ بر آدم طمع
 ایده مز ایدی .

ابو بکر هر جهتله اصحاب کرامک هر برینه فائق ایدی . خلقک
 کوکلنه هر صحابیدن زیاده یاقین اولوب ؛ خلق کوزنده حرمتی ،
 اعتباری هر صحابیدن زیاده ایدی . شارع کریم حضورنده ده حرمتی ده
 حقوقی ده غایت بویوک ایدی . شارع کبیر مدینهده حاضر ایکن ،
 شارعک امریله نمازلرده امامتی ، بر یا ایکی دفعه جمعهدهده امامتی -
 ابو بکر حضرتلرینی خلافتنه تعیین حقنده غایت آچی بر فرمان
 کبی ایدی .

نسی کریم حضرتلری صوکنده ابو بکرک خلیفه اولاچغی حتی
 بدوی عربلرهده معلوم ایدی . بوکنا حدیث کتابلرندن بر قلیچ شاهد :

«عن جبیر بن مطعم قال: اتت امرأة الى النبي فكلمته في شيء فامرها بامر، وامرها ان ترجع اليه فقالت: ارأيت ان جئت فوجدتك قد مت، ما ذا افعل؟ قال: ان لم تجدني فأتني ابا بكر!» بخاری، مسلم، احمد کبی اماملر طرفندن روایت قیلنمش شو قصه فتح مکه واقعه سندن صوگ ایدی. چونکه شو حدیثی روایت ایتمش جبیر بن مطعم بدر غزاسنده اسپر اولوب مدینه ده جماعت نماز لرینی بر قاچ کون تاماشا ایتمش ایسه ده، فدا طریقله مکه یه قایتدی؛ مکه فتح قیلندقدن صوگ، اسلامیتی قبول ایتدی.

شبهه سز درست شو حدیث هم عجیب هم ده غایت مهم بر حدیثدر. بوراده کله چکدن خبر ویرمک جهتیله بر نبوت، هم ده خلافته اهل بر آدمی کوسترمک جهتیله بویوک بر ارشاد واردر.

فتح مکه برکه سیله بوتون جزیره العرب ده، بوتون عرب قبیلله لری کوزنده، هم اسلامیت هم دولت اسلامیه قوتلی اساسلر اوزرینه تأسیس قیلندقدن صوگ، نبی کریم شارع حکیم حضرتلری اوزی صوگنده خلیفه اولاجق آدمی، مناسبت چیققدجه، صراحتله دکل ایسه ده، تعیین ایتمگی موافق کورمش اولسه کک. امتک بوتون اشلرینی امتک اوز اختیارینه طاپشرمق مصلحتیله اولسه کک، شارع کبیر حضرتلری هیچ بر آدمی صراحتله تعیین ایتمه مش اولسه کک.

سیاستدن قاچمش محترم مؤلف افندی خلافتک قریشیلره اختصاصی مسئله سنده، ۳۳ نچمی صحیفه لرده اوزینک فکرینی یازار ایکن، سیاستدن قاچمق تأثیر یله در، قلم براز مساهله ایتمش، لسان براز فضله سویله مش، فکر براز ملاحظه سزلیق کوسترمش.

ایکی خصمک اتفاقیله، بوتون اصحابک اجماعیله، شارع حکیمک لسانیله ثابت اولوب، وقتک سیاستنه، ملتک احوال اجتماعیه سنه اک

مناسب بر قرار، مولف افندينك فكرينه كوره، قران كريمك ميزاننه ده اسلاميتك روحنه ده خلاف، ائك باطل بر قرار ايمش!

مولف افندي اوزينك دعواسنه ۱۱ صحيفه ده يكرمي دليل يازمش. دليللري اكرده تام اولما بيلور ايسه، دعواسنك خلافته، يعني او وقت خلافتك قريشيلره انحصارينه دلالت ايدر. مثال اولمق اوزره بر قاچ دليل بورايه نقل ايديم:

(۱) اني جاعل في الارض خليفه آيت كريمه سنه كوره، خليفه لك نسب بر كه سيله دگل، بلكه علم قوتيله اولور ديمشدر.

درست، شويله دره. لكن او وقت قريش قبيله سي ائك عالم بر قبيله ايدى. سياست اشلرينه، عمومي اشلري اداره خصوصلرينه هر قبيله دن زياده آشنا ايدى. بوگنا كوره، خليفه لك قريشك حقي اولما بيلور ايدى.

(۲) قران كريم ده حكاييت قيلنمش طالوت قصه سي.

بنى اسرائيلدن بر جماعت نميلرينه بر وقت «بزه بر پادشاه كوستر، دولتمزى وطنمزي اعاده يولنده معاربه قيبليق!» ديدكده، نبيلري «الله سزه طالوتي پادشاه قيلوب كوندردى.» ديمش. اللهمك فرمانيله تعيين قيلنمش طالوتك پادشاهلغنه او جماعت «اني يكون له الملك علينا ونحن احق بالملك منه ولم يعوت سعة من المال.» سوزيله اعتراض ايتدكلرنده، نبيلري «ان الله اصطفاه عليكم وزاده بسطة في العلم والجسم» سوزيله جواب ويرمش. يعني: پادشاهلق نسيبله يا ايلتله اولماز، بلكه علم قوتيله، عقل هم بدن صاغغيله اولور ديمشدر. درست، شويله دره، لكن او وقت قريش قبيله سي علم جهتيله ده، عقل جهتيله ده، قوت جهتيله ده هر بر قبيله دن اوستون ايدى. بوگنا كوره، قبيله لرئك هيچ برى قريشك خلافته هيچ بر سوزله اعتراض ايتمه دي. بر فرض اعتراض ايدمه جك بر آدم بولنور ايسه، او نبى محترمك

جوابی کبی، بزده «ان الله اصطفاهم علیکم وزادهم بسطة فی العلم والعقل والقوه» جوابیله مقابله ایدر ایدک .

بوکا کوره، محترم مؤلف افندیگ شو دلیلی ده اختصاص فائده سنه دلیل اولور، ضررینه هیچ بر صورتله دلیل اولاماز .

شو گوزل قصه ده محترم مؤلف افندی ایچون ملاحظه سی تیوش ده بر نطه یا خود نکته وارد: پادشاهلق بدن کوچیله عقل قویله اولور ایسه، بدنی قوتلی کوکلی شجاعتلی عقلی بویوک علمی کوب بر نبی حاضر ایکن، او جماعت نیچون باشقه بر پادشاه آرامش؟ طالوت بوی ده نبیدن بلکه آرتق اولمشدر، لکن عقل جهتیله علم جهتیله نبیدن آرتق اولماش اولسه کرک . اگر پادشاهلق یالکز عقل یالکز علم یالکز صاعلق سایه سنده اولسه ایدی، نبی پادشاهلقه طالوتدن زیاده لائق اولور ایدی .

نبی ده یوق بعض خصوصیتلر طالوت ده بولنمق حسبیله اولسه کرک، اللهمک فرمانیله طالوت پادشاه اولدی . لکن او خصوصیتلر طالوتک شخصه عائد فضیلتلردن عبارت اولماسه کرک . چونکه انبیا حقنده اعتقاد مزه کوره، شخصی فضائل نبیلر ده دهها زیاده اولور . او خصوصیتلر او وقتک اجتماعی سیاسی حاللرینه نسبتله یالکز طالوت ده بوانور بر وضعیتدن عبارت اولسه کرک .

دیلهم، طالوت عصرنده بنی اسرائیلک اجتماعی سیاسی حاللرینی آچیق صورت ده تحقیق ایتمش بر تاریخ بزم المزه یوقدره . لکن انجی سنه هجریه ده عرب قبیله لرینک اجتماعی سیاسی حاللرینی بر از ایسه ده تحقیق ایتمک بزه البته ممکندر . ابو بکرک نظری کبی نافذ بر نظرله اولماسه ده، بلکه عادی مؤرخک عادی نظریله او وقتک احوالنه نظر ایتمه ایدک، «الائمة من قریش» سوزینی او قدر فاحش لسانله جرح ایتمز ایدک .

مؤلف افندیئک دیگر دیللیری ده خلافتک قریشیله اختصاصه دلالت ایدر، ضررینه دلالت ایده مز.

درست، ولایت درجه لرنده یالکز نسب معتبر دگل، بلکه حسب معتبردره درست، «ان اکر مکم عندالله اتقا کم». درست، یوسفک، داودک، سلیمانک پادشاهلقلری یالکز نسب برکه سنده دگل ایدی، بلکه علملری حکمتلری برکه سنده ایدی. لکن قریش قبیلله سنک فضیلتی ده یالکز نسب جهتیله دگل ایدی. قریشیلر، وقتنه کوره، علم جهتیله ده، حکمت جهتیله ده، قوت جهتیله ده عرب قبیلله لرینک همه سنه فائق ایدی.

درست، امانتی اهلنه تسلیم ایتک لازمدر. قریش او وقت خلافت وظیفه لرینه اهل ایدی. بوکنا کوره، بوتون خلقتک اتفایله خلافت قریشیله تسلیم قیلندی.

درست، دولت اسلامییه «شورا» اساسلرینه بنا قیلنمشدر. لکن ائک معتبر ائک قوتلی، ائک اهلیتلی قبیلله دن رئیس انتخاب ایتک شورا اساسلرینه مخالف دگلدرد.

مؤلف افندیئک باشقه دیللیری یالکز قات قات تکراردن عبارتدره. شارع حکیم یا ابو بکر «الائمة من قریش». دیمش ایسه، قریشک یالکز نسب جهتلرینی اعتبار ایتمه مشدر. او وقت قریش عرب قبیلله لرینک همه سنه هر جهتله اوستون ایدی. بوکنا کوره، شارع حکیم لسان نبوتله «الائمة من قریش» دیدی.

شو سوزده شورا اساسلرینه، حقوق ده مساوات قانونه مخالف هیچ برشی یوقدر. خلافت کبی غایت مهم بر مسئله ده مؤلف افندیئک او قدر بویوک مساهله سنه هر حالده بن تعجب ایتدم.

ايكى خصمك يعنى مهاجرلرله انصارك اتفاقيه، بوتون اصحاب كرامك اڭ بويوك جمعيت ده اجماعيله قبول قيلنمش «الائمة من قريش» سوزيني - غايت اوفاق غايت خطا ملاحظه لره طايانوب مولف افنديك انكارى علم قلمنه، تحقيق قلمنه مناسب دگل ايدى .

مولف افندى «الائمة من قريش» سوزيني ابطال خصوصنده رقم صره سيله سكرز وجه يازمش . لىكن هر برى خطا اولسه كرك . ۴۵ نچى صحيفه ده بيان قيلنمش اولگى اوچ وجه خطادر: چونكه

انصارك هيچ برى «الائمة من قريش» سوزيني انكار ائمه دى . سعد بن عباده حضرتلرى «منا امير ومنكم امير» سوزيني هيچ بر وقت سويلمه دى . سقيفه ده ابو بكرك عمرك حضورلردن قبل، درست، انصاريلرك برى «منا امير ومنكم امير» سوزيني سويله مش ايسه ده سعد حضرتلرى او سوزى انكار يوليله «هذا اول الوهن» ديمش ايدى . دورتجى وجهيله يدنجى وجهى ده خطادر: چونكه «الائمة من

قريش» ديمك وصيت يوقلغنه منافى دگلدر . خليفه قريشدن انتخاب قيلنور ديمك وصيت دگلدر . درست، بر آدمى تعيين ائتمش اولسه ايدى، وصيت اولور ايدى . صوگره حضرت عمر «الائمة من قريش» سوزيني هيچ بر وقت انكار ائمه مشدر . بلكه عمرينك نهايه سنده حجدن قايتدقن صوگ، مدينه منبرنده اوزون خطبه سنده بوتون اصحاب كرام حضورنده «الائمة من قريش» سوزيني اوزى ده روايت ائتمشدر .

۵ نچى ايله نچى وجهى ده معنا سزدر: چونكه «الائمة من قريش» سوزينك شورا آيتلرينه، شورا اصوللرينه، خليفه لرده علم كى حكمت كى اهليت كى شرطلرى اعتبار ائتمك ضرورتلرينه مخالفتى يوقدر .

۶ نچى وجهى ده ضعيفدر: چونكه «قانونه اطاعت قيلكز، اميركز بنده اولور ايسه ده» ديمك قريش خليفه لرينه اطاعتى مبالغه طريقيه تاكيد اولور .

۴۹ - ۵۰ صحیفه لر ده اسلام دنیاسنه، عرب ملتنه، ایرانیلره مولف افندینک خطابلری حقتده فکرمی اولگی مقاله ده یازمش ایدم .
 درست، قلم جسور اولا بیلور، حق لسان هر حال ده جسور اولور . لکن هر خطابک اوزینه کوره مقامنه کوره بر ادبی اولور . اسلام دنیاسنه توجیه قیلنمش اوفاق خطابلری قوتلی تاثر اقتضاسیله سولنمش عادی سوزلر در، دیهیک . عرب ملتنه توجیه قیلنمش خطا تکدیرلری «سیاستدن قاچمق» جهتنه حمل ایدیک . لکن شارع کبیرک مقدس جنازه سی حضورنده، مهاجرلرک انصارک اک بویوک اک دهشتلی جمعیتلرنده، «الائمة من قریش» کبی اک مسؤلوتلی سوزی او قدر بویوک ثباتله روایت ایتمش ابو بکری او قدر شدتلی صورت ده تکذیب ایتک نه اولور؟

شارع کبیر علیه الصلاة والسلام حضرتلرندن قالا، اسلامیتک بر آدمی، ایکی آدمی واردر . شو ایکی آدمک ده اک بویوگی او قدر انصافسز یالانچی اولور ایسه، . . . . . ؟ براق قلمی !
 طاشلا «دینی تدبیرلر» ی !

یوقاری ده بر نیچه دفعه سویله دک: نبی کریم شارع حکیمک جنازه سی حضورنده او وقت خلافتک قریشیلره اختصاصی مهاجرلرک انصارک اجماعیله قبول قیلندی . وقتک احوالنه کوره، اک مناسب قرار ایدی . بوکئا کوره، عرب قبیله لرینک هیچ برندن معارضه بولنمادی، حق خلافتی قریشیلره تسلیم ایتدیلر .
 لکن، خلافت قریشیلره تخصیص قیلندقدن سوک، قریش عائله لری آراسنده اختلاف چیقدی: (۱) خلافتی رسول کریمک قرابتنه تخصیص فکری، (۲) خلافت قریشیلره خاص ایسه ده، رسولک قرابتنه خاص اولماق فکری .

شو اختلاف، شو ایکی فکر، ابو بکرک عمرک عثمانک غایت بویوک حرمتلری غایت آچیق اعتبارلری برکه سنده اولسه کرک، عثمانک شهادتنه قدر میدان بولامادی. او فکرلری بسله مش کوکل دولقونلری، خلیفه عثمانک دهشتلی صورت ده شهادتی فاجعه سیله، قاینادی طاشدی؛ اصحاب کرامک قانی سیل کبی آقدی. اهل بیت قتل قیلندی، ایکی مقدس حرم تحقیر قیلنوب کعبه هدم قیلندی، حسابی یوق محاربه لرده اهل اسلامک معصوم قانی یر یوزینی باصدی. نهایت او قان طوفانلری خلافت اسلامییه یری یوزندن سیلدی .

تاریخ سینهماطوغرافلرنده فوق الغایه دهشتلی او منظره لک جانلی صورتلرینه شو کون نظر ایدر ایسه ک، کوزمزی قان باصار، کوکلمزی دهشت استیلا ایدرده، عقلمز شاشاره اوفاق بویوک حادثه لری تاممیه کورمکدن، او حادثه لری بوتون سببلریله آکلامقندن بز البته عاجز قالوروز. دهشت صحنه لرینک اک مهم روللرینی اصحاب کرامک اک بویوکلری اویناقلرینه کوره، اسلامیته ده اهل اسلامی ده زبون ایتمش خلافت محاربه لرینی حریتله انتقاد ایتمکدن بز، بلکه، او تانوروز، او یالوروز . . . . .

بوراده «دینی تدبیرلر» ی انتقاد یولنده، اوفاق ایسه ده، بر تنبیه مناسب اولسه کرک: عالم اسلامی آست اوست ایتمش خلافت نزاعلرنده خلافت محاربه لرنده عقیده کتابلرینک اهل کلامک گناهلری یوقدره بولنمق ده البته ممکن دگل ایدی. چونکه خلافت صحنه لرنده اک دهشتلی اک مهم روللر تاممیه اوینالوب، پرده ایندرلدکن صوگ، اهل کلام میدانه چیقیدی، نه علمی نه اجتماعی اهمیتی یوق کلام کتابلری تألیف قیلندی .

درست، عباسی لار عهدنده شیعه لرک همئیه خلافت مسئله لری جمعیت لرده موضوع بحث اولدی، دینی عقیده لر قطارینه ادخال قیلندی، نهایت کلام کتابلرنده بر مسئله جدلیه اولدی ده قالدی. لکن کلام

جدلترینک کلام مسئله لرینگ بر پاره لك اهمیتلری بر پاره لك فائده لری یوق ایدی: کتاب صحیفه لرنده، مدرسه لرنده، جمعیتلرده، مسجدلرده اهل کلام لسانله قلمله جدال ایدرلر ایکن؛ مسئله سیاست میدانلرنده سیوف قوتیله معصوم قانلرک سیلانیه حل قیلنور ایدی . خلافت اسلامیه کبی اگ مهم مسئله لرنده سوز سویله مکدن هیچ بر انسانی منع ایتمک البته ممکن ددل ایدی . همده مناسبده دگلدر . دهشتلی محاربه لری کوروب کوزلری قانلانمش، کوکللری پارچه لنمش هر بر انسان اوز فکرینی البته عرض ایده بیلور، یوره گنده قاتلانمش قایغولرینی، هیچ اولماسه، شکایت دواسیله آزایتیه بیلور . اسلامیتک بوتون قوتلرینی بتورمش دائمی محاربه لره بر نهایت ویرمک آرزوسیه، یاخود «حقوقی اهللرینه طاپشرمق» املیه، او زمانک اهل کلامی اوز فکرینی کتاب صحیفه لرنده، جمعیتلرده، شهرلرده، قریه لرده، البته نشر ایده بیلور ایدی . ایکی خصمک بری دیگرینه اسلامیت منبرلرنده لعنت اوقوب، لعنت اوقوتور ایکن، دیگر خصمک شیعه لری (طرفدارلری) او وقت البته سکوت ایده مز ایدی . اهل کلامک پروپاغانده لرینه شو جهته براز حق ویره بیلور ایسه کده، ایکی خصمدن برینک سیاستنه فتنه سنه اسلامیت عقیده لرینی آلت ایتدکلری اوچون اهل کلامی البته عیب قیلا بیلور ز .

لکن سیاست فتنه لرینه نسخه اصلیه (پروتوتیپ) اولمقلری جهته، کلام کتابلرینک، بنم نظرمده، بر پاره لك اهمیت دینه لری یوقدر . او یله ایسه ده، کلام کتابلرینی یازمش قلملر گناهلر دگل؛ بلکه دینی اجتماعی بر پاره لك اهمیتلری یوق او یله کتابلری سیاسی تربیه مزه دینی اعتقاد مزه اساس قیلمش ایسه ک، شو جهته گناه یالکیز بزده، اوز مزده اولور .

خلافت دعوالرنده بری دیگر یله دین دشمنی کبی محاربه ایتمش

صحابیلری امویلری عباسیلری علویلری بن تعییب ایده مہم . چونکہ بری اوزینک مشروع حقوقلرینی طلب ایدوب مدافعه ایتمشدر . دیگر بری بلکہ ریاستک بویوک لذتلرینه ، سلطنتک بویوک عزتلرینه ، غالبیتک ظفر طاقلرینه ، فتوحاتک ابدی ثنلرینه شرفلرینه عاشق اولوب ، مقصد یولنده یوز بیگلرچه انسانی فدا ایتمشدر ، دیگرک مقدس حقوقلرینی اوزینک دهاسیله قوتیله بلکہ غصب ایتمشدر .

چنگیز کبی ، تیمور کبی ، ناپولیون کبی داهیلرک حسابسز قربانلرینی تقدیس قیلوب ، دهشتلی حرکتلرینی تاریخ لسانی تقدیر ایدر ایکن ، خلافت دعوالرنده ایکی طرفک برینه تل اوزاتاق ، لعنت اوقومق طوغری اولماسه کرک .

درست ، حقوق مدنیده غصب ایتمک ، دیگرک حقوقنه ال اوزاتاق بویوک جنایتدره . لکن حقوق سیاسیده ، حقوق دولده اویله شیلره ظفر ، غالبیت ، فتوحات ، جهانگیرک ناملری ویرلوب ، اویله شیلرک هر بری بوتون انسانیت نظرنده اک بویوک شرف کبی اعتقاد قیلنور .

مغلوبیتک سببلرینی قازوب چیقاروب ، تاریخ قلمی مغلوبلرک یوره کلرینه طعن ایدر ، شرفلرینی جرح ایدره . غالبلرک بوتون گناهلرینی تاریخ صحیفه لری بلکہ ستر ایدوب ، بوتون انسانیتک لسانی «فتوحات» صاحبلرینه ثنلر اوقور ، دعالر ایدره . تاریخک بوتون خلاصه سی شو ایکی نقطه ده در : (۱) غالبلره ظفر ثنلری یازمق ، (۲) مغلوبلری انتقاد ایتمک .

انسانیتک ده تاریخک ده نظری شویله اولور ایسه ، خلافت محاربه لریینه شو نقطه دن نظر ایده بیلوروز . درست ، خلافت محاربه لری اسلامیتی ، دولتلرینی ، بنالرینی خراب ایتمدی ؛ مهلک نتیجه لرک اک بویوکلرینه بلکہ سبب اولدی . لکن مسؤلیت کم ده ؟ گناه نره ده در ؟

خارجی فتنهلرک داخلی دعوتلرک هر برینه سورو قویون کبی اجابت ایتمش خلقلری عیبلمک ممکن اولماسه کرک .

شارع حكيم عليه الصلاة والسلام حضرتلرينڭ بوتون اصحاب كرام حضورنده آچيقتا بيانيله، ياخود خلافت مسئله سنده البتته بولنجهق اختلافلردن غفلت ايتمه مش ابو بكر عمر حضرتلرينڭ بوتون اصحاب كرامڭ اجماعيله، خلافت شرطلري، انتخاب يوللري قطعي صورت ده بيان قىلنمش اولسه ايدى، خلافت معاربه لرينه يوللر، بلكه، قالماش اولور ايدى.

بويله بر تدبير حاضرلنمه مش اولدقدن صوڭ، يوللري آچيقتا، طمعلري بويوك ايكي خصمڭ بريني مواخذه قىلماق، ياخود عقيدده كتابلرينه خلافت معاربه لرنده بر اهميت ويرمك طوغرى اولماسه كرك.

محترم مولف افندى صحابه لارڭ بريني ديگرينه تفضيل مسئله سنده ده اوزينڭ ملاحظه لريني يازميش. (۵۲ - ۵۶)

درست، تفضيل مسئله سي ايمان مسئله سي دگلدرد. بن، مثلا، ابو بكر عمر حضرتلريني تفضيل ايدر؛ ايماني بلكه بنندن نوزل ديگر بر مسلمان امام على حضرتلريني تفضيل ايدر. ايكي طرفڭ بريني سوكمك كبي حماقت بولماز ايسه، ياخود برمز ديگر مزي شو اختلاف حسبيله دشمن كورمز ايسهك، اويله اختلافلرڭ ضررى يوقدر.

تفضيل مسئله سي ايمان مسئله سي دگل ايسه ده، تاريخ مسئله سيدر. اولسگي اوچ خليفه عصرنده خلافت معاربه لرى بولنماقدن، تاريخڭ حكمنه جرياننه موافقت قىلوب، بزده ملاحظه لر مزي بوراده يالگنز خليفه على سياستلرينه صحابي معاويه «حيله» لرينه حصر ايدده بيلوروز.

شبهه يوق، خليفه امام على حضرتلرينڭ فوق العاده شجاعتى، غايت بويوك فصاحتى، غايت قوتلى بلاغتى وار ايدى. قرابت ده منفرد ايدى؛ حكمت ده صحابه لارڭ اكثرينه نسبتله فائق ايدى.

لکن سیاست اشلرنده ، خلافت کبسی بویوک ریاستلرده انسانک شخصی فضیلتلری کافی دگل ایمش ! یوقسه ، امام علی کبسی بر خلیفه یه معاویه کبسی عمر و بن العاص کبسی والیرداهیلر غلبه ایده مز ایدی . خلیفه علی رأی ده مستبد ایدی ، هیچ بر مسئله ده هیچ بر آدمک راینه التفات ایتمز ایدی . امتک اوقاقلرینه بویوکلرینه غایت شدید ایدی ، حتی عبد الله بن عباس کبسی اک معتبر شیعه لرینی ده عاقبت اوزندن بیزدردی . او وقتک احوالنه مناسب سیاستدن ، او وقتک فتنهلرندن غافل کبسی ایدی . عمرو بن العاص کبسی داهی دشمنلری فتنه ایبلرینک اوچلرینی اوز بارماقلریله اویناتوب ، بوتون حرکتلردن خبردار اولوب صاقلانوب طور و رلار ایکن ؛ اوز شیعه لرینک اوقاقلرینه بویوکلرینه شدتله معامله ایدوب ، نهران ده بایتاقلرینی قتل ایتمش خلیفه علی حضرتلری «رمضان ۱۷» قرارینه اوزینک احتیاطسزلغیله قربان اولمش اولسه کرک .

امام عبدالرزاق حضرتلری «الجامع» اسملی کتابنده خلیفه عمر رضی الله تعالی عنه حضرتلرندن روایت ایتمش :

«قال عمر: لا یبنی ان یلی هذا الامر الا رجل فیہ اربع خلال: (۱) الیلین فی غیر ضعف، (۲) الشدة فی غیر عنف، (۳) الامساک فی غیر بخل، (۴) السماحة فی غیر سرف .

یعنی: خلافت ده یالکگز شخصی فضیلتلر کافی اولماز . بلکه خلقک طبیعتنه زماک سیاستنه کوره معامله قیلا بیلمک، وقتک حاجتلرینه کوره اقتصاد قیلوب، مالک تحملنه کوره احسان ایته بیلمک لازمدر . - محیی الدین ابن عربی فتوحات مکیه ده، ۴ نچی جلدک ۸۵ نچی صحیفه سنده دیمش :

حاکم الوقت له السیادة وفيه عشر خصال: (۱) الحلم مع القدرة. لان له الفعل بالهمة. فلا یغضب لنفسه ابدا. واذا انتهکت معارم الله فلا یقوم شی لغضبه. (۲) الاناة فی الامور التي

یحمد الله الاناة فیها، مع المسارعة الى الخیرات. فهو یسارع الى الاناة، و يعرف مواطنها. (٣) الاقتصاد فی الاشیاء فلا یزید علی ما یطلبه الوقت شیئا. والمیزان بیده، یزن به الزمان والحال. یأخذ من زمانه لحاله، ومن حاله لزمانه. (٤) التدبیر. وهو معرفة الحکمة. فیعلم المواطن، ویلقاها بالامور التي تطلبها المواطن. فصاحب التدبیر ینظر فی الامور قبل ظهورها. (٥) التفصیل. وهو العلم بما یقع به الامتیاز بین الاشیاء، مما یقع به الاشتراك. فیفصل کل امر عن مماثله ومقابلة وخلافه. ویعامل کلا علی حسبه. (٦) العدل. وهو یتعمل فی الحکومات، والقسمه، والقضايا، وایصال الحقوق الى اهلهما. ومنه العدل بین الجنایة وحدها، والجریمة وتعزیرها. (٧) الادب. وهو العلم بجوامع الخیرات کلها. وهو العلم الذی یحضره فی المباشطة وتمنحه الجالسة والشهود والمکاملة والمسامرة، والمعاملة بما فی نفس الخاق فی المواطن من الخلوۃ. (٨) الرحمة متعلقها منه کل مستضعف وکل جبار یتستئزله برحمته ولطفه من جبروته بایسر مؤثورة فی لین وعطف وحنان. (٩) الحیاة. حتی یتحیی من الکاذب ان یکذبه و یظهر له بصورة من صدقه ولا یظهر له بصورة من تعامی عنه. (١٠) الاصلاح. واعظمه اصلاح ذات البین. رهو قوله فاتقوا الله واصحوا ذات بینکم.»

فتوحات مکیه تصوف کتابی ایسه ده، اورا ده فقه مسئله لری ده، سیاست مسئله لری ده، اجتماعی مسئله لری ده واردر. هر مسئله اوزینه مناسب لسانله بیان قیلنور.

فتوحات مکیه ده حاکم حقننده بیان قیلنمش اون خصیلتک هیچ بری شخصی فضیلتلردن عبارت دگلدر. بلکه دولت امورینک اداره سنه عائد خصیلتلردن عبارتدر.

شو خصیلتلرک هر بری خلافته انتخاب ایچون نصل لازم ایسه، خلافتک بقاسی ایچونده لازمدر.

فتوحات مکیه ده، ٣ نچی جلدک ٤٥٤ نچی صحیفه سنده دیمش: «واما تأثیر رتبة الرعیة فی سیدها فهو قیام السید بمصالح رعیتة لیبقی علیها حکم السیادة. ومن لم یقم بمصالح رعیتة فقد عزلته المرتبة. فان المراتب لها حکم فی التولیة. والعزل بالذات لا بالجعل، کانت لمن کانت.»

فتوحاتک ایکی جلدنده کوسترلمش افاده لره کوره، خلافت ده شخصی فضیلتلر کافی دگلدر، بلکه دولتک ملتک صلاحنه خدمت

ایده بیلور خصلتک وجودی شرطدره ابتدا ده نصل شرط ایسه، بقاسنده ده او یله دره .

شو خلافت مسئلهسی بی طرف هم مقتدر اسلام قلمیله تحقیق قیلنوب اساسلی صورتده حل قیلنسه یارار ایدی . خلافت اسلامیه کبی بویوک مسئلهلرده خلقک آغزلیرینی قاپامق البته ممکن دگلدره . صحابه لرک شخصی فضیلتلری حقنده بنم اعتقادم بلکه غایت بویوکدره . یاخود فیلسوف ابن سینا حضرتلرینک گوزل سوزینه موافقت قیلوب، سیان عندی ان بروا وان فجروا فلیس یجری علی امثالهم قلم دیهرک، اصحاب کرامک شخصی حاللرندن سکوت ایتمک بلکه دهها زیاده مناسبدره . لکن تاریخ اسلامیت ده خلافتی بی طرف قلملره کیک فکرلره حل ایتمک البته لازم ایدی .

شارع کبیر حضرتلرینک محترم آتاسی محترم آناسی هم ده محترم بویوک ددهسی حقنده مؤلف افندیک فکرینه بن ده البته ممنونیتله اشتراک ایدرم . او قدر بویوک او قدر پاک حرمتلی ذوات حقنده ادب لسانی قوللانمق، هر برینه احترام کوزیله نظر ایتمک تیوشدره . باخصوص اسلامیته او قدر بویوک خدمتلری سبقت ایتمش ددهسی ابو طالب حضرتلری حقنده تأدب هم تشکر لسانی قوللانمق هر بر مومنک فریضه سیدر .

بزم اهل کلام فترت آدملرینی عمومیتله تکفیر ایدرلر . انسانیتک وجداننه قارشی شولافلرینی روا کوره بیلمش اهل کلامک بعضلری شارع کریم علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک محترم والدلری حقنده ده اولافلرینی سویله مکدن، نصلدر، اوتانور، اویالوره . لکن کلام اصوللرندن برینک هدمنه راضی اولماز، «احیا معجزه لرینی» وضع ایدر: «رسول کریمک والدلری، گویا، احیا قیلنمش ده بالالرینه ایمان برکه سیله مؤمن اولمش!» ایش .

انسانیتک ایماننه او قدر اوفاق نظردن بن البته صاقنورم . اهل کلام خیالیله فرض قیلنمش «فترت» ک و جودینی، عمر بستان کبی هندوستان کبی یرلرده «فترت» ک جوازینی بن تصور ایدهمم . نبوتدن مقدم محمدالامین علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک دینی ایمانی نصل اولمش ایسه، محترم والدلرینک ده دینی ایمانی تمام او یله ایدی .

اهل کلامک فرضلری معناسزدر، هر جهتهله فائده سزدر : چونکه (۱) احیا سوکنده بالالرینه ایمان ایتدیلر دیمک حال حیات ده تکفیر اولور . اصل اشکال محترم والدلرینک حال حیات ده کفرلر یدر . (۲) اولوم سوکنده هر بر انسان حقنده ضرورت حاصل اولور، یقین حاصل اولور، هر بر حقیقتی انسان مشاهده ایدر . ایمان هیچ بر صورتله ممکن اولماز . (۳) محترم والدلرینک حال حیات ده کفرلرینی اهل کلام دعوی ایدرلر ایسه، «ولا الذین یموتون وهم کفار» کبی «قال رب ارجعون . لعلى اعمل صالحاً فیما ترکت . کلا انها کلمة هو قائلها» کبی آیت کریمه لرک قطعی افاده لرینه کوره، احیا سوکنده ده ایمانلری ممکن اولماز .

ایمان، بنم نظرم ده کلام رسمیتنه تابع دگلدرد . ایمان انسانک قلبنده بولنور بر هدایتدر . نبی کریم نبوتدن قبل نصل اولمش ایسه، محترم والدلری ده تمام او یله در .

اهل تصوفک کشفلرینه کوره، نبوت نوری آتادن بالاسنه انتقال قیلماق اوزره، نهایت، محترم آناسی عبدالله حضرتلرینک یوزینه، سوکره . محترم آناسی سیده آمنه حضرتلرینک جمالنه انتقال ایتمشدر . شو گوزل سوز، هر نه قدر دلیلی یوق بر کشف ایسه ده محترم والدلری حقنده اهل کلامک ادب سزاسگی قدر اساس سز دگلدرد .

یوزلرنده، ناصیه لرنده نبوت نوری بالاقمش پاک انسانلرک قلبلرنده کفر قارا کلفی هیچ بر وقت بولنماش اولسه کرک .

صوفیه لر قران کریمک اشاره لریله احياناً استدلال ایدرلر . بن بوکا طرفدار دگلم . لکن نبی محترم اصولرینک ایماننه طهارتنه «وتقبلک فی الساجدین» آیت کریمه سیله استدلال لرینی ، نه دندر ، ممنونیتله قبول ایدرم .

محترم مؤلف افندی شوکونگی ایشانلغک طریقترلرک سیئه لرندن اسلامیتتی پاکله مک آرزوسیهله ، انسانیت دنیا سنده توردمش رهبانیت کبی اصل ده گوزل بر مسلکی ، همده فلسفه مذهبری آراسنده اعتبار کسب ایده بیلور گوزل بر مذهبی اوفاق لسانله شدتلی خطابه جرح ایتمشدر . (۵۸-۶۹) رهبانیت اصل ده غایت گوزل بر مسلک ایدی ؛ اسلامیت فیوضاتیهله نورلانمش تصوف-فلسفی مذهب لر آراسنده بویوک بر نور ایدی . تاریخ انسانیت ده هیچ بر شی حالت اصلیه سنده ابتدائیه سنده دوام ایتمه مشدر . شوکونگی راهبک تنبل لکدن سائلچیلکدن عبارت اولوب قالمش ایسه ، شوکونکی تصوف حرفه دن تمام پوشلق یالکز خرقه پوشلق ذلتلرینه قدر اینمش ایسه ، بونگلله اصل رهبانیتک اصل تصوفک غایت بویوک اهمیتلری غائب اولماسه کرک . عالم وجودک نهایتی یوق صحیفه لرینه

رهبانیت

حسابی یوق یاقتی یولدوز حرورفاتیه یازلمش اک بویوک «کتاب طبیعت» ی اک اول اوقومش آدم لر معبدلرک محرابلرنده موم یاقوب ، خدالرینک عرش عظمتلرینه تسبیح ایتمش تقدیس ایتمش راهب لر ایدی . حیوانات نباتات عالملرندن بحث ایتمک ، ملترلرک تاریخلرندن خبر و یروب ، استقباللرندن انذار ایتمک ، احوال حاضره بی هیه روحلیف کبی خطوطله آبدلر اوزرینه نقش ایدوب شوکونگی تاریخک بوتون وثیقه لرینی یازمق - دین خادم لرینک راهب لرک اشلری ایدی .

ہیئت، طب، علوم طبیعیہ، علوم فلسفہ، تاریخ، شرائع، قوانین معبدالک رواقلرنده، طار صومعه لردہ عمر ایتمش راہبلاک ناہنلاک بزہ میراٹلریدر .

معبدالر - اولگی وقتلردہ رصد خانہ ایدی، شفا خانہ ایدی، عدالت محکمہ سی ایدی . راہبلاک کاهن ایدی، طبیب ایدی، حاکم ایدی .

علوم، معارف - معبدالراری آراسندہ طوغدی، دینک تربیہ سنده، راہبلاک حضانہ سنده اوسدی .

اسلامیتدن قبل، صوگ عصرلردہ رهبانیت بر شفقت جمعیتی، مرحمت خانہ سی کبی اولدی: آتادن آنادن یتیم قالمش بالا اورایہ کیدر، تربیہ آلور، آدم اولور ایدی . دنیاہہ مشقت دیگزلرینہ چوموب، ہیچ بر راحت یوزی کورمہ مش بی چارہ اورایہ کیدر، استراحت ایدر ایدی . قوتدن قالمش حالدن طایمش خستہلرہ عاجزلرہ راہبلاک ہیکللمری غایت گوزل، عمرک بر ملجا ایدی . اوزون یوللردہ، صوسز چوللردہ زحمت کورمش مسافرلرہ، یولدن آزمش یولچیلرہ راہبلاک ہیکللمری استراحت ہم نجات خانہ سی ایدی . آچ ایسہ، آش؛ یورولمش اولور ایسہ، یاتاق؛ خستہلنمش ایسہ، دوا؛ فقیر ایسہ، یول خرچی ویرلور ایدی . باشنہ بویوک بلا اینمش بدبخت، دولتی عائلہ سی یاخود عزتی شرفی غائب اولوب دنیاسندن بیزمش مسکین سفیل ہیکللمردن برینہ مراجعت ایدر؛ اورادہ یاقتی یوز، طاتلی سوز، گوزل نصیحت آلور، حسرتی آزیور ایدی .

شوگوزل صفتلری حائز رهبانیت طائفہ سنہ ثنا طریقہ اولسہ کرک قران کریم «وجعلنا فی قلوب الذین اتبعوه رافۃ ورحمہ» دیمش .

یعنی: حیات یوللارنده مریم اوغلنه اتباع ایتمش انسانلرک کؤکلرینه بویوک رحمت بویوک شفقت ویردک. یتیملره، سفیللره، عاجزلره، خستهلره، فقیرلره، مریم اوغلی کبی، مرحمت ایدرلر، شفقت ایدرلر دیمکدر.

نصرانیت دنیاسنده شفقت خادملری شفقت جمعیتلری اولمق اوزره تورهمش رهبانیت - ۲نچی عصر میلادی ابتدالرنده، موناسته ر فامیله اوز باشنه عمر ایدر بر جمعیت دینییه شکلنه کرمشدر. جمعیت دینییه اولمق صفتیله موناسته رلر رهبانیتک اولگی یوللریله بر قاچ وقت دوام قیلوب، انسانیت ایچون فائده سی وار بر جمعیت اولا بیلمش ایسه ده، نهایت، اولگی اهمیتلرینی غائب قیلا باشلامش اولسه کرك. شفقت، مرحمت جمعیتی اولمقدن زیاده، انسانلره یوک اولا باشلامش بر جمعیت دینییه اولمق یوللرینه انحراف ایتمش اولسه کرك.

رهبانیت ده شو انحرافک تاریخنه اشاره یولیه اولسه کرك، قران کریم «ورهبانیه ابتدعوها، ما کتبناهها علیهم الا ابتغاء رضوان الله. فما رعوها حق رعایتها. فآتینا الذین آمنوا منهم اجرهم. وکثیر منهم فاسقون» دیمشدر.

یعنی: رأفت رحمت اساسلری اوزرینه تاسیس قیلنمش رهبانیتی ده یز آنلرده قیلدق. او رهبانیتی آنلره فرض ایتمه مش ایسه ک ده، اللهمک رضاسیچون اوزلری ابتداع ایتدیلر، لکن عاقبت او رهبانیتی حقیله رعایه ایده مدیلر. (شفقت رحمت جمعیتی اولمقدن چیقدی.) بوندن صوگ راهبارک بعضلری اولگی حاللرنده قالمش ایسه ده، اکثریتی فاسق ایدی. (شفقت مرحمت خادمی اولمقدن چیقوب عطالت درویشی اولدی، یا خود اوزینی تعذیب ایدر متکلف اولدی.)

شو آیت کریمه رأفت رحمت اساسرینه بنا قیلنمش رهبانیتى مدح سیاقنده اینمشدر . یوقسه، استثننا باطل اولور ایدی . «فما رعوها حق رعایتها» سوزیله ذم جائز اولماز ایدی، رأفه سوزینه رهبانیتى عطف ایتمک ده ممکن اولماز ایدی .

عالم اسلامیت ده اولگی عصرارده رهبانیت وار ایدی . اسلامک رهبانیتى طریقت ایدی . او طریقتلرک اولگی عصرارده خدمتلى مهم ایدی، اجتماعى حاللره تاثیرلری ده گوزل ایدی . طریقت زاویهلری او وقت مدرسه ایدی؛ یاخود اسلامیتى هر طرفه نشر قیلا کلمش دینی سیاسى جمعیت ایدی . طریقتلر محیطک مکانک عادی اختلافلریله مختلف اولمش ایسه ده، مقصد جهتیله طریقتلر بر ایدی . طریقتلر یا سنت مکتبى، یاخود اسلام فلسفه سنک مدرسه سی ایدی . فقیهلرک، خصوصاً مالکیلرک حنبلیلرک اکثرى طریقت زاویهلرینک شاگردلریدر . اسلام حکیملرینک اک بویوکلری طریقت اوغللریدر .

تصوف، صوفى کلمهلری هر نه قدر یات
تصوف ماده دن اشتقاق قیلنمش ایسه ده، اصل تصوفه

اسلامیته مخصوص بر مسلک کشفیدره . کشف ایسه، مخصوص بر نظر عقلیدر . معلومدر: انسان مادیاتى طبیعیاتى کوزیله حواسیله مشاهده ایدر . لکن بویوک حقیقتلر، دقیق معنار حواس اعانه سیله ادراک قیلنماز . یعنی عقل بوتون معلوماتى حواس واسطه سیله آلاماز . معلوماتک بعض قسملری، احتمال اهمیت جهتیله اکثریت قسمى انسانک عقلنه قلب یولیله، تجلیات طریقیله حاصل اولور . مدنیت دنیاسنده ده کشفیاتک اختراعاتک اک بویوکلری ده شویله

اولمشدره. مثلاً: طبعى (يعنى طبيعت عالمى) اڭ اوفاق بر حالت
طبعيه يى مشاهده ايدر ده، بعضاً اڭ بويوك قانونى كشف ايدر.
اجتماعى (يعنى مسائل اجتماعيه عالمى) بعضاً اڭ عادى حالت اقتصاديه يه
التفات ايدر ده، مهم بر قانون وضع ايدر. رياضى - اڭ عادى شكللرده
بولنور بعض مناسبتلره تصادف بر كه سييله واقف اولور ده، گوزل بر
دعوى كشف ايدر، نهايت او دعوى اوزرينه غايت مهم دعوالىرى
ينا ايدر. طبيبك كشفياتى ده، هيئت كشفياتى ده بعضاً شوييله اولور.

عادى هم اوفاق شيلردن مهم بويوك كشفيات آلنه بيلور ايسه،
اويله كشفيات البته عقل ده طوپلانمش معلومات بر كه سييله اولاماز:
چونكه كشف ساعتلرنده او قدر معلومات مكتشؤك خزانه سنده يوق
ايدى، اول بيلور كه، كشف ساعتلرنده مكتشف او معلوماتدن
يال كلييه غافل ايدى.

عقلك شو بويوك قوتى، يعنى پرده آرقاسندن اوفاق شعله سى
كورنمش حقيقتلرى آكلامق، ادراك ايدى بيلمك خاصيتى - بزم
اهل تصوف عرفنده كشف اولور.

كشف - پرده لرك او طرفنه عقلك نفوذ ايدر.

ره نتجن شعاعلىرى كشيف اجسامك ده او طرفلرينه نفوذ ايدوب،
صستور شيلرى بزه نصل كوستره بيلور ايسه، عقلك ده بزه معلوم
دئل اويله نورانى شعاعلىرى واردر. كشيف پرده لرك او طرفلرينه
نفوذ ايدر، مجهول حقيقتلرك جماللرينى بزه عرض ايدر. پرده لرك
آرقاسنده مستور بر حقيقتك تصادف بر كه سييله بعضا شعله سى كورنور،
او وقت عقل او معنوى شعاعلرك نوريله ازسز قارا كلك يوللر ده
كيدوب، پرده لرك او طرفنه نفوذ ايدوب، حقيقتى كشف ايدر.
اگرده عقل ده بوييله بر نفوذ قوتى بولنماسه ايدى، طبعى،
رياضى، اجتماعى علوملرده اڭ مهم كشفياتك اكثرى بولنماز ايدى.

چونكه كشف قیلنه جق حقیقتى اثبات ایچون لازم اولاجق معلوماتك
اکثرى كشف ساعتارنده حاضر اولمامشدر . بلكه او حقیقتك
یا شعله سى یاراتحه سى كشف دقیقه لرنده مکتشفك عقلنه معلوم اولور .
صوگره نفوذ قوتيله عقل پرده لرى رفع ایدر ، حقیقتى ادراك ایدر .
عاقبت ، بلكه غایت بویوك زحمت صوگنده غنه او حقیقتى اثبات
ایده بیله جك معلوماتلرى ال ده ایدر .

پرده لر آرقاسندن حقیقتك ظهورى حادثه سنه ، اهل تصوف
عرفنده ، تجلی دینور . حقیقتى مستوریت پرده سى آرقاسندن
چیقارمق كشف ایدی . شو كشف ، یوقارى ده سویله دك ، عقلك
نفوذینه مترتب ایدی .

شو نفوذ ، شو كشف ، شو تجلی البته حواس واسطه سیله اولاماز .
اهل تصوفك اعتقادینه كوره ، قلب واسطه سیله اولور : عقل قیدلردن
اسیرلکدن آزاد اولوب ، وجود صاغلی اخلاق گوزللیگی عمل
طوغریلغی برکه سنده قلب کوزگو کبی پاك اولای بیلور ایسه ، او وقت
عقلده نفوذ قوتی بولنور ؛ پرده آرقاسنده مستور حقیقتلر قلب
صحیفه لرینه آچییق صورتلریله منعكس اولور . حواسدن غائب او
صورتلری عقل مشاهده ایدر .

بوئا كوره ، قران کریم

«ان فى ذلك لذكرى لمن كان له قلب او القى السمع وهو شهيد.»
دیمش اولسه كرك . یعنی قصه لرک یالکیز برنده ده قلبى وار انسان
ایچون بویوك عبرت واردر .

بیلمك آكلامق عقلك صفتى ایسه ده ، شو آیت کریمه ده قلب
ذکر قیلنمشدر . البته بونك بر سببى واردر . سببى ده غایت
معلومدر : انسانك حافظه سنده طوپلانمش قصه لر نه قدر كوب نه قدر
دهشتلی نه قدر حکمتلی اولور ایسه ده ، او قصه لر دن قلب متاثر

اولمادقچه، يعنى او قصه لرك صورتلرى قلب صحيفه لرينه منعكس اولمادقچه، قصه لرك ايچنده مستور مقصدلره عبرتله عقل نفوذ ايده مز . مقصد همان غائب قالور .

حواس دن غائب معنالرى حقيقتلرى آكلامق خصوصلرنده قلبك مداخله سى هر حالده غايت بويوكدر .

عقلى صاغ، قلبى پاك انسان بعضاً طبيعى بر حادثه يى كوزيله مشاهده ايدر . او حادثه اوزينك سببنه قانوننه دليل اولا بيلور ايسه ده، او انسان او دلالتدن غفلت ايدرده او سببى آكلاماز . عقلى صاغ، قلبى پاك، قولاغى سلامت انسان - فائده سى وار حكمتلى غايت گوزل سوزى ايشتور، لىكن بعضا اويله اولوركه او فائده دن غفلت ايدر؛ او حكمتى آكلاماز . البته شو حالك ده بر سببى واردر . سببى ده آچيقدر :

عقلك صاغلغى، حواسك سلامتلكى آكلامق بيلمك ايچون كافى اولماز . بلكه غفلت ايتمه مك، انتباه بولنمق، التفات ايتمك لازمدر . يعنى قلبك توجهى ده لازمدر . عقل مشاهده ايدر ايكن، انسانك قلبى ده متوجه اولور ايسه، حاضر اولور ايسه او وقت آكلامق بولنور . مشاهده دقيقه سنده انسانك قلبى باشقه بر جهته متوجه اولوب، اعراض ايتمش ايسه، او وقت انسان غفلت ايدر، آكلاماز .

بوگنا كوره اولسه كرك، قران كرىم

« اوالقى السمع وهو شهيد . »

ديمش . يعنى : قلب حاضر ايكن مشاهده ايدر ايسه، انسان عبرت آلور . يوقسه، يوق .

عقل صاغلغى، قلب پاكلكى آكلامق خصوصنده نه قدر لازم ايسه، قلبك انتباهى ده او قدر لازمدر . بر حقيقتى آكلامق

ايچون لازم اولاقچ همه معلوماتي احيانا بر نيچه آدم حائز اولور. اولا بيلور كه او حقيقتي يالگنز بري آكلار، يالگنز بري كشف ايدر. شو صورت ده تفاوت عقل ده دئل، تفاوت يالگنز انتباه ده اولور. او معلوماتك او حقيقته دلالتدن اكثرى غفلت ايدر، انتباه ايتمز، يالگنز بوئا كوره آكلاماز. طبيعي حادثه لري هر انسان كورر؛ لكن طبيعي قانونلري يالگنز بري كشف ايدر. بورا ده تفاوت معلومات ده دگل؛ عقل ده تفاوتك ده دخلي يوقدر. تفاوت يالگنز انتباه ده در.

انتباه خاصيتي انسانلرده نه قدر متفاوت ايسه ده، انتباه هيچ بر انسان ده طبيعي دگلدر، فطري دگلدر، انتباه كسبي بر حالدر، اعتياد بر كه سنده ملكه اولا بيلور. انتباه عارضى بر حالدر؛ عقلك صاخغنه آزادلغنه، قلبك پا كلگنه آچيغنه تابع اولور. - عقل مشغول اولور ايسه؛ ياخود اولگي فكرلرلك اسكي نظرلرلك تاثيرنده اسير قالور ايسه؛ كوكل كوزگوسى بويالوب بولاشوب، پا كلك آچيقلق ياقيتيلىق كبي طبيعي صفتلريني غائب ايدر ايسه؛ او وقت انسان ده انتباه خاصيتي يا آزابور، يا يوغالور.

علوم ده، معارف ده، كشفيات ده، تريبه ده، حتى انسانك هر بر حالنده قلبك غايت بويوك اهميتنه كوره، اهل ايمان، سماوى دينلرلك هر برنده، مجاهده يوللرينه رياضت طريقلرينه سلوك ايتديلر.

مجاهده دن رياضتدن لك اصل مقصد - انسانك عقلنه آزادلق، اخلاقنه گوزللك، عمللرينه طوغريلق ويروب؛ عقلك آزادلغى، اخلاقك گوزللكي، عملك طوغريلغى بر كه سنده قلبى پا كلكمك، قلب صحيفه لرينه جلا ويرمك، قلبى كوزگو كبي صاف هم آچيقلق قيلمق ايدى.

عقل آزاد، قلب پاك اولدقدن صوك انسان مراقبه كبي حاللره اهليت كسب ايدر. مراقبه: اللهك آثارينه، يعنى عالم وجود ده وار

موجودلرک هر برینه، هر حالنه، هر حادثه سنه دقتله هر وقت نظر ایتمکدره. ذکر- اوفاق یا بویوک شیلری مراقبه ایدر ایکن، اوشیلرک هیچ بر جهتلرندن غفلت ایتمه مک؛ سبیلرینه دلالتلرینه انتباه ایتمکدره. اهل تصوفک تربیه اصوللری، تربیه دن مقصدلری اشته شودر.

اگرده انسانی شو طریقله تربیه ممکن اولور ایسه، تربیه اصوللرینک اگ مفیدی شو طریق اولور. چونکه انسانک قودلرینه فعالیت ویرمک، قابلیت صحیفه لرینی پا کله مک طبیعت خزینه لرندن عقلک بلا واسطه استفاده یوللرینی حاضرله مک شو طریقله اولور.

تربیه- انسانک حافظه سنه معلومات یوگی یو کله مکدن عبارت اولماسه کرک. بلکه انسانک طینه سنه حکمت الهیه ایله صاحلمش قابلیت اولقلرینی اوسدرمک، انسانک قوه عملیه لرینه قوه ادراکیه لرینه فعالیت ویرمک، انسانک قابلیت صحیفه لرینه جلا و یروب، طبیعت خزینه لرندن بلا واسطه استفاده یوللرینی حاضرله مکدن عبارت اولسه کرک.

تربیه ده شو اصول بوتون انبیا لرک، بلکه بوتون فیلسوفلرک ده اصولیدر. اولگی عصرلرک ده شو عصرک ده اگ بویوک مکتشفلری شو اگ گوزل اصولک غایت بویوک برکسیدر.

اسلامیت ده تصوفک ده اصلی شودر. صوگ زمانلرده تصوف شارلا تانلوه بر مکسب، عاجزلره مسکینلره بر ملجأ اولوب قالمش ایسه ده اسلامیتک اولگی عصرلرده تصوف غایت بویوک مکتب ایدی. اسلام فلسفه سنک اگ بویوک رکنلری اگ معتبر استاذلری او بویوک مکتبک شاگردلری ایدی.

یونانک فلسفه لرینی، هندوستانک حکمتلرینی، شو عصرلرک فیلاسوفیه لرینی غایت آسانلقله شو کون بز البته مطالعه ایده ییلورز. سوقراطلرک پلاتونلرک آریستوتللرک فارابیلرک ابن سینالرک ابن رشدلرک فلسفه لری بزه آثار اسلامیه برکسپله ده اولدقجه گوزل معلومدر.

اسكى يا كڻى فلسفه لڙڪ هر برينى اسلام فلسفه سيله يعنى تصوفله مقايسه ايدر ايسهك، اسلام فلسفه سى هر جهتله، يعنى احاطه جهتيله ده، مقبوليت جهتيله ده، علويت جهتيله ده راجح اولور.

شو دعومزى بوراده، يعنى انتقاد مناسبتيله يازلمش مقاله لرده، اثبات ايتمك بلكه مناسب دگلدرد. لکن شاهدلريله مثاللريله شو دعومزى هر وقت انشاءالله اثبات ايدو ييلورزو. شو دعوايى «اصل موضوع» قيلمق اوزره بر مقدمه مسلمه كبى بوراده قبول ايدر ايسهك، او تقديرده بنم بر سوزم واردرد:

تصوفى «دينى تدبيرلرڪ» ۶۰ نچى صحيفه لرنده گى لسانله جرح ايتمك علم قلمنه او قدر مناسب اولماسه كرك!

شانلرى فوق الغايه بويوك او محترم سلفلرمزدن بزه ميراث اولمق اوزره قالمش غايت قيمتلى اسلام فلسفه سى بزم المزده اعتبارينى ضائع ايتمش ايسه، ياخود بر وقت درويشك فلسفه سنه ده، شعرانى كبيلرڪ صاچمه لرينه ده تصوف نامى ويرلمش ايسه گناه بزه اولور؛ تصوف ده دگل.

محترم مؤلف افندى حدتلى شدتلى خطابلرينى اسلام دنياسنه اسلام صوفيلرينه توجيه ايدر ايسه، همه خطابى همه عتابى بن هر حالده اوزمه توجيه ايدرم.

سنن جامعلرى كبى، علوم فقهيه كبى، علم تصوف كبى غايت قيمتلى خزينه لر ميراث اولمق اوزره بزه بزم سلفدن قالمش ايسه ده، بزم المزده او قيمتلى خزينه لرك يا اوزلرى يا اعتبارلارى ضائع اولدى؛ روما قانونلرى كبى مدنيت دنياسنه اساس اولو بيلمك شرفلرينه علوم فقهيه مزى ايرشدره آلمادق؛ يونان فلسفه لرى كبى علوم كعبه لرنده تدريس قيلنه بيلمك قدر انتظام صورتيله فلسفه مزى كوستره بيلمه دك.

خرهستیانلرک انجیل کبی کتب دینیهلرنده قانون، حقوق یوق ایمش. کنیسه روما قانونلرینی عاریت آلمشده، دینله برابر مدنیت دنیاسنه قبول ایتدرمش. او مجتهدلرک اجتهدلری برکهسنده روما قانونلری شو کون بوتون مدنیت دنیاسنک حقوقنه اساس اولدی.

اسلامیتده حال تمام باشقهدر: قران کریمک آیت کریمهلرندن شارع حکیمک سنت نبویهلرندن عقللری غایت بویوک، نظرلری غایت کیک غایت دقیق مجتهدلرمنک اجتهدلری برکهسنده استنباط قیلنوب، بر عصر ایچنده تدوین قیلنه بیلمش علوم فقهیهمز، بوتون دنیا قانونلرندن گوزل حقوقمز وار ایدی. باشقه بر سبب بولنماسه کرک، یالکز بزم عطالتمز شوملغیله اولسه کرک، علوم فقهیهمز حقوق اسلامیهمز مدنیت دنیاسنده اعتبار شرفلرینه هیچ بر عصرده نائل اولمادی. اوزمزه «بوتون شریعتمز ابن عابدیندن عبارتدر!» اعتقادلرینه قدر ایندک. آنتیس فن، آریستپ کبی یونانی قلندرلرک ادبزلک حیاسزلق اساسلرینه قورلمش مسلککلی مدنیت دنیاسنده علوم حرملرینک محرابلرنده تلاوت قیلنوب تدریس قیلنور ایکن؛ جنید، معروف، منصور، بسطامی، ابن عربی، شمس تبریزی، جلال رومی، حافظ شیرازی، مولوی جامی کبی محترم ذواتک، اسلام سوفیلرینک غایت بویوک فلسفهلرینه قیمت ویره بیلمکدن عاجز قالدق. نادانلق قوتیله اولسه کرک، شو کون او یله فلسفهلردن اسلامیتی تبرئهده ایدر اولدق.

بن ینه تکرار ایدهیم: اسلام فلسفهسی، یعنی تصوف، یونان فلسفهسنه نسبتله عالیدر. درست، هر مسلکک صورتلری، کاسه لیسلری، پارازیتلری البته بولنور. تصوفکده کاسه لیسلری متفطللری البته واردر. شو کون تصوفی طوزاق ایتمش قورصاق بندهلریده، اوزارینک

صاچمه‌لرینه تصوف نامی ویرموش هوا بنده‌لری‌ده واردره. لکن او اوفاق کاسه‌ایسلاک حاکم‌لرینه باقوب، اسلامیتک ائک بویوک رکنلرینه هجوم ایدر ایسهک، فلسفه‌لرینک طریقته‌لرینک بطلاننه قران کریمدن حدیشلردن اون اون بش دلیللر یازار ایسهک، بوتون زحمت یلله او چار؛ غماتمز میداننه چیقار. بویوک میراثلری ضائع ایتمش سفیه‌اولوروز. درست، اهل تصوفک یا تلره معلوم دگل اصطلاحلری واردره. هر علمک هر مسالکک اوزینه مخصوص اصطلاحلری اولور. ابن عربی فتوحات مکیه‌ده او اصطلاحلری بیان هم شرح ایتمشدر.

درست، تصوفک قطب، غوث، اوتاد، ابدال کبی تاسیساتی‌ده واردره. هم بویوک، هم مهم مصلحتلر ملاحظه‌سیله فرض قیلنمش اولسه کرک. لکن عالم اسلامیت‌ده هیچ بر وقت، هیچ بر یرده او تاسیساتک اثری، نه‌ندره، ظاهر اولمادی. اولسه گوزل اولور ایدی.

قاتولیسکلر یر یوزنده اللهک وکیللری اولمق اوزره پاپالق کبی غایت بویوک تاسیسات اختراع ایئدیله. او گوزل اختراعلری برکه‌سنده بوتون خرده‌ستیان دولت‌لرینه ریاست ایدر بر حکومت روحانیه حکومت الهیه تاسیس ایئدیله. بوکنا کوره، خرستیان روحانیلری خلق آراسنده امتیاز کسب ایدوب، حکومت نظرندره عزت هم بویوک اعتبار قازاندی. او گوزل تاسیسات برکه‌سنده دینک‌ده حرمتی آرتدی، کنیسه‌لرک‌ده نفوذلری زیاده‌لشدی. او وقت بزم فقیه‌لرک سیاستلری بونک تمام خلافتنه ایدی. حکومت قاپولرنده کاسه‌لیس‌لک قیلا کلمش فقیه‌لرک خلق کوزنده‌ده عزتلری اعتبارلری قالمادی. روحانیلرمزک ذلتلری شوملغیله اولسه کرک، خلق کوزنده دینمزک‌ده قدری، جامعلمزک‌ده حرمتی قالمادی.

«قطب» کبی «غوث» کبی تاسیساتی اسلام روحنه مخالف دیمش فقیه‌لر «خالص دین اسلام» روحنه موافق اولمق جهتیه‌می «حکومت

آدملرینه شریعت صائار مداهن» لر طاقمی تشکیل ایتدیلر ؟
 اوزیله برابر شریعتی ده حکومت قاپولرینه قربان قیلا کلمش ذلیل
 رذیل فقیهلردنمی فائده آلدق ؟

یاخود پاپا قدر نفوذی اولابیلهچک قطب دنمی، قاردینال قدر
 اعتباری اولاچق غوث دنمی فائده آلور ایدک ؟

اسلامیت وکیللرینک عزتلری می اسلام روحنه مخالف اولاچق ایدی ؟
 شریعت حامللرینک ذلتلری می، مسکننتلری می اسلامیت روحنه
 موافق چیقدی ؟

اهل تصوفک بویوک مصلحت ملاحظه سیله فرض قیلنمش قطب کبی
 غوث کبی تأسیسلری فعلیتیه چیقمش اولسه ایدی، بلکه گوزل اولور ایدی !
 شریعتیز حکومتک هواسنه، او تقدیرده، بلکه تابع اولماز ایدی. روحانیلر
 طبقه سی، فقیهلر زمره سی بلکه او قدر ذلیل اولماز ایدی .

درست، اولیله تأسیسلرک موقت صورت ده ضررلری ده اولابیلور .
 لکن شریعتک، شریعت حامللرینک، روحانیلرک عزتلریله
 شوکتلریله برابر اولاچق ضررلری دفع ایتمک ممکندر . اما ذلت،
 مسکننت شریعت حامللرینه لازم اولدقدن صوگ، هیچ بر فائده یی ده
 ال ده صاقلامق ممکن دگلدر .

درست، قطبلره غوثلره الوهیت کبی ربوبیت کبی صفتلری ویرسه
 ایدک، البته اسلامیت روحنه مخالف اولور ایدی . لکن اگرده تشریح ده
 خلافت کبی حکم ده اصابت کبی امتیازلری ویرمش اولسه ایدک، احتمال،
 موقت صورتلر گنه ایسه ده، فائده سی اولور ایدی . یعنی شریعت اسلامیه
 اعتبارینی بلکه غائب ایتمه مش اولور ایدی؛ مقدس شریعتک حامللری
 عزتلرینی حرمتلرینی اعتبارلرینی بلکه ضائع ایتمه مش اولور لار ایدی .

تصوف اربابنه غضب کوزيله نظر ايتمش مولف افندي صوفيلرڱ
 غايت اوافق گناهلريني ده عفو ايتمه مش: «هو!» ذڪري ده خطا ايتمش،
 «يا هو!» نداسي ده خطا ايتمش . قران ڪريم ده ، حديث ده بويله اسم
 يوق ايتمش . لغت عرب ده بويله ندا خطا ايتمش .

ضميرلر دن هويت ڪبي ماهيت ڪبي منهيات ڪبي خطا اشتقاقلري
 استعمال ايتمڪ بوتون انسانلره ، خصوصا حڪمت منطق اهللرينه جائز
 ڪورلمش ايڪن ، قران ڪريم ده «لا اله الا هو» ڪبي حسابي يوق
 آيت ڪريمه لرده ڪنايه اولمق اوزره ڪلمش اڱ درست اسمڱ اوزيني
 ذڪر ساعتلر نده تڪرار ايتمڪ ، محترم مولف افندي نظر نده ، جائز
 دگلدر . - عجب!

قبول ايده يڪ ، بر از خطاسي واردر ، ديه يڪ . هر حال ده
 «هو» ضميرن دن اشتقاق قيلنمش هويت خطاسي قدر اولماسه ڪرڪ .
 «ماهي؟» جمله سندن اشتقاق قيلنمش ماهيت خطاسي قدر ده اولماسه
 ڪرڪ . خطا اولسه ده ، او قدر اوافق خطالري عفو ايتمڪ ده اگوزلدر .
 لڪن خطا دگلدر .

قران ڪريم ده حسابي يوق آيت ڪريمه لرده الله دن ڪنايه اولمق
 اوزره «هو» ڪلمشدر . قران ڪريم ده اصل اطلاق ثابت اولدقن
 صوڱ ، جهت اطلاق ده اختلافڱ ضرري يوقدر . درست ، قران ڪريم ده
 ڪنايه طريقيه ڪلمشدر . ذڪر ده ، نداده اسم اولور . لڪن اصل
 اطلاق ثابت اولدقن صوڱ جهتڱ اختلافي ضرر ايتمز .

درست ، اللهڱ ، رسولڱ ، قران ڪريمڱ اسملري توقيفي اولور .
 لسان شارع ده وارد اولمامش ڪلمهلري اطلاق ايتمڪ جائز دگلدر .
 لڪن ڪنايه طريقيه ڪلمش ڪلمهلري اسم اولمق اوزره استعمال ايتمڪ هر
 حال ده جائزدر . چونڪه معني ده اذن سز تصرف ايتمڪ ڪبي بر
 تعدی بر جنائيت بورا ده يوقدر .

قران کریم ده حسابی یوق آیت کریمه لرده کنایه اولمق اوزره کلمش «هو» ضمیرینی اسم قیلمق اوزره استعمالک غایت بویوک فائده سی غایت گوزل بر نکته ادبیه سی، بر نکته ایمانیه سی ده واردر :

الله رب العالمین حضرتلرینک وجودی کون کبی ظاهر ایسه ده، بوتون فیلسوفرک بوتون دینلرک، علی الخصوص اسلامیتک اعتقادینه کوره، حقیقتی، کنهی - نبیلرک ده ملکلرک ده، هیچ برینه، انسانلرک ده هیچ برینه معلوم دگلدر. حقیقت الهیه غیب مطلقدر. اللهم حقیقتی انسانک عقلنه هیچ بر وقت ظاهر اولمامشدر، هیچ بر وقت ظاهر اولماز: ابدی ازلی صورت ده غائب مطلقدر. قران کریم ده «غائب مقدم» ک کنایه سی اولمق اوزره استعمال قیلنور «هو» کلمه سی بوکئا کوره، اک مناسب بر اسم اولور. حقیقتک عدم ظهورینه تنبیه ایتمک کبی گوزل بر فائده ادبیه سی واردر. قران کریم ده «هو» کلمه سی بر نیچه آیت کریمه ده اسم اولمق اوزره ده وارد اولمش دیمک ممکندر: مثلاً:

آل عمران سورده سنک ابتداسنده «الف لام میم» الله لا اله الا هو الحی القيوم. آیت کریمه سنده «هو» اسم اولا بیلور. چونکه «الحی القيوم» اسملری صفتدر. ضمیر اولسه ایدی، موصوف اولماز ایدی.

«لا اله الا هو العزیز الحکیم» کبی آیت کریمه لرده واردر. بویله آیت کریمه لرده العزیز کبی اسملر صفتدر، نعتدر. بزم نحوچیلر «یوق، صفت دلدر، اویله در، بویله در!» دیه بیلورلر ایسه، بنده او «نادان» صوفیلرله برابر «البتّه، صفتدر!» دیه بیلورم.

الاخلاص سورده سنک ابتداسی «قل هو الله احد» آیت کریمه سیدر. نحویلره، مفسرلره موافقت قیلوب، «بوراده هو ضمیر شاندر.»

دیه بیلورزه. لکن «نادان» سوفیلره تقلید قیلوب، بوراده هو اسمدر دیسهك، نه اولور؟

سوفیلرک اعتقادینه کوره، قران کریمک آیت کریمه لری متناسبدر، بری دیگرینه متصلدر؛ بونکله برابر هر بری مستقلدر، اوز باشنه تمام اولوره. بوکئا کوره، «وعنده مفاتح الغیب لا یعلمها الا هو» کبی - «هو الحی لا اله الا هو» کبی آیت کریمه لرده «هو» اسم اولا بیلور. هر اسم بر حرفی اسقاط قیلنور ایسه، معناسی مختل اولوره شو کلیه دن یالکیز بر «الله» اسمی مستثنادر. شو «اسم اعظم» دن حرفلرینی برر برر اسقاط ایدر ایسهك، بقیه سی همان اللهم اوزینه دلالت ایدر.

«الله» سوزندن اولگی الف اسقاط قیلنور ایسه، «الله» اولور:

«الله ملک السماوات والارض.»

«الله» دن اولگی لام اسقاط قیلنور ایسه «له» اولور:

«له ما فی السماوات والارض.»

«له» دن لام اسقاط قیلنور ایسه، «هو» اولور:

«وما یعلم جنود ربك الا هو»

شوده بر نکته دره درست، بلکه اهمیتی یوقدر، بلکه فضله دره. سزک کوز گزده بلکه مهملدر. لکن اوافق «گناه» لر حقنده ده ایکی اوج صحیفه یازار منتقد افندیله مقابله یولیه سویلنه بیلور بر نکته دره. سوفیلرک اوافق «گناه» لرینی مولف افندی عفو ایدر ایسه، قران کریم ده او قدر کشرته تکرار قیلنمش اسم اعظم دن مولفک غفلت لرینی ده سوفیلر عفو ایدر لر.

«هو» اسمدر، ضمیر دگلدر. بوکئا کوره، منادی اولا بیلور؛

«یا هو!» نداسی هر حال ده درستدر.

بن طریقت مکتبلرینک هیچ برنده شاگرد اولمادم. لکن بیلورم، ذکرک اگ بویوگی لفظ جلاله دره. هر دقیقه ده هر ثانیه ده اللهم یالکیز

اوزینی قلبمزه ذکر ایده بیلور ایسه‌ک، هر اشده یالکز «الله!»
سوزینی لسانله ده ذکر ایده بیلورز.

ذکرک اصلی افرادرد، یعنی لفظ جلاله‌یی مفرد کوینچه ذکر در.
جمله‌ک ذکرده هیچ بر صورتله شرط دگلدرد.

«واذا ذکر الله وحده اشمازت قلوب الذین لایؤمنون.»

«الذین آمنوا وتطمئن قلوبهم بذكر الله. الا بذكر الله تطمئن القلوب.»

بوراده جمله‌ک یوق، یالکز «الله» ی ذکر وار. قلب ده یالکز
اوزی ذکر قیلنور «الله» لسانله ده یالکز اوزی ذکر قیلنور.

قران کریم ده بایتاق آیت کریمه لرده غایت مهم سوالله جواب اولمق
اوزره، «قل: الله» کبی مفرد جوابلر وارد اولمشدر. بزده فلسفه لسانیه
عرض قیلنه بیله‌جک سواللری طبیعت لساننه وضع ایده بیلور ایسه‌ک، صوکره
طبیعتک عجیب غریب اثرلرینه نظر ایدر ایکن، طبیعت لسانیه سویانمش
سوالله «الله! الله!» سوزیله هر ثانیه ده مقابله ایده بیلور ایسه‌ک، مفرد
کوینچه ذکرک اهمیتنه البته واقف اولور ایدک.

مولف افندینک شو کتاب ده بایتاق مساهله‌سی واردرد؛ مجازفه‌سی
دها زیاده در: «قران ده یوقدر. حدیث ده یوقدر. اسلام روحنه
مخالقدر» کبی سوزلرینی هر یرده هر خصوص ده ملاحظه‌سز یازار،
وزن سز فلان سز آتار. قرانی ترجمه ایتمش ایسه‌ده، قران کریم ده
بایتاق تکرار قیلنمش کلمه لردن غفلت ایدرد. قران هدایتلرینی
یازمش ایسه‌ده، قران کریمک ادب‌لرینی اکثریتله اهمال ایدرد.

مؤلفک مقدمه‌سنده سلوک ایتمش ادب‌نه بن ده تقلید ایدیم، دیه‌یم:

بن صوفی دگلم، دها طوغری سی، تصوفدن قاچارم؛ بن راهب دگلم
رهبانیت دن قاچماز ایسه‌ده، رهبانیت طرفداری دگلم. لکن تصوفک

رہبانیتک شو کونگی حاللرینہ باقوب، اصل تصوفی اصل رہبانیتی بن ہیچ بر صورتلہ جرح ایدهمم . « تصوفدہ اسلام روحنہ مخالفدر، رہبانیتدہ اسلامیت روحنہ تمام مخالفدر . » کبی سوزلرہ بن جسارت ایدهمم . بنم نظرم دہ تصوف گوزل مکتبدر؛ رہبانیتدہ اصلدہ غایت گوزل مسلکدر . اولگی عصرلدہ رہبانیتک اہمیتی غایت بویوک ایدی . تورکستان پیپلرینک، بزم ایشانلرک شو کونگی حاللرینہ باقوب، تصوف حقنہ رہبانیت حقنہ آغزمنہ کلہ بیلور ہر بر سوزطوغری اولا بیلور ایسہ دہ، آفریقا کبی بدویت دنیاسندہ عمر ایدر طریقتلر حقنہ او سوزلرک اکثری یا ہیچ بری طوغری اولماسہ کرک . بدویت دنیاسندہ مکتب بولنماز؛ مدرسہ بولنماز؛ محکمہ بولنہ ماز . بدویت دنیاسندہ شفاخانہ بولنماز، مہمان خانہ بولنماز؛ بدویت دنیاسندہ دارالایتام یوقدر، دارالعجزہ یوقدر . بدویت دنیاسندہ جمعیت خیریلر یوقدر . بدویت دنیاسندہ دینی یا سیاسی اجتماع قلوبلری دہ یوقدر .

بدویت دنیاسندہ یالکگز طریقت زاویہلری واردر . او زاویہلر بالالارہ مکتب اولور، فقیہلرہ حافظلرہ مدرسہ اولور؛ دعوی خصوصیلرندہ عدالت محکمہ سی اولور؛ خستہلرہ شفاخانہ، مسافرلرہ یولچیلرہ مہمان خانہ اولور؛ یتیملرہ تربیہ خانہ، عاجزلرہ تکیہ اولور؛ محتاجلرہ مسکینلرہ جمعیت خیریہ اولور؛ دینی یا سیاسی مسئلہلر خصوصندہ گوزل قلوب اولور .

بدویت دنیاسندہ زاویہ اگ برکتلی بر مرکزدر، مدنیت دنیاسندہ بولنور بوتون ادارہلرک وظیفہلرینی یالکگز اوزی ایفا ایدر . اگ ضرور بر مؤسسہدر، بدویت دنیاسندہ زاویہ بولنماسہ ایدی، بدویلرک حیاتلری یا ممکن اولماز ایدی، یاخود غایت آغر اولور ایدی . طریقت زاویہلرینک سیاسی اہمیتلری دہ غایت بویوکدر .

ایتالیا محاربه لرنده سنوسیلری کوردک . بر قاچ سنه لر مقدم انگلیز دولتنه دهشت ویرمش مهدیلری ده کورمش ایدک . تورکیا ده کوزی آچیق بر دیپلومات ، قافاسی وار بر حکومت ، پایا کبی مشیخت ، یاخود لا اقل ، جمال افغانی کبی بر آدم بولنمش اولسه ایدی ، شوکون اسلامیت عرش ریاست ده قرار قیلمش اولور ایدی . . . . .

بیلورم ، انتقام اوزون چیقدی ؛ لکن عذر واردر . دینی ، یا ادبی یا علمی مسئله لر حقنده خلق آراسنه مطبوعات قوتیله «حق فکر لر» - «حقیقت لر» نشر قیلنمش ایسه ، التفات ایتمک ، اعتبار ایتمک ، قیمتلرینی سویله مک البته وظیفه اولور . هر بری بر کتاب اولا بیلور مختلف مسئله لره دائر انتقاد مقاله لری اوزونیاور ایسه ، مسئله لری اهمیتنه کوره مطالعه ایدر او قوچیلره او قدر آغر ملال البته یوکلنمه سه کرک .

اسرا کبی ، معراج کبی خارق العاده حادثه لر حقنده فکرمی یازمن ایچون ، بورا ده مقدمه قیلوق اوزره ، بر قاچ ملاحظه سرد ایدیم :

(۱) عصر مز حریت عصر یدر . درست ، حریت غایت گوزلدر ، جمالنه هر بر انسان عاشق اولور ، مفتون اولور . درست ، حریت غایت ضروردر . حریت هواسیله صولامادقچه ، روحک عقلک حیاتی ممکن دگلدر . درست ، فکر دائره لرینک حدودی یوقدر . عقلک اقتدارینه ده ، دیهیک ، نهایت یوقدر . درست ، شویله در ، لکن . . . . .

(۲) لکن وجود دائره لری دهها زیاده کیگدر ، فکر دائره لرینه نسبت قبول ایتمز درجه ده واسعدر . نهایتی یوق شو طبیعتی ، نهایتی حسابی یوق او عالمری اوزینک اختیار یله اراده سیله قدرتیله حکمتیله

خلق ایتمش موجدك اقتدارینه ده، اراده‌سنه ده، اختیارینه ده حدود بولنماسه كرك، نهایت بولنماسه كرك.

(۳) درست، انسانیتك علوم خزینه‌لری، مدنیتك معارف كنوزلری شوكون غایت بایدر. لکن خزائن الهیه همان توکنمه‌مش اولسه كرك؛ طبیعتك عالم وجودك باشلانماش، هیچ برانسان اللری طوقنماش خزینه‌لری همان قالمش اولسه كرك؛ اللهك احسانیه انسانلرك عقللرینه معلومات تقسیم قیلنور ایکن، حصه‌لرك بوتونی بقیه دن هر وقت ناقص چیتمش اولسه كرك. طبیعت خزینه‌لری انسانلرك عقللرینه هیچ بر وقت کسر سز تقسیم قیلنماسه كرك. قران کریم ده «وما اوتیتم من العلم الا قلیلا» خطاب الوهیتی یالکز بدویت دنیاسنه نسبتله اولمایوب، بلکه انسانیتك مدنیتك بوتون علومنه بوتون معارفنه نسبتله بر خطاب ترغیب، بر بویوک ارشاد، غایت گوزل تنبیه اولسه كرك.

انت العلیم الذی قسمت اقفره حب العقول: فمن مد ومن صاع یعنی: علوم خزینه‌لری، معارف آنبارلری انسانلره تقسیم قیلنور ایکن، عقل اولقلری آز، آز ویرلوب، بعضلرینه بر «مد» بعضلرینه بر «صاع» ویرلمشدر. احسان الهی نه قدر کریم ایسه ده، خزینه‌لری خزینه‌لب تقسیم قیلمایوب، یالکز قفیزلب تقسیم قیلمشدر.

(۴) درست، طبیعتك قوتلری واردر؛ او قوتلرك تاثیرلری ده غایت بویوکدر. لکن اللهك قوه الهیه‌سی ده‌ها زیاده اولسه كرك. عظمت الهیه قاشنده طبیعت قوتلری ده ضعیف قالسه كرك.

(۵) درست، طبیعت ده قانونلر واردر، قانونلرك حکمی قیلیدر، هیچ بر وقت تخلف قیلماز؛ انتظام غایت بویوکدر، هیچ بر وقت خرق قیلنماز. لکن طبیعت ده انتظام مصلحتنه خدمت ایتدومک ییچون، حکمت الهیه معرفتیه وضع قیلنمش قانونلر خالق حکیمك اوزندن ده اراده‌یی، اختیاریی، اقتداری سلب ایتمه‌مش اولسه

كرك؛ او قانونلر موجودكده اللرينى آياقلارينى باغلاماش اولسه
 كرك . يوقسه، حكمت الهيهده كورك، قدرت الهيهده ضيفلك، الوهيتده
 عاجزلك لازم اولور ايدى . يعنى : انتظام مصلحتنه خدمت قىلاچق
 قانون اڭ بويوك فسادك خادى اولوب چيقار ايدى .

(٦) درست، مادييات دنياى غايت بويوكدر، قطعى قانونلره
 تابعدر . لكن روحانيت عالملى دها زياده بويوك اولو بيلور ؛
 روحانيات قانونلرى مادييات قانونلرندن دها زياده قوتلى اولو بيلور .
 شو غايت بويوك دعوامزك اثباتنه، ديهلم، بزم المزده برهان يوقدر ،
 يالگز ايمانز واردر ؛ لكن سزك الكزده ده ابطالنه بر دليلده
 يوقدر . سزك غفلتكز سزه عيب دگل ايسه، بزم ايمانز بزه عيب
 اولماز . بلكه عالم وجودك اتساعى عظمتى حضورنده براز تأدب اولور .
 شو ير يوزنده، يعنى مادييات دنياىنه نسبتله ده اڭ حقيمر بر
 ذره اوزرنده اوفاق بر ذره كبي، بر موجود بر معدوم اولور انسان
 ايچون، وجود عالمنه نسبتله تأدبى مناسبدر؟ ياخود انكارمى ؟
 اگرده موجودك بوتون اثرى بويوك فيلسوفلرڭ اوفاق عقللريله
 تقدير قىلنه بيلور مادييات دنياىندن گنه عبارت اولسه ايدى، موجودك
 بوتون دولتى فيلسوفلرڭ عقللرى قدرگنه بويوك اولور ايدى . بوتون
 يرلرڭ كوكلرڭ عرش اعظمك كرسى الوهيت محرابنده سجده لرينه
 او قدر معقول بر معنى قالماز ايدى .

(٧) ديهلم، بز مدنيت دنياىنه چيقدق . علوم، معارف، صنائع
 شعله لرينى، ياخود، اوزاقدن غنه ايسهده، قوياش لرينى كوردك . كوزمن
 قاماشدى، غيرتمز طاشدى . بزه، نه ديهيم، حریت كبي مى حيرت
 كبي مى بر حال حاصل اولدى . اوزمزدن بيزدك، مدنيت دنياىنده
 وار اڭ اوفاق حاللره رغبت ايتدك . كوجهندك، كوچلندك، آغر
 يوكلردن خسته لسكرمزدن آرنمق خياليله، اڭ قيمتلى خزينه لرمزى

اوجوز بهاره صاتدق . اڭ بویوک اساسلرمزی اڭ اوفاق فکرااره فدا
ایتدک، بر کونک فرضیهلره مڭگولک اصولمزی تابع ایتدک . حریتدن
بوتون نصیبمز حیرت اولدی . حیرت هر یرده عطالتی ایجاب ایدر
ایکن، حیرت بزده غیرت صورتیله ظاهر اولدی ده.....

انتقادک اوزونلغنه عذر می بیان ایتمش ایدم . «دینی تدبیرلر» ده
(اسرا) کبی، (معراج) کبی حقیقتلر حقنده غایت قبا لسانله یازلمش
غایت اوفاق فکرااره مقابله ضرورتیله، مقدمه قیلمق اوزره ارقام
ترتیبیله یوقاری ده اعتداردن صوڭ یدی ملاحظه می یازدم .
شارع کبیر سیدالوجود علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک خصائص
الهییه سنه نسبتله «دینی تدبیرلر» ک سوزلرینه «اوفاق فکرااره» دیمش
ایسه ده، مولف افندی البته عفو ایدر . محترم اوقوچیلره، شارع
کریم حرمتنه، انتقاد اوزونلغنی بلسکه ملال ویرمز .

قران کریمک بیاننه کوره، اولگی امتلرده نبوت
برهانی اولمق اوزره، معجزه لری وار ایدی . انسان ده
ایمان حسیاتیله وجدانیله قلبیله اولور . ایمان ده
وجدانک حظی وجدانک دخلی عقلک حظندن هر حال ده زیاده در .
بوڭا کوره اولسه کرک، عنایت الهیه انسانلرک حسیاتلرینه
وجدانلرینه اڭ زیاده تأثیر ایده بیلور معجزه لری نبوتک اڭ اولگی
برهانلری ایتمشدر .

معجزه لری اخلاقک اختلافیله مختلف اولور . بوڭا کوره، نبی
شدت موسی علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک معجزه لری دهشت
معجزه لری اولوب، نبی شفقت عیسی علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک

معجزه لری جان قایتارمق، کوز ویرمک، خسته لری توزه تمک آش ایندرمک کبی رحمت معجزه لری ایدی .

حقیقتلرینی آ کلامق ایچون معجزه یی بوراده تحلیل ایدیک :

(۱) حاسه لرک بر یله مشاهده قیلنه بیلور حادثه در .

مشاهده قیلنماش حادثه، نه قدر بویوک نه قدر فوق العاده اولور

ایسه ده، هیچ بر صورتله معجزه اولماز . بوکئا کوره، « اسرا » کبی فوق الغایه بویوک حادثه قران کریم ده شارع حکیمک خصوصیتی اولمق اوزره حکایت قیلنمش ایسه ده، رسالتک نبوتک برهانی اولمق اوزره نقل قیلنماشدر . چونکه او بیوک حادثه یی او وقت هیچ بر انسان کوزیله کورمه مش . بلکه رسول امینک سوزینه قران کریمک آیتلرینه ایمان برکه سیله، « اسرا » حادثه سنه بوتون صحابه ایمان ایتمش .

(۲) خارق العاده اولمق .

یعنی: بزه معلوم قوتلرک قانونلرک هیچ برینه تابع اولماق . معجزه حادثه سی طبیعی قانونلره طبیعی قوتلره تابع اولماز ایسه ده، معجزه او قانونلری او قوتلری ابطال ایتمه یور . بلکه دهها بویوک دهها قوتلی قانونلرک تأثیرلری حضورنده، طبیعی قوتلرک اثرلری ظاهر اولامایوب، غائب اولور . یالکز شو قدردر .

۴-۵-۶ ارقامیله کوسترلمش ملاحظه لرده بیان ایتدک: طبیعی قوتلر قوت ایسه ده، قوه الهیه غالبدر؛ طبیعی قانونلر دائمی ایسه ده، اراده الهیه همان نافذدر .

بوراده طبیعتدن بر شاهد بولا بیلورز :

مثلا: آغرلغی وار آغاچ اوسه ر ایکن نما قوه سیله یوقاری چیقار . بوراده قانون جاذبیت باطل اولماز . بلکه نما قانونی جاذبیت قانوننه غلبه ایدرده، جاذبیتک اثری ظاهر اولماز . انسان الیله آغرلغی وار بر طاش آتار، طاش یوقاری

چیقار. بوراده قانون جاذبیت باطل اولمادی، بلکه خارجی
تأثیرلرک برینه مغلوب قالب، اثری ظاهر اولمادی.
(۳) طبیعت قانونلرینه مناقض اولماق.

مثلا: حرارتی وار ایکن آتش یاقار، انسانک تنی آتش ده
پانار. شو، دیه لم، بر قانوندر. حرارتی وار ایکن، تن آتش ده
یانماق بوکئا مناقضدر. قران کریم ده ذکر قیلنمش خلیل قصه سنده
ایسه، «یا نار کونی بردا و سلاماً علی ابراهیم» خطاب الوهیتی آتشدن
حرارتی آلمش، خلیلک بدنی صالحون آتش ده سلامت قالمش.

فرعون ساحرلرینک قصه سنده، موسی علیه الصلاة والسلام طایاغنه
جان ویروب، او جانلی طایاقدن ساحرلرک طایاقلرینی یوتدرمق دها
بویوک معجزه اولا بیله چک ایسه ده، اراده الهیه او یله معجزه یی
اختیار ایتمه مش، چونکه آغاچ بنیه سنده حیات بولنمق طبیعت
قانوننه مناقضدر. بلکه آغاچ بنیه سی اژدها صورتنه قلب قیلنوب،
صوکره اراده الهیه امریله حیوان بنیه سنه جان نفع قیلنمشدر.

عیسی علیه السلامک میتلری احیا ایتمک معجزه لری ده شویله در:
چوروک بدن ده حیات بولنمق طبیعت قانونلرینه مناقضدر. بوکئا
کوره، احیا قیلنمق انسانک بنیه سی قدرت الیله صانع بدن صورتنه
تحویل قیلنورده، صوکره جانی اعاده قیلنور.

دجالک فتنه لریله نبیلرک معجزه لری آراسنده بولنور فرقلرک
بری شودر. دجالک فتنه لری بلکه غایت بویوک حادثه لردر.
لکن طبیعتک قانونلرینه مناقض اولمق جهتیله الهک تاییدینه اسناد
قیلنه ماز. چونکه حکیم مطلق اوزینک حکمت الهیه سیله وضع قیلنمش
قانونلرینی هیچ بر وقت ابطال ایتمز.

دجالک فتنه لریله نبیلرک معجزه لری آراسنده اشتباهک قویلگی
حقنده ملاحظه می «اوزون کونلرده روزه» اسملی کتابک ۷۰ نچی

صحیفه سنده بیان قیلمش ایدم. مسئله دینلرک اساسنه عائد اولمق جهتیه غایت مهم ایدی، لکن مسئلهلرک اهمیتنه کوره، اهل علمک بویوک التفاتلرینی جلب ایتمک بزم دنیا ده غایت آغردر. (۴) بلا واسطه اللهک اراده سیله قدرتیله حادث اولمق.

هر معجزه بلا واسطه اللهک قدرت مطلقه سنه مستند اولور. درست، معجزه حادث اولور ایکن، طبیعی قوتلر البته باطل اولماز، طبیعی قانونلر ده معجزه مناقض اولماز. لکن او قوتلری تدبیر ایدن اگ بویوک سبب اللهک اراده الهیه سی قدرت مطلقه سی اولور. معجزه حادث اولور ایکن، طبیعی قوتلر خادم کبی آلت کبی اولوب، حاضر اولور ایسه ده، اصل تأثیر قدرت الهیه خاصه سی اولور. مثلاً: طبیعی قوتلرک طبیعی قانونلرک تأثیریه آغاچ اوسهر. عادی صورت ده طبیعی صورت ده اوسو - اوزون زمان ایچنده، تدریجی اولور. انسانک نشه سی ده شویله در: صو آنا قارننه اینهر، بر قاچ آی قالور، طوغار؛ صوگره بر سنه امتدادنده «آدم» اولور. شو ایکی حادثه علی العاده، اوزون زمان امتدادنده حاصل اولا بیلمشدر. لکن فرض ایده یک: بابامز اولگی آدمی قدرت الهیه شو کونگی صورتیه «کن فیکون» قانونیه خلق ایتمشدر. بر ثانیه ده آدمی شو کونگی صورتیه خلق ایتمک حادثه سی - خلقت ده معجزه اولور. شو مثال ده طبیعی قانونلرک اثری طبیعی قوتلرک تأثیریه قالمشدر. ۴ نجی ۵ نجی ملاحظه لرده یازدق: قوه الهیه طبیعی قوتلره غالبدر: میلیون سنه لک اثرلرینی بر ثانیه ده ایجاده ایده بیلور. خلقتک شو معجزه سی ایکی یولک بریله حاصل اولا بیلور: (۱) یا ماده لره ده ازیاده قابلیت ویروب، قوتلرک تأثیرلرینی تعجیل ایتمک، (۲) یا خود «دفعی خلقت قوه الهیه اثریدر» دیمک. شو ایکی تقدیرک هر برنده طبیعی قوتلر اللهک قدرت الهیه سنه

مسخر اولور. باطل اولماز؛ لکن قوی وار ایکن، ضعیف عملدن قالور.

«دینی تدبیرلر» ک ۳۰ نجی صحیفه سنده محترم مؤلف افندینک قلمیله یازلمش تاویلی بز بوراده قبول ایده بیلورز: یعنی «فاذا سویته ونفخت فیه من روحی ففعواله ساجدین؟» خطاب الوهیتی طبیعی قوتلرده خطاب اولا بیلور. انسانک عنایت الهیه الیه تسویه قیلنمش جسدینه قدرت الهیه روح الهیه یی نفخ ایدر ایسه، بوتون قوتلر موجودلرینه ده، انسانده بولنور الوهیت عنصرینه ده منقاد اولور، مسخر اولور، سجده قیلور.

شو تاویل بلا شبهه درستدر؛ لکن خطاب الوهیتک حقیقی معناسی ده البته اراده قیلنور.

(۵) هر معجزه ده گوزل بر مقصد، مطلوب بر غایه بولنمق. نبوت برهانی اولمق، انسانلری ارشاد ایتک، روحلرینه عقللرینه هم ادبی هم اجتماعی تربیه و یرمک کبی مطلوب هم گوزل غایه لر معجزه ده شرطدر.

شو شرط بر که سنده ده، نبوت برهانی معجزه لر دجالک فتنه لرندن خارقه لرندن امتیاز کسب ایدرلر.

شو طریقله تحلیل نتیجه سنده معجزه حقیقتی ظاهر اولور. معجزه: (۱) حواس ظاهره اعانه سیله مشاهده قیلنور، (۲) خارق العاده بر حادثه در، (۳) طبیعت قانونلرینه مناقض اولماز، (۴) نبوت برهانی اولمق اوزره، (۵) بلا واسطه قدرت الهیه تاثیر یله حادث اولور. دیمک، معجزه لرک بش عنصری واردر. بر حادثه ده شو بش عنصر بولنور ایسه، او حادثه معجزه اولور.

لکن دجالک فتنه لری خارقه لری معجزه دگلدر. چونکه ۳ نجی عنصر یله ۴ نجی عنصری یوقدر. دجالک خارقه لری انسانلره فائده

ویره بیلور بر مقصدی تأیید یولنده اولمایوب، بلکه اوزینه الوهیت کبی بر عظمتی دعوی ایتمک یولنده اولور.

یوقاری ده ارقام صره سیله یازلمش مقدمه لری، هم ده هر معجزه ده اعتبار قینور بش عنصری دقتله ملاحظه ایدر ایسهک، ظاهر اولور: معجزه فوق العاده بر حادثه ایسه ده، طبیعت قانونارینه، علوم طبیعییه اصولارینه هیچ بر جهته مخالف دگلدرد.

(۱) اللهمك عظمتی، (۲) اراده الهیه سنك نفوذی، (۳) قدرت الهیه سنك غلبه سی، (۴) عالم وجودك اتساعی، (۵) انسانیت حافظه سنده شو کونه قدر طولپلانه بیلمش علومك طبیعت خزینه لرنده همان قالمش حقیقتلره نسبتله قلتی - شو اك قوتلی اك اساسلی بش بیینه غایت آچیق لسانله انسانك عقلنه معجزه لرك جوازینی تلقین ایدر.

شو بیینه لردن برینی انکار ایتمک فضله بر مغروریت اولور. اگرده انکار علوم نامندن اولور ایسه، علومك شرفنده جنایت اولور. اگرده بزه معلوم دگل هر بر حقیقتی علوم انکار ایتسه ایدی، او وقت طبیعت خزینه لری ده انسانك حافظه سی کبی غایت طار هم غایت اوفاق اولوب قالور ایدی.

الكون كالبحر ما غیضت غواربه

شیئاً و منه بنو الایام تغترف

یعنی: عالم وجود محیط دیکزی کبیدر، بویوک طولقونلری همان دوام ایدر، بوتون انسانیتك بوتون نصیمی یالکتر بر یوتوم دره. یعنی: انسانیت حافظه سیله عالم وجود خزینه لری آراسنده تفاوت غایت غایت بویوکدره. حافظه دن طیش حقیقتلری انکار ایتمک - چپله کدن طیش بوتون دیکزلری انکار کبی بر حالدره.

لکن، نه دندر، انسان ده بعضاً بویله بر حال بولنور. انسان دین نامندن علومی انکار ایدر، یاخود علوم معارف نامندن دینلری

ابطال ایدر . فقط ، بویله حاللرده گناه دین ده دگل ، علوم معارفه ده دگل ؛ گناه بزم یالکښ کوزمزه ، کوکلمزه ، دماغزده در . انسانیتک حافظه لړینی عالم وجودک خزینه لړی قدر کیك خیال ایدر مغرورلر ، یا خود عالم وجودی ده انسانک دماغی قدر طار گمان ایدر جاهلر ، یالکښ بونلر دینی انکار ایده بیلورلر . دینی کوزک صوقورلغندن ، عقلک کوراگندن ، قلبک قاراگلغندن عبارت ایتمش دینلیر ، یا خود دینلرینک بطلاننه راضی اولور غافلر ، یالکښ بونلر علوم و معارفی انکار ایده بیلورلر . تاریخ انسانیت ده ایمان ایله کفر همان محاربه ایتمشدر ، همان ایده جکدر . لکن دین ایله علوم ، الهیاتله طبیعیات هیچ بر وقت محاربه ایتمه مشدر . درست ، دینلی ایله فیلسوف ، کلامیون ایله طبیعیون بری دیگرینه دشمن اولا بیلور . اما دینله فلسفه ، الهیاتله طبیعیات بری دیگرینه هیچ بر وقت دشمن اولماز . همه سی هر وقت بر مقصدی تعقیب ایدرلر .

یوقاری ده سویلنمش معناسیله معجزه لړك جوازی ضروریدر ، عقلیدر دیدک . سماوی دینلړك هر بری معجزه لړك وجودینی اعتقاد ایدرلر . یهودیتک نصرانیتک اساسلری معجزه در . نصرانیت ده معجزه لردن ده اوستون فوق العاده فوق العقل اسرار نامنده عقیده لرده واردر .

اهل اسلام بالاتفاق معجزه لړك جوازینی اعتقاد قیلوب ، نبی اسلام شارح کبیر محمد علیه الصلاة والسلام حضرتلری حقنده ده معجزه لړك ظهورینی ده دعوی ایدرلر ایسه ده ، نبوت برهانی اولمق اوزره معجزه اساس اسلامیت ده معتبر دگلدر . یعنی نبی اسلام حضرتلرینک النده معجزه لربته ظهور ایتمش ایسه ده ، لکن

هیچ بری نبوتک صدقنه برهان، اسلامیتک حقیقتنه اساس اولمق اوزره ظهور ایتمه مش ایدی. بلکه معاندلرک آغزلرینی بر از ایسه ده قاپامق یولیه یا خود تبرع طریقله اولور ایدی.

بوکا کوره اولسه کرک، نبوتک رسالتک حقلغنه معجزه طلب ایتمش معاندلره قران کریم هر وقت،

«قل سبحان ربی هل کنت الا بشرا رسولا.» کبی،

«وقالوا لولا انزل علیه آیات من ربه. قل انما الایات عندالله.

وانما انا نذیر مبین. او لم یکفهم انا انزلنا علیک الکتاب یتلی

علیهم. ان فی ذلک لرحمة و ذکرى لقوم یومنون.» کبی،

«قل کفی بالله بینى و بینکم شهیداً» کبی،

آیت کریمه لرده ارشاد یولیه جواب ویرمشدرد. یعنی: نبوتک

رسالتک اهمیتلری معجزه لرده دگل، بلکه، تعلیم جهتیه، ارشاد جهت لرنده در.

نبیلرک اک مقدس وظیفه لری هیئت اجتماعیه حال لرینی اصلاح

ایتمک، انسانلری حقلق امانت روح لريله تربیه قیلوب، استقامت،

حقیقت یول لرینه ارشاد ایتمکدر.

بر انسان هیئت اجتماعیه صلاحنه خدمت ایدر شریعتی، تعلیماتی

وضع ایدر ایسه، اوزینک قوه الهیه سیله انسانلره اجتماعی روح و یروب

حقلق، پاکلک، طوغریلق یول لرینه انسانلری ارشاد ایدر ایسه، او

انسان نبی اولور، رسول اولور؛ النده معجزه صادر اولسه ده اولماسه ده.

نبوتک اک بویوک اساسی شریعت وضع ایتمک، انسانلری اجتهاد

امانت طوغریلق یول لرینه ارشاد ایتمک اولور ایسه، معجزه لر رسالتک

نبوتک اساس لرنده البته معتبر اولماز. بلکه نبوتک اک بویوک اساسی

کتاب اولور، شریعت اولور. بوکا کوره قران کریم دیمش:

«او لم یکفهم انا انزلنا علیک الکتاب یتلی علیهم.»

یعنی: نبوتک اک بویوک معجزه سی اک بویوک برهانی - حق

هم گوزل تعلیماتی بیان ایدر کتابدره .

بوکاکوره ، اسلامیتک بویوک معجزه سی قران کریم اولمشدر ،

«قل لئن اجتمعت الانس والجن علی ان یا توا بمثل هذا القران

لا یأتون بمثلہ ولو کان بعضهم لبعض ظہیراً»

یعنی ، خطاب الوهیت قسم قیلوب دیمشدر : گوزل شریعت

حق تعلیمات جهتیه شو قران کبی بر کتاب وضع ایتک ایچون

بوتون انسانلر بوتون جنلر طوپلانسهلرده ، بری دیگرینه یاردم

قیلوب کیچه کوندوز اجتهاد ایتسهلرده ، عاقبت البتہ عاجز قالایچقلر .

قران کریم اسلامیتک اڭ بویوک معجزه سیدر . لکن قران

کریمک اعجازی یالکیز بلاغت جهتیه ، یاخود غیبودن خبر

ویرمک کبی خصوصیتیه گنه دگلدره . بلکه صوقر کوزلری ،

صاغر (صاکراو) قولاقلاری ، قابلانمش کوکللری آچوب ،

بوتون انسانیت عالمنه روح ویرمش ، طوغری یول کوشترمش

حق تعلیمات گوزل شریعت اولمق جهتیه دره .

«لقد من الله علی المومنین اذ بعث فیهم رسولا من انفسهم .

یتلو علیهم آیاته ویزکیهم ویعلمهم الکتاب والحکمة . وان کانوا

من قبل لفی ضلال مبین .»

«وما ارسلناک الا رحمہ للعالمین .»

شو ایکی آیت کریمه ده اسلامیتک بوتون اهمیتلری یاخود

اڭ بویوکلری جمع قیلنمشدر . بزه ده اعجازی بورالرده آرامق

لازمدر . یالکیز «تلخیص» لرک اعجازلرینه قناعت ایتک

مناسب دکل ایدی .

اسلامیتک اساسنده ، نبوت برهانی اولمق اوزره ، عادی

معناسیله معجزه معتبر دگلدر دیدک . لکن اسلامیتده عادی

معناسیله ده معجزه لر وار ایدی . فقط ، اهمیتلری نبوت برهانی اولمق جهتیه دگل ، بلکه باشقه جهتله ایدی . سراقه حادثه سنده ، مثلاً ، دفع ضرر ایچون ایدی ؛ پاک بارمقلردن آقمش صو حادثه سنده دفع حاجت ایچون ایدی .

نبوت برهانی اولمق اوزره دگل ایسه ده ، اسلامیت ده واقع اولمش الڭ بویوڭ خارق العاده لرڭ بری البته «اسرا» حادثه سیدر . - یعنی بر ثانیه ایچنده کعبه دن مسجد اقصایه واروب قایتمق حادثه سیدر . خارق العاده شو «اسرا» حادثه سی قران کریم ده ،

«سبحان الذی اسرى بعبده لیلاً من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی الذی بارکنا حوله لئریه من آیاتنا . انه هو السميع البصیر .» آیت کریمه سنڭ نصوص محکمه سنه کوره ، البته یقظه ده ایدی ، البته جسمانی ایدی .

اگر شو آیت کریمه یی «رویا» ایله تاویل جائز اولسه ایدی ، آیت کریمه او تقدیرده هزل اولور ایدی ، هذیان اولور ایدی ، الوهیت شأننه هیچ بر صورتله مناسب دگل او یون اولور ایدی ، دعوت وظیفه لرینه هر جهتله مخالف ، فائده سی یوق فتنه اولور ایدی . «جاء زید وذهب ، یعنی : رأی فی المنام کأنه یجیبی ویذهب» کبی بر صاچمه اولور ایدی .

بر ثانیه ایچنده حرمدن مسجد اقصایه واروب قایتمق معناسیله اسرا جسمانیدر دیدک . مشاهده قیلنماش اولمق جهتیه اسرا معجزه دگلدر ، یعنی نبوتڭ برهانی ده دگلدر دیدک . شویله اولور ایسه ، او وقت بزم خاطر مزه بر سوال خطور ایدر :

عجبا ، اولیله ایسه ، اسرا حادثه سنڭ اهمیتی نه ایمش ؟ اللهمک حکمت الهیه سنه مناسب بر فائده اسرا حادثه سنده وارمی ؟

البتّه ، واردر . نبیلرڭ الیرنده ظاهر اولا بیلور معجزه لرڭ فائده لری

يالگز برهان نبوت اولمق جهتلرينه منحصر اولماسه كرك .
 بنم نظرم ده ، اسرا حادته سنده بولنه بيلور بر فائده : استقبال ده علومك
 معارفك صنايعك ايرشه بيله جكلرى درجه لرينى انسانك عقلنه نظرينه
 مثاليله كوسترمك ، مدنيتك غايه لرينه انسانلر ك فكلر لرينى تنبيه ايتمك
 اولا بيلور . يعنى : نبوت تعليماتيله باشلانمش مدنيت - بر ثابته ده
 غايت اوزون مسافه لرى قطع ايدم بيلمك درجه لرينه قدر ترقى ايدر
 ديمك اولور .

بزم شو «سياره» مز ، نهايتى يوق عالم وجودك عظمتنه نسبتله ،
 غايت اوفاق بر ذره كى گنه ايسه ده ، شو اوفاق «ذره» يه ده حكمت
 الهيه غايت بويوك قوه طبيعيله احسان ايتمشدر . انسان اجتهاديله
 او قوتلرى كشف قيلول اوزينه تسخير ايدم بيلور ايسه ، او وقت
 انسان بر ثابته ده بر قاچ بيك كيلومترو مسافه يى آسانلقله قطع
 ايدم بيلمك قدرته مالك اولور . بلكه بر ثابته ده اوزون مسافه لرى
 قطع ايتمك حادته لرى او وقت عادى بر حادته كى اولوب قالورده ،
 روحانى قوتلر ك اعانه سيله انسان ده ز ياده عجيب حادته لره قادر اولور .
 بوگنا كوره ، معراج كيچه سنده نبى محترم كعبه دن مسجد اقصايه
 سير ايدوب ، صوكره كوكلره عروج ايتمش اولسه كرك . نبى محترمك
 ير يوزنده سيري قوه ماديه اعانه سيله اولوب ، كوكلره عروجى روحك
 قوتيله اولمش اولسه كرك . يوقسه ، كوكلره طوغرى كعبه دن
 عروج ايدر ايدى .

بنم شو نظرمى قران كريم ده سورة النمل ده حكايه قيلنمش
 «عرش بلقيس» قصه سى ده تايبيد ايدم بيلور .

«قال يا ايها الملا ايكم ياتينى بعرشها قبل ان ياتونى مسلمين .
 قال عفريت من الجن انا آتيتك به قبل ان تقوم من مقامك . وانى
 عليه لقوى امين .»

يعنى: نبى سليمان اوزينك ياورلرينه ديدى: عرش بلقيسى بگا كيم كتوره بيلور؟ كوزه كورنمز عفريتلك بى ديمش: يرگدن قالمازدن مقدم، (يعنى اوچ دورت ساعت ايچنده) سگا او عرشى كتوره بيلورم. «قال الذى عنده علم من الكتاب انا آتيك به قبل ان يرتد اليك طرفك. فلما رآه مستقراً عنده قال هذا من فضل ربي.» كتابدن (طبيعت كتابى، يا خود عالم وجود كتابى اولسه كرك) خبرى وار بر عالم ديمش: بن او عرشى سگا بر لمحه ده (كوز آچوب كوز يومغاچه مدت ده) كتوره بيلورم. - كوزينك او كنده نبى سليمان او عرشى كورد كدن صوگ، ديدى: بويله بر حادته طبيعت قوتيله اولماز، بلكه يالكز اللهك فضليله، روحانى قوتله اولور.

بلقيسك عرشى، قران كريمك خبرينه كوره، سبا شهرنده ايدى. سبا شهريله بيت المقدس آراسى - كعبه ايله بيت المقدس آراسنك تقریباً يكي مثليدر.

عفريت اوزينك قوه طبيعیه سيله عرش بلقيسى او قدر مسافه دن اوچ دورت ساعت ايچنده كتوره بيلور ايسه، «الذی عنده علم من الكتاب» صفتيله توصيف قيلنمش عالم او عرشى بر لمحه ده كتورمش ايسه، شو حادته اسرا حادته سندن ده البته بويوك اولور.

قران كريمده او قدر آچيق صورتله بيان قيلنمش عرش بلقيس قصهسى ده مى رۇيا اولاقچق؟

اگر شو قصه ده رۇيا اولور ايسه، او وقت قران كريمك بوتون قصه لرى هذيان اولمازمى؟

اگرده يمندن بيت المقدسه قدر عرشك بر لمحه ده حرکتى رۇيا دگل ايسه، بلكه حقيقت اولور ايسه، كعبه دن بيت المقدسه قدر بر

ثانیه ده نبی کریمک سیرى البته حقیقت اولور، رؤیا اولماز .
 عرش بلقیس قصه سی قران کریم ده، عجا، نیچون ذکر قیلنمش ؟
 نبی سلیمانک شوکتنه، قوتنه، عظمتنه، دولتنه بزى حیران ایتمک
 ایچون گنه می ؟
 یاخود اهل کلام جهله سنک تاویلده مهارت لرینی تفسیر کتابلرنده
 بزه کوسترمک ایچون می ؟

یا ایسه طبیعت خزینه لرنده همان مستور قالمش اڭ بویوک مادی
 قوتلره، هم ده مادی قوتلردن ده اوستون روحانی قوتلره انسانک
 فکرینی توجیه ایتمک ایچونمی، کوزه کورنمز عفریتک قوتيله، «الذی
 عنده علم من الکتاب» ک قوتینی بزه بیان ایتمش ؟
 غایت گوزل شو قصه دن انسانک عقلنه اڭ بویوک حصه البته شودر .
 قران کریمک شو قصه سی عبرت ایچون ذکر قیلنور تاریخی
 حکایه دگلدر . بلکه عالم وجود ده وار اڭ بویوک قوتلره انسانک
 فکرینی ارشاد ایچون ذکر قیلنمش بر حقیقت تاریخیه در .

عرش بلقیسی یمندن بیت المقدسه، برى اوچ ساعت ده، دیگرى
 بر لمحہ ده کتوره بیلور ایکی قوتی قران کریم ده انسان اوقور
 ایسه، قران کریمک خبرینه ایمان قیلوب او ایکی قوتی عالم وجود ده
 آرار ایسه، عاقبت اجتهادی برکه سنده انسانیت او ایکی قوتی کشف
 ایدر ایسه، اشته قران کریمک قصه لرندن حصه شویله اولور . غفلت
 ایتمش ایسهک، عیب بزده در .

قران کریم ده خبر ویرلمش شو ایکی قوتی انکار ایتمک علم
 دگلدر، جهلدر . علوم نامندن انکار ایتمک علومک شرفنه جنایت
 اولور، علومک ترقیاته سد باغلامق کبی بر مغروریت اولور .

قران کریم دہ مذکور «اسرا» حادثہ سی دہ، سنت قطعہ دہ ثابت معراج واقعہ سی دہ عالم وجود دہ بولنور مادی ہم روحانی قوتلرہ انسانک فکرینی ارشاد یولیلہ ذکر قیلنمش اولسہ کرک .

«اسرا» حادثہ سی، کعبہ دن مسجد اقصایہ یر یوزندہ سیر ایتمک معناسیلہ، البتہ قوہ طبیعیہ واسطہ سیلہ اولمش اولسہ کرک . حدیث «اسرا» دہ مذکور «براق» سوزی دہ الکتریق معناسندہ گی برق سوزینک مبالغہ صیغہ سی کبی اولسہ کرک .

لسان عرب دہ فعال وزنی اکثریتلہ مبالغہ بنیہ سی اولور: (۱) عجب مادہ سندن مشتق عجاب کبی، (۲) غریب، غرابت مادہ لرندن مشتق غراب کبی .

جری بفرق جیرتنا غراب: فعال من مقالتنا غریب . (اللزومیات) شو کون بزہ معلوم طبیعی قوتلرک الک بویوگی برق قوتیدر . براق «برق» ک مبالغہ سی اولور ایسہ، دیمک طبیعت خزینہ لاندہ الکتریقدن دھا قوتلی برا طبیعی قوت واردر . الکتریق بر ثانیہ دہ نہایتی یوق مسافہ لری قطع ایدہ بیلور ایسہ، براق بر ثانیہ دہ نہایتی یوق مسافہ لری قطع ایتدرہ بیلور . - «براق اوزرینہ بینمک» الک بویوک قوہ طبیعیہ اعانہ سیلہ حرکت ایتمک معناسندہ اولا بیلور . اسرا کیچہ سندہ سید الوجود حضرتلرینک خدمتیلہ جبریل امین کبی الک بویوک روح القدس (روحانی قوت) مشرف اولمش ایکن، البتہ براق روحانی قوتدن عبارت اولاماز، بلکہ طبیعی قوت اولور .

اسرا حادثہ سی البتہ جسمانیدر دیک . مادی طبیعی قوت برکہ سیلہ خدمتیلہ اولمشدر دیک، لکن روحانی قوت اعانہ سیلہ دہ اولا بیار . فقط، هر حال دہ جسمانیدر، یقظہ دہ در .

اما معراج واقعہ سی ایسہ، البتہ رؤیا دگل ایدی، بلکہ یقظہ دہ ایدی، حقیقی، غایت بویوک خصوصیت نبویہ ایدی .

لکن جسمانی می ایدی؟ روحانی می ایدی؟ هر بری احتمالدر .
اگرده روحانی معراج دها زیاده فضیلت اولماسه ایدی، بن «معراج
ده البته جسمانیدر» دیهر ایدم . چونکه قران کریم ده جسمانی معراج
قطعاً ثابتدر .

بزم اعتقاد مزه کوره، روح، هر نه قدر کثیف ماده دن مجرد
ایسه ده، نورانی جسمدر . ملائکه ده نورانی جسمدر . شو مسئله ده
فلسفه نظرینه بزم اعتقاد مز، درست، مخالفدر . لکن بزم
المزده، شو اعتقاد مزی اثبات قیلوب، فلسفه نظرینی ابطال ایده بیلور
قوتلی دلیلر برهانلر واردر . بوکئا کوره، ملک جسمدر، روح
جسمدر دیه بیلور ز .

قران کریم ده «المعارج» سوره سنده

« تعرج الملائکة و الروح الیه »

آیت کریمه سی ملائکه هم روح حقیقده عروجی اثبات ایتمشدر .
دیملک، روحانی اجسام عروج ایده بیلور .

قران کریم ده «الحجر» سوره سنده، مجرملرک عناد لرینی

بیان یولیله اینمش

« ولو فتحنا علیهم باباً من السماء فظلوا فیه یخرجون لقالوا
انما سكرت ابصارنا » آیت کریمه سی انسانلر حقیقده ده عروجک
جوازینی افاده ایدر . چونکه جمله شرطیه ده هر بر طرفک جوازی
عرف منطق ده لازم دگل ایسه ده، عرف قران کریم ده جوازی
البتّه لازمدر .

فرض ایده یك، معراج نبوی - جسمانی اولمشدر . شو تقدیرده
او معراج قوه طبیعیه اعانه سیله اولا بیلور . قوه روحانیه الهیه
به کرسیله ده اولا بیلور . لکن حدیث عبارده سنک ظاهرینه کوره،
قوه طبیعیه اعانه سیله دگل، بلکه قوه الهیه برکه سیله اولمشدر .

مسند احمدده صحابی حذیفه دن روایت قیلنمش :

« ایتت بالبراق وهو ابيض طويل يضع حافره عند منتهی طرفه . فلم نزایل ظهره انا وجبریل حتی ایتت بیت المقدس . »
شو حدیثده زکوبک غایه سی بیان قیلنمشدر . دیمک کوکلرد
عروج براق اوزرنده اولما مشدر .

جسمانی عروج قوه طبیعیه تأثیریه اولسه ده ، قوه الهیه برکه سیله
اولسه ده ، هر حالده جاذبیت قانوننه ده ، تیز حرکتدن ناشی
حرارت قوتیه احتراق قانوننه ده مخالف دگلدرد .

مقدمه قیلنمق اوزره ، (۶۸ - ۶۹) صحیفه لرده سرد قیلنمش
۴-۵-۶ نچی ملاحظه لره ، هم ده معجزه یی تحلیل ایدر ایکن ،
۲ نچی رقم ده سویلنمش سوزلره مراجعت ایدر ایسه ک ، مخالفت
یوقلق البته ظاهر اولور . چونکه دها بویوک قوت وار ایکن ،
ضعیف قوت باطل اولماز ، عاقل اولور ؛ دها نافذ قانون وار
ایکن ، عادی قانون عمل درجه سندن ساقط اولور .

جاذبیت قانوننه غالب بر قوه طبیعیه یا خود قوه روحانیه
بر جسمی فوق العاده سرعتله یوقاری چیقاره بیلور . تنفس
قانونندن دها زیاده نافذ بر قانون الهی حیات انسانییه یی
محافظه قیلا بیلور ، حرکتی حرارتندن ده تجرید ایده بیلور .

خلاصه : عروج جسمانی اولور ایسه ، بزه معلوم طبیعی قوتلر
قانونلر باطل اولماز ، بلکه دها قوتلی قوه لر حضورنده مغلوب قالور .
لسان شریعتله تعبیر ایدر ایسه ک ، اللیك قدرت الهیه سی
حضورنده « ان الحکم الا لله » ذکر یله سجده ایدوب ، اطاعت
ایدر ، بوتون تأثیر الوهیتک « کن فیکون » قانوننه تسلیم
ایدرده ، قوه الهیه حضورنده تأدب یولیه اللرینی باغلار ، عمل سز
حرکت سز قالور .

فرض ایده یك، معراج نبوی - جسمانی اولمامش، بلکه روحانی اولمشدره شو احتمال نبی کریم رسول امین علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک غایت بویوک شأنلرینه دهها زیاده مناسبدر. چونکه معراج روحانی ایسه ده، رویا دگل ایدی، بلکه یقظه ده ایدی. انسانک جسمنه نسبتله قیاس قبول ایتمز درجه ده قوتلی روحی حقنده واقع اولمش حقیقی هم غایت بویوک حاللردن عبارت ایدی. روح حقنده واقع اولمش او حاللر - بر جسمک کولکله عروجی کبی عادی حاللردن هر جهتله بویوک ایدی، اهمیتلری ده البته زیاده ایدی، رسالت عمومیه شأننه دهها زیاده مناسب بر فضیلت ایدی. چونکه روحانی عروج - انسانیت ایچون ممکن اولا بیلور کمالات درجه لرینی مرتبه لرینی قطع ایتمک معناسنده در.

یوقاری ده یازدق: انسان طوغار ایکن، فضائلدن محروم اولوب، رذائلدن پاک اولور. انسان ده یالکیز قابلیت یالکیز استعداد بولنور. انسانک قابلیتینه انسانک استعدادینه نهایت یوقدر. انسانلر استعداد جهتله متفاوت ایسه ده، هر بر انسان نهایتی یوق کمالاتی قابلدور. هر بر ایکی کمال آراسنده مسافه غایت اوزوندور. طبیعت - نانه سنده تربیه قیلنور انسان او مسافه یی غایت آقرینقله قطع ایدور. طبیعی قوتله مشرقدن مغربه حرکت ایدن انسان ایکی آراییی مثلاً بر سنه ایچنده قطع ایده بیلور. اما ایکی کمال آراسنده وار مسافه یی انسانیت ایکی اوچ سنه ایچنده قطع ایده مز، بلکه بش اون عصر، بر قاچ دور لازمدور. بوگا کوره، نهایتی یوق مسافه یی بر ثانیه ده قطع ایتمک بالنسبه آساندر. اما نهایتی یوق کمالات درجه لرینی مرتبه لرینی بر ثانیه ایچنده بر ساعت ایچنده قطع ایتمک طبیعت قانونلرینه مخالفدر، طبیعت قوتلرینک طاقتلرندن البته خارجدر، غایت آغردور. طبیعت ده انسانک عقلنه دهشت ویره بیلور قدر سرعتک مثاللری

شاهدلری غایت کوبدر . لکن کمالات درجه لیرینی سرعتله قطع ایتمک طبیعت ده یوقدر : حیوانک، نباتک، مثلاً، نماسی تدریجی اولور . اجسام ده کیفیات زمان اعانه سیله حاصل اولور . انسانک کیفیات نفسانیه سی، ملکات عقلیه سی، کمالات بدنیه سی اوزون زمانلرک ثمره سی اولور . نبی کریمک معراجی روحانی اولور ایسه، یعنی : بوتون انسانیته ابدیت نهاییه لرنده گنه ممکن اولای بیلور کمالاتک بوتون درجه لیرینی نبی کریمک روحی بر قاچ ثانیه ایچنده قطع ایتمش ایسه اولیله بر معراج خارقه لرک خارقه سی اولور، میلیون کوکلرک اوستنه چیمقمدن میلیون دفعه زیاده اولور، رسالت شأننه اک بویوک کمال، اک گوزل فضیلت اولور .

شویله اولمق البته لازمدر، یا خود بزم اعتقاد مزه اک زیاده مناسب شویله اولمقدرد . چونکه انسانیت الوهیتک کوزگوسیدر . الوهیت بوتون اسماسیله انسانیت یوزنده ظاهر اولور . انسان الوهیت اسملرینک الوهیت کماللرینک هر برینه مظهردر : حیات، اراده، علم، قدرت، اختیار، حکمت، حکم، کلام، خلق، تصویر، ابداع، رحمت، احسان، کرم، حلم، عفو، غضب، قهر، کبریاء، عدالت، امر، عزت، جلال جمال کبی الوهیت اسملرینک الوهیت کماللرینک هر برینه انسان البته مظهر اولور .

انسان ده بولنور هر بر کمال الوهیت کماللرینک عکسیدر، کوله گه سیدر . لکن قابلیتک تفاوتنه کوره، هر بر انسان کمالک هر برینه بر درجه ده مظهر اولاماز . بوتون انسانیت الوهیتک بوتون کماللرینه مظهر اولمق شرفنه ده قیصه زمان ده نائل اولماز . الوهیت کماللرینه الوهیت اسملرینه تامایله نائل اولمش بر انسانک وجودی بوتون انسانیت شرفی نامنه البته لازمدر . اراده اولیله بر انسان بولنماز ایسه، انسانیت شرفنه بر از ایسه ده نقصان اولور .

اشته، روحانی معراج واقعه سیله او نقصان تکمیل قیلنمش اولسه کرک. خارقه لرک خارقه سی اولمق اوزره، بوتون کمالات انسانیه درجه لرینی بر کیچه ده قطع ایتمش انسان بوتون عالم انسانیتی تزیین قیلنمش اولسه کرک.

روحانی عروج شودر. رؤیا دگلدر، بلکه حقیقتدر، بلا شبهه یقظه ده واقع اولمشدر. خارقه اولمق جهتیله جسمانی عروجدن دها زیاده بویو کدر.

انسان، روحانی معراج برکه سیله، الوهیت کمالرینک هر برینه ده همه سنه ده مظهر اولمشدر دیدک. لکن انسان همان انسان اولوب قالور. انسان کمالات نورینی الوهیت نورلرندن تامامیله استفاده ایدر، انسان ده کمالات نورلری، آی نوری کبی، هر وقت عارضی در. الوهیت کمالرینه الوهیت اسملرینه یالکز بر «ذات الوهیت» یالکز بر جهته مبدأ اولور. اما انسانک ذاتی کمالاتک هیچ برینه مبدأ اولاماز، انسانک هر بر کمالی انعکاس طریقله حاصل اولور، بونک اوزرینه انسان ده بر جهته هیچ بر وقت ایکی کمال حاصل اولاماز. هر کمالک اوزینه مخصوص جهتی اوزینه مخصوص آلتی واردر: کورمک کوزله، ایشتمک قولاقله، آکلامق دماغله، حسیات قلبله، قدرت عضلات ایله اولور. وهکذا.

غایت مهم شو نکته یی ملاحظه ایدر ایسهک، الوهیت کمالرینک همه سنه مظهر اولمش انسان ایله ذات الوهیتی غایت آچیق صورتده فرق ایدرز؛ الوهیتله انسانیت آرالرینی فصل ایدر نهایتی یوق مسافه لری واضح بر صورتله بلکه تصور ایدر بیلوروز.

شو مسئله یی اسلام فلسفه سی، یعنی تصوف، تفصیلاتیله بسط ایتمش ایسه ده، بوراده مناسبتنه کوره، یالکز شو قدر بس.

«اسرا» حادثه سی جسمانیدر، یقظه ده در دیدک. معراج حادثه سی ده یا جسمانی یا روحانی اولوب، یقظه ده در دیدک. تفکر مشقت لریله دماغ لرینی یورمقدن صاقنور بعض نازلایلر، بنی اسرائیل سورده سنده «وما جعلنا الرؤیا التي اريناك الا فتنه للناس»

آیت کریمه سیمله استدلال قیلوب، «اسرا حادثه سی ده، معراج واقعه سی ده رؤیا ایدی» دیدیلر .

نازلایلرک فکریلرینه بن ده موقت صورتله موافقت ایدیم؛ شو آیت کریمه «اسرا» حادثه سنه یا معراج واقعه سنه اشارتدر، دیهیم . لکن براز فکر ایدیک: بوراده «التي اريناك» کبی غایت بویوک غایت عظمتلی صله عجباً نیچون ذکر قیلنمشدر؟ نیچون «التي رأيتها» کبی صله ایله اکتفا قیلنماش؟

درست، قران کریم ده «رویا» کلمه سی اویقوده اولور توش معناسنده استعمال قیلنمشدر . لکن یا مطلق ذکر قیلنمشدر، یا خود تاویل کبی، تعبیر کبی، فی المنام کبی، تصدیق کبی قیود ذکر قیلنوب حقیقتی بیان قیلنمشدر .

(۱) «قال احدهما انی ازانی اعصر خمرا وقال الاخر انی ازانی احمل فوق راسی خبزاً تأكل الطير منه . نبئنا بتأويله .»

(۲) یا ایها الملا افتونی فی رویای ان کنتم للرویا تعبرون .»

(۳) «انی اری فی المنام انی اذبحك»

(۴) لقد صدق الله رسوله الرویا بالحق .»

(۵) لا تقصص رؤیاك علی اخوتك .

شو آیت کریمه لرده رویا البته توش معناسنده در . لکن «التي اريناك» کبی غایت عظمتلی صله ایله قید قیلنمش «الرویا» بزه معلوم عادی بر توش اولو بیلورمی ؟

اگرده عادی بر توش اولسه ایدی، اللهم قدرت الهیه سنه

نون عظمتله اسناد ایتمکده عجباً برفائده بربلاغت بولنورمی ایدی؟
درست، قران کریمده الانفال سوره سنده اذیریکهم
الله فی منامک قلیلا. « آیت کریمه سنده اللهک اوزینه اسناد
قیلنمش رویا واردر، لکن « فی منامک » قیدله حقیقتی بیان
قیلنمشدر.

نون عظمتله اللهک قدرت الهیهسنه اسناد قیلنمش « الرویا »
هیچ بر صورتله بزه معلوم عادی توش کبی اولاماز، یوقسه،
او قدر عظمتلی صله اهمیت سز قالور ایدی؛ کلام بلاغت اعجازیه
درجه لرندن ساقط اولور ایدی.

درست، رویا عرف مشهورده توش معناسنه غالبدر. لکن
عرف قرانده توش معناسنه مخصوص اولماسه کرک. اشتقاق
قانونی ده اختصاص یو قلغنه دلالت ایده بیلور. « رای »
ماده سندن فعله بنیه سی ده فعلی بنیه سی ده کوز ایله اول بیلور. اشتها
جهتیه اختصاص دلالتدن منع ایده مز. رویا کلمه سی اشتقاق
قاعدہ سیله رویت معناسنده اول بیلور. بوکنا بر نیچه قطعی
دلیل واردر:

(۱) اگرده « الرویا الی اریناک » توش معناسنده اولسه ایدی،
معراج حقنده « النجم » سوره سنک ابتداسنده اینمش
« والنجم اذا هوی . ما ضل صاحبکم وما غوی . وما ینطق عن
الهی . ان هو الا وحی یوحی . علمه شدید القوی . ذومرة فاستوی .
وهو بالا فاق الاعلی . ثم دنا فتدلی . فکان قاب قوسین او ادنی .
فاوحی الی عبده ما اوحی . ما کذب الفواد ما رای . افتمارونه
علی ما یری . ولقد رآه نزلة اخری . عند سدره المنتهی . عندها
جنة المأوی . اذ یغشی السدره ما یغشی . ما زاغ البصر وما طغی .
لقد رای من آیات ربه الکبری . » غایت بویوک آیت کریمه لبر معناسی

یوق جملہ لردن، وجودی یوق اصلی یوق خیال لردن عبارت اولور
قالور ایدی .

(۲) اگرده «الرویا التی اریناک» توش معناسنده اولسه ایدی،
«وما جعلنا» سوزینی «واذ قلنا لك ان ربك احاط بالناس» سوزی صوکنده
ذکر ایتیمک فائده سز، مناسبت سز اولور ایدی . هم ده شو آیت کریمه یی
«وما منعنا ان نرسل بالآیات الا ان کذب بها الاولون . و آتینا ثمود
الناقۃ مبصرة فظلموا بها . وما نرسل بالآیات الا تخويفاً .» آیت کریمه سی
یاننده ایندرمک مناسب اولماز ایدی . چونکه صالح کبی پیغمبرک
ناقہ کبی معجزه سی ذکر قیلندقدن صوکنک، نبی اسلام سیدالانبیا حقنده
یالکنز خیالدن عبارت بر توش البته مناسب اولماز . بلکه رسوللرک
سیدی حقنده خارقه لرک خارقه سی ذکر قیلنمق مناسب اولور .

(۳) بزه معلوم معناسیله رؤیا هیچ بر صورتله فتنه اولماز .
مشرکلرک آغزلردن اشاعه قیلنمش فتنه - نون عظمتله اللهک اوزینه
هیچ بر وقت اسناد قیلنه ماز . او یله اوافق فتنه لر عرف قران ده هر
وقت انسانلرک یالکنز اوزلرینه اسناد قیلنور . «ان الذین یحبون ان
تشیع الفاحشة فی الذین آمنوا» کبی .

«وما جعلنا الرویا التی اریناک الا فتنۃ للناس» آیت کریمه سنده گی
فتنه البته الوهیت عزتیله تدبیر قیلنمش فتنه کنه اولا بیلور . - اگرده
مشرکلرک آغزلردن اشاعه قیلنمش فتنه اراده قیلنه جق اولور ایسه،
او وقت حصر باطل اولور ایدی . چونکه، سزک لسانکنزله سویله ییم،
او توش ده اوافق فتنه لره سبب اولمقدن باشقه، دها بویوک فائده لر،
بش نمازی فرض ایتیمک کبی بویوک مصلحتلر البته وار ایدی . غایت
اوافق فتنه لری نون عظمتله اوزینه اسناد قیلوب ده، غایت بویوک
مصلحتلردن سکوت ایتیمک الوهیت بلاغتنه، قران کریم اعجازینه هیچ
بر وقت یاقشماز .

(۴) اگرده «الرویا التي اریناک» توشدن عبارت اولوب، فتنه مشرکلرک اشاعه لرندن عبارت اولسه ایدی، او تقدیرده «والشجرة الملعونه» سوزینی الرویا سوزینه عطف ایتمک ده مناسبت قالماز ایدی .

«اسرا» حادثه سی

«سبحان الذی اسرى بعبدہ لیلاً من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی الذی بارکنا حوله لنریه من آیاتنا . انه هو السميع البصیر .» آیت کریمه سنک نصوص محکمه سنه کوره، بلا شبهه، جسمانیدر، بلا شبهه یقظہ ده در .

«سريت بزید لیلاً من مكة نحو المدينه» جمله سی معناسنه نصل دلالت ایدر ایسه، شو آیت کریمه دها زیاده وضوحه دلالت ایدر . دلالت او قدر ظاهر در که حتی بویله شیلرده استدلال عبثدر . لکن «دینی تدبیرلر» ۷۰ نجی صحیفه سنده یازلمش صوگ درجه ضعیف دلیللری بر از تفصیل ایتمک آرزوسيله بورا ده بر نیچه دلیل عرض ایدهیم:

(۱) اگر شو یله جمله لری ده رو یا معناسنه حمل ایتمک جائز اولور ایسه، هیچ بر لسان ده، هیچ بر کلام ده امان قالماز . هر بر کلامی تمام خلافنه حمل ایتمک یوللری حاضر لشمش اولور، جدی کلام ایله هذیان آراسنده فرق قالماز .

(۲) الوهیتی تقدیس معناسنده استعمال قیلنور سبحان بویله جمله لرده تمدح تعجب معنالرینی افاده ایدر . رو یاده بوتون یرلری بوتون کوکلری سیر ایتمک ده عادی بر حالدر . ایکی مسجد آرالرینی رو یاده سیر ایتمک بزم نظر مزده ده او قدر غریب دگلدر . انسان بویله اوفاق رویالری نقل ایدر ایکن، تعجب یا تمدح جمله لرینی استعمال ایتهسه، لغو ایتمش، هذیان سویله مش اولور . او قدر اوفاق

رویالری نقل ایدر ایکن، تعجب جمله لرینی تمدح خطا بلرینی استعمال ایتمک عظمت الهیه لسانه ده، قران کریمک بلاغت اعجازیه سنه ده هیچ بر صورتله موافق دگلدرد.

(۳) رویاده زمانک اهمیتی یوقدر. رویا کوندوز اولسه ده کیچه ده اولسه ده، همان بر درد. بوکئا کوره قران کریم ده نقل قیلنمش رویالرک هیچ برنده وقت تعیین قیلنماش. شویله اولور ایسه، آیت کریمه ده «لیلا» قیدی رویا اولمقدن ابا ایدر.

(۴) یقظه ده واقع اولور هر فعلک ابتداسی ده انتهایی ده البته بولنور. بوکئا کوره هر بر فعلک غایه لرینی بیان ایتمک مطلوب بر فائده یی افاده ایدر. اما روایده غایه لری بیان ایتمک مطلوب اولماز. بلکه، مسافه قیصه اولور ایسه، غایه لری بیان ایتمک روایالرک اهمیتلرینه خلل ویرور. زیرا بوتون یر یوزینی سیر ایتمک دهها زیاده غریبدر. بویله اولور ایسه، «من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی» جمله سی «اسرا» یی رویایه حمل ایتمقدن البته منع ایدر.

(۵) مبارک یرلری سیر ایتمک ده بر اهمیت بولنه بیلور ایسه ده، مبارک یرلری توش ده کورمک ده او قدر اهمیت بولنماشه کرک. اگرده وار ایسه، او یله اوفاق اهمیت سیدالانبیا علیه الصلاة والسلام حضرتلری حننده هیچ بر جهتله فضیلتی حائز اولماشه کرک. بوکئا کوره، «الذی بارکنا حوله» صله سی ده رویایه حملدن مانع اولور.

(۶) اللهک عظمت الهیه سنه اسناد قیلنمش ارائه البته یقظه ده اولور. اللهک عظمت الهیه سنه اضافه قیلنمش آیات هیچ بر صورتله خیال اولماز، بلکه حقیقت اولور. بوکئا کوره، «لنریه من آیاتنا» جمله سی اسرا حادثه سنک یقظه ده وقوعنه البته قطعی دلیل اولماز بیلور. (۷) کوزی یوق آدم ده رویاده کورر؛ قولاغی یوق آدم ده

رویاده ایشتور. رویا ایچون کوز قولاق حاجت دگل. اگرده اسرا حادثه سی رویا اولسه ایدی، «انه هو السميع البصير» کبی مبالغه صور تیله تا کید قیلنمش جمله ده سید الانبیا علیه الصلاة والسلام حضرت لرینی سمیع بصیر صفتلریله توصیفده فائده قالماز ایدی، بلاغت بولنماز ایدی.

۸) اللهمك قدرت الهیه سنه اسناد قیلنمش فعل - حقیقی اولور، البته خیال اولماز. اسرا، بوکئا کوره، رویا اولماز. چونکه «سبحان الذي اسرى بعبده» جمله سنده اللهمك عظمتنه اسناد قیلنمشدر «اسرا» حادثه سنه، معراج واقعه سنه بنم نظرم یوقاری ده یازلمش اوزون تفصیلاتدن ظاهر اولدی: اسرا یقظه ده ایدی، جسمانی ایدی. معراج یقظه ده ایدی، روحانی ایدی. شو ایکی واقعه سی رویا به حمل ایتمک قران کریمک نظم سی جهتیله ده، معناسی جهتیله ده جائز دگلدرد. - قران کریم کبی سماوی کتابلردن ائک بویوک مقصد: طبیعتک غائب خرینه لرینه، شو کون بزه معلوم دگل حقیقتلره انسانک فکرینی ارشاد ایتمکدر. بز او غائب خرینه لری، معلوم دگل همه حقیقتلری انکار قیلوب، آیت کریمه لری تأویل ایدر ایسهک، قران کریمک غایت بویوک مقصدینی، گوزل بر ارشادینی ابطال ایتمش اولورزه. تأویل آیت کریمه لری علوم و معارفه تطبیق اولمقدن زیاده، قران کریمی بزم جهلمزه تضییق ایتمکدن عبارت اولوب قالوره. بوتون اسلامیتک فکرینی طبیعتک، عالم وجودک غایت کیئک صحیفه لرندن منع قیلوب، شو کون بزم المزده بولنور اوفاق کتابلرک غایت طار صحیفه لرینه حبس آرزوسنده بولنمق کبی بر جنایت اولور.

عالم وجود حقنده مؤلف افندیك سوء ظنی، قیصه نظری عفو قیلنه بیلور. لکن قران کریمك لسانی قران کریمك معنالی حقنده مؤلف افندیك او قدر مساهلهسی مناسب دگل ایدی. قران کریم لسانی حقنده مؤلفك اوفاق هم غایت بویوك مساهلهلری واردر. عالم وجودك همان مستور قالمش خزینه لرینه نسبتله انسانیتك علوم خزینه لری غایت فقیر ایسه ده، بزم حافظه لرمزه نسبتله البته غایت بایدر. انسانیتك علوم آنبارلردن بر حبه بزم حافظه لرمزه بلکه بولنور. او حبه لرك تأثیر یله نشئه سیله اولسه كرك، بزم قفامزده بر از سرخوشلق حاصل اولور. دماغ ده نشئه، قلب ده انبساط قوتیله، قران کریمك حرمتی حضورنده پرواسز اولورز.

گوزل اولور ایدی، حریتمز حیرت اولماسه ایدی. گوزل اولور ایدی، حریت حسبیله قران کریمك حرمتی قلبمزدن غائب اولماسه ایدی.

بن ده حریت عاشقی یم، بن ده علوم و معارف راغبی یم. لکن قران کریم، اسلامیت، نبی اسلام بنم نظرم ده هر محترمندن هر مقدسندن دها زیاده محترمدر، دها زیاده مقدسدر. بن آیت کریمه لرك نظملرینی ده معنالی کبی اعتبار ایدرم، رعایه ایدرم. بن تاویل کبی تطبیق کبی تعدیلردن هر وقت البته صاقنورم.

درست، بایناق مسئله لرده اهل علمك مذهبلرینه رایلرینه بلکه اجماعلرینه ده بن مخالفت ایتدم. لکن هر مسئله ده اسلامیت تعلیماته جمال اولا بیلور جهتی التزام ایدر ایدم. هیچ بر مسئله یی دعوی هواسیله یا خود ره فورماتورلق هوسیه یازمامم. معصوم سلفك عقول صائبه سیله حاضرلنمش سوزلره یالکتر ترجمان اولا بیلدم. عقیده الهیه لری تصویب، انسانیتك استقبالنه امید کوزیله نظر، اسلامیت ده

رقیتی انكار كبی یا كئی سوزلری سويله مش ایسه م، او سوزلرک همه سی ده هر بری ده امتک بویوک عقلیله حاضرلنمش تربیه کورمش فکرلرک ترجمه سی - یا خود ثمره سی ایدی .

بز شو کونگی مدنیتک کشفیاتنه صنائعنه علومنه معارفنه حیرت کوزیله، البته رغبت کوزیله نظر ایدرز؛ بوندن سوک دها زیاده سی البته ظاهر اولا طورور، بونی ده بیلوروز. لکن، بزه میراث اولمق اوزره، معصوم سلف دن بزه قالمش غایت بای خزینهلر واردر، بونی ده آکلامق صاقلامق لازمدر .

فلسفه کعبهلرنده نور اولا بیلور سوفیلرمز وار ایدی؛ علوم حرملرینک محرابلرنده امامت قیلا کلمش راهلرمز وار ایدی! مدنیت دنیا سنده مثلی یوق غایت گوزل شریعت اجتماعیه یی آز مدت ده حاضرله مش تدوین ایتمش اماملرمز مجتهدلرمزده وار ایدی! شو معصوم سلف صالحدن بزه غایت بویوک میراث قالدی، لکن بز او میراثی ضائع ایتدک. حقوقمزک اکثرینی تخارج طریقله اغیاره تسلیم ایتدک .

عاقبت، قارا کلق کیچه لرده مدنیتک اک اوفاق یولدوزلرینی حیرت کوزیله کوردک ده، «هذاربی!» دیه رک سجده ایتدک. قارا کلق کیچه ده اوفاق یولدوزلرک ضعیف نوری برکه سنده، قران کریمک آیت کریمهلرینی، شریعتک قانونلرینی، اسلامیتک تعلیملرینی ضعیف کوزمزله مطالعه ایتدک. قران کریمک قدستی اسلامیتک عزتی محافظه قیلنه بیلور قدر قوت کوکلمزده یوق ایدی، لکن حیرت شوملغیله دماغمزی قاپلامش ذلت بویوک ایدی، بز آیت کریمهلری ده تاویل ایتدک، شریعت قانونلرینی ده تطبیق ایتدک. یعنی: قران کریم بزم فکرمزی طبیعتک عالم وجودک نهایتی یوق ساحهلرینه ارشاد ایدر ایکن، بز، گویا «بوتون علموی احاطه ایتدک» دعواسیله، قران کریمی اوز نظرمزک طار دائره لرینه حبس ایتمک آرزو سنده یوردک. بزى عزت

عرشلىرىنە دعوت ايدر اسلامىتى اوزمزلە برابر ذلت چوقورلرىنە ايندرمك يوانده ايدك .

۷۵ صحيفه لك « دىنى تدبيرلر » ك ۷۳ صحيفه سنده هيچ بر تدبير يوق ايدى . گوزل اسمك بويوك حرمتى نامنه اولسه كرك ، مولف افندى ۷۴ نچى صحيفه ده غايت گوزل بر تدبير كوسترمش . درست ، بوتون اسلاميت دنيا سنه عائد اجتماعى دىنى مسئله لرى حل ايتمك ايچون عمومى بر ندوه بويوك بر مؤتمەر دعوت قىلنور ايسه ، البته گوزل اولور .

غايت گوزل شو فكر ، اڭ اول اولسه كرك ، عبدالرحمن السكواكبى جنابلرينك قلميله « جمعيه ام القرى » ده غايت گوزل صورت ده تصوير قىلنمش ايدى . بوندن اون اون بش سنه مقدم طبع قىلنمش « جمعيه ام القرى » او وقت حميد سرايلرىنە هيجان ويروب ، اسلام متفكرلرينه ده حركت ويرمش ايدى .

۱۹۰۶ سنه ۱۶ - ۲۱ آوغوست كونلرنده ماقاريه ده رسمى جمعيت ده روحانى اداره لرك اصلاحاتنه دائر ۱۳ ماده دن عبارت بر قرار قبول قىلندى . قرار قبول قىلندى دن سوڭ ، جمعيتك رئيسى على مردان بك طوبچيباشف ديدى :

جماعت! ده ابر ماده زياده ايدىك . كاغدلرده يازمق ممكن اولماز ايسه ، يوره كلرمزه يازارز . ماده لرك ماده سيدر ، اسلاميتك ده اساسيدر : سنى ، شيعى ، حنفى ، شافعى ، همه اهل اسلام اسلاميت لواسى تحتنده بر قارندش كى اجتماع ايدىك . محمدليك شريفه افتخار ايدوب ، مذهب فرقلرىنى رفع ايدىك . رئيس افنديك سوزى جماعتك هر برينه اووقت غايت گوزل تاثير ايتمش ايدى . كوزلردن ياشلر آقدى ، « سنيلك ، شيعيلك

لازم ایسه، «خلق نظرینه» ده (۶۳-۴۹) صحیفه لرده کوسترلمش اسلوب کبی بر اسلوب اوزرنده غایت گوزل بر عقیده کتابی مقتدر معلمک گوزل قلمیله البته هر وقت یازلا بیلور .

عقیده کتابی بوتون اسلامیت دنیاسنه بر عقیده بی الزام ایتمک ایچون اولور ایسه، اصل بلیه اشته اورادن چیقمش ایدی .

اسلامیت دنیاسنه الزام قیلنمق آرزوسیه کلام اماملری کلام جهله سی طرفندن تدوین قیلنمش عقیده لرک مذهب لرک سیاسی اجتماعی زهرلری دینمزی ده بنیه مزی خراب ایتدی .

بیگ سنه لک او فوق الغایه آجی تجربه ایندی کافی دگلمی ؟
ایکی یوز اوج یوز «دینی مدرسلر» ک اجماعیله وضع قیلنه بیله جک عقیده لرک اسلامیت دنیاسنده نه قدر اهمیتی اولا بیلور ؟

اویله عقیده لر اهل اسلامک دردینه درمان اولاماز ، بلکه غایت آغر یوک اولور ، ضرری ده کلام مذهب لری نیک ضرر لرندن بلکه بیگ دفعه زیاده اولور .

اسلامیت مبدأ وجودی یعنی موجودی توحید ایدر ایسه ده، مبدأ افکار ی هیچ بر وقت توحید ایتمز . افکارک اختلافیله برابر قلبک بزلگی - اسلامیتک اک بویوک اساسیدر ، یالکوز اسلامیت ده بولنه بیلور غایت مقدس حریتدر .

افکارک اختلافی، فقه مذهب لری نیک تعددی انسانیت دنیاسنده ضروری دگل ایسه، لا اقل، هر حال ده طبیعی در . بوتون اهل اسلامی طار بر عقیده دائره سنه جمع ایتمک حاجت دگلدر ؛ بلکه بوتون عقیده لری بوتون مذهب لری غایت کیگ اسلامیت مستویه سی اوزرینه جمع ایدوب، همه اهل اسلامی بر قلب ایتمک لازمدر . - شو حقیقت «خلق نظرینه» ده، ۶۰ نچی صحیفه ده بیان قیلنمش ایدی .

خصوصاً (۱۷ --- ۲۲) سطرلرده ایمانك حقیقتی درجه سی آچیق کوسترلمش ایدی.

ایمان قلب ده اولور. اسلامیت ده قلب برلگی معتبردر. فکر مختلف اولا بیلور، مذهب مختلف اولا بیلور. اهل کلام شو مسئله ده اسلامیتك تمام خلافنه کیدوب، افکاری توحید داعیه سیله، قلبلری مختلف ایتدیلر. اسلامیت هیئتیی «تخسبهم جمیعاً وقلوبهم شتی» اولدی. عالم اسلامیتی نصرانیت دنیاسنه قیاس ایتمک خطا در. درست، عبرت طریقیله قیاس ایتمک بلکه جائز اولور. تاریخ نصرانیت ده مسکونی محلی ناملریله ایکی نوع صابور، ایکی نوع مجمع برقاچ دفعه دعوت قیلندی. مختلف عصرلرده ایدی سکز دفعه عقد قیلنمش مسکونی مجمعلرک قرارلرینی بوتون خرهستیان دنیاسنه الزام ایتمک خیاللری بوش چیقدی. اولگی اختلاف اولگی دشمنلق دهها زیاده آرتدی. درست، دینی مؤتمرلر، عمومی ندودلر، دعوت قیلنه بیلور ایسه، بزه ده بلکه فائده سی اولا بیلور. لکن بوتون اسلامیت عالمنه بر عقیده الزام قصدیه دگل، بلکه اجتماعی، سیاسی، عملی حاللرمزی اصلاح قصدیه اولور ایسه، احتمال گوزل اولور.

اساس اسلامیت ده عمومی ندودلر، دینی مؤتمرلر، هر سنه ام القری جمعیتلارنده تکرار قیلنور. مقدس کعبه جوارنده هر سنه تکرار قیلنه کلور «جمعیة ام القری» لردن بز استفاده ایده مز ایسهك، مدنیت مرکز لرینك برنده دینی مؤتمرلر دعوت ایتمک بزه هر حال ده آغر اولور.

«الموافقات» مقدمه سنده یازمش ایدم، بوراده، اوفاق بر مناسبتله ینه عرض ایده یم: اسلامیت ده اجماع معتبردر، لکن نظری مسئله لرده دلیل اومتی صفتیله دگل، بلکه عملی مسئله لرده موجب تنفیذ اولمق قریبیلدر. اجماع - نظری مسئله لرده هیچ بر وقت حقیقت برهانی اولماز.

اجماع قضا كبیدر. قضا - حكمتك حقیقتنه دلیل اولاماز ایسه ده حكمتك نفوذینی ایجاب ایدر. قضا هر وقت جزئی اولور، اوزینك حادثه سنه محصور قالور. اما اجماع، مصلحتته تابع اولمق جهتیه، قانون كبی مقید بر عمومیت كسب ایدر. لکن زمانك مكانك اختلافنه كوره هیچ بر وقت ابدیت كسب ایده مز.

بوگا كوره، عقیده مسئله لرنده اجماع قوتنه، اجماعك قرارینه التجا ایتمك - اجماعك روحنه وضعنه مخالفدر. اجماع - حقیقت دلیلی اولمق اوزره وضع قیلنماش، بلکه تنفیذ قوتی اولمق اوزره وضع قیلنمشدر. غایت مهم شو نكته فقیهلرئك اهل كلامك كوزلرندن غائب اولماش اولسه ایدی، یارار ایدی. اجماعك گوزل فائده لرندن اهل اسلام محروم قالماز ایدی، اولگی اجماعلرئك قراریه اهل اسلامك اللری آیاقلری باغلانماز ایدی، اجماع حجه لگنده او قدر بویوك اختلاف اصولیونك فکرینی او قدر یورماز ایدی، علوم فقهیه مزك ترقیاتنه ده او قدر بویوك سکنه كلمز ایدی.

عقیده خسته لگنه دوا اولمق ایچون، عقیده لری صافلامق ایچون، ۷۵ نچی صحیفه ده مولف قلمیه كوسترلمش ۲ نچی تدبیر - قران کریمی ترجمه ایتمكدر.

شبهه یوق، قران کریمی ترجمه ایتمك لازمدر. لکن ترجمه عقیده خسته لگنه دوا اولما بیلورمی؟

اختلاف بلیه سی، عقیده خسته لگی، تاریخ شهادت ایدر، هیچ بر وقت لسان بیلمه مكدن ناشی دگل ایدی. اك بویوك كلام اماملری لسان عربك اك بویوك ادیبلری ایدی. سنیلرئك شیعیلرئك معتزله لرئك حنفیلرئك مالکیلرئك شافعیلرئك حنبیلرئك عمومیتله هر مذهبك اك بویوك اماملری لسان عربی حقیله بیلور ادیب بلیغ ایدی.

اختلافك اڭ ابتداسی صحابه عصرنده ایدی، اختلافك اڭ بویوگی، اڭ زیاده انتشاری ادبیات اڭ زیاده ترقی ایتمش بر عصرده ایدی . قران کریم لسانی او قدر بویوک اختلافره میدان قیلنه بیلمش ایسه، بزم ترجمه لرك لسانی دها زیاده اختلافره البته میدان اولور . اگرده اختلاف بلیه سی عقیده خسته لگی خصوصلرنده لسانك اهمیتی او قدر بویوک اولور ایسه، او وقت ترجمه جائز اولماق لازم اولور . بنم نظرم ده ترجمه لرك اهمیتی اختلافی قلع ایتمك جهتیله دگلدر . بلکه قران کریمك معنالی رینی آكلامق جهتیله در . عربی کلمه لری عربی جمله لری آكلامق ده اختلاف بولنور ایسه، تورکی کلمه لری تورکی جمله لری آكلامق ده اختلاف البته بولنه بیلور . عقللرده نظرلرده تفاوت وار ایکن، فهمده اختلافی رفع ایتمك ممکن ده دگلدر، هر وقت مطلوب ده دگلدر . لسان نه قدر آسان نه قدر گوزل اولور ایسه ده، فهمده اختلاف یوللری همان قاپانماز، اختلاف سبب لری آرادن همان قالمماز، انسانك طبیعتنه عقلنه کوره، اختلاف طبیعیدر، عادیدر .

درست، اختلاف بولنماق اکثریتله مطلوب اولور . اگر اویله خصوصلرده ده اختلاف واقع اولور ایسه، افکارك اختلافی قلوبك افتراقنه سبب قیلنماقچه، اختلافك هیچ بر ضرری یوقدر . مذهب لرك گناهی اختلاف ده دگل، بلکه برینك دیگرینه عداوتلرنده در . افکارك اختلافنه قلوبك افتراقی لازم دگلدر، لکن لازم قیلنمشدر، اشته بوتون بلیه شورادن طوغمشدر .

«اسلام دنیاسی ایمان، اعتقاد خسته لگیله خسته در» کبی غایت قابا غایت آغر سوزلری مریضك اوزینه شدت لسانیه سویله مش طبیب، رچته یازار ایکن، نافذ نظر عالیلرینی شو جهته ده بلکه توجیه ایدر .

توز کلرده بر مثل واردر: «سویله یندن طگتلیان عارف کرک!» -
درست، شویله در. لکن قران کریم ترجمه سی خصوصنده
«طگتلیانندن سویله ین عارف کرک» اولمق لازمدر.

اگرده مترجم اسرالی رۇیالره حمل ایدر ایسه، «الایمه
من قریش» کبی سوزلری قران کریمک اون اون بش آیت
کریمه سیله ابطال ایدر ایسه، ملائکه کبی سوزلری طبیعی قوت کبی
معناله اشاره قیلور ایسه، اڭ بویوک اعتنائی یالکز تطبیق
جهتلیرینه حصر ایدر ایسه، عاقبت، ریج سوزی اصلده
ییل معناسنده در، دیه بیلور ایسه، اویله ترجمه لر عقیده خسته لگنه
دوا اولماز، اختلاف بلیه لرینی ده رفع ایده مز؛ بلکه ده زیاده
خسته لگی ایجاب ایده بیلور، اختلاف بلیه لرینی ده قاتلاشدره بیلور.
درست، ترجمه بزه البته حاجتدر، ضرورد، دیه لم، فرضدر.
لکن غایت طوغری آکلامق، هم ده غایت گوزل اڭ آسان
آکلامق شرطیله.

قران کریم ترجمه سی خصوصنده اسلام قلمنه نسبتله ینه غایت
مهم بر قاچ وظیفه واردر. بری: لسانک عرفک دالته، آیت
کریمه لرک معنالیرینه هر شیدن زیاده احترام ایتک، خارجی بر
حاکمک هواسنه قران کریمک آیت کریمه لرینی هیچ بر صورته
هیچ بروقت تابع ایتمه مک. - قران کریمک حرمتی بونی اقتضا ایدر.
الوهیتک احاطه سیله بزم غایت طار عتلمزک احاطه سی آراسنده
بولنور غایت فاحش تفاوت بزم انصافمه بونی ایجاب ایدر.
آیت کریمه لرک معنالیرینی «علوم اصوللری» نه، یاخود،
دماغزده طامورلاشوب قالمش وهملره تطبیق ایدر ایسهک،
صوکره اوهام زهریله زهرنمش معجونلری «ان الهدی هدی الله»
قابسوللری ایچنده «ایمانلری، اعتقادلری خسته» اسلام دنیا سنه

یوتدروور ایسهك، یاخود لا اقل، یوتدرمق آرزوسنده بولنور ایسهك، او وقت خسته اوزمز اولورز، اوزمزی دوالامق حاجت اولور.

« دینی تدبیرلر » ه انتقاد یازدم . بوتون انتقادم « بویوك موضوعلرده اوفاق فکرلر » سوزنده تمام اولمش اییدی . صوگره او موضوعلرک شو زمان ده اهمیتلرینه کوره، تفصیل ایتدم . کتابك اڭ مهم قسمی انتحالدر . دیگرلرک ماللرینی خالص اوز ملکی کبی بازارلرده صاتمق بزه، دیهلم، عیب دگلدر . لکن قران کریمك آیت کریمه لری حقنده اوقدر مساهله ایتمك؛ اسلام دنیا سنه، اهل اسلامك ایمانه اوقدر احترامسزلق کوشتمك ترجمه قلمنه قران هدایتنه، بگا قالسه، مناسب دگل اییدی .

طبیعیات ایله ده سمعیات ایله ده محاربه یی التزام ایتمش کلام عصرلرنده اسرالی تاویل ایتمك بلکه « علم » اولمشدر، بلکه مهارت اولمشدر . لکن، شو یکرمنچی عصرده، یعنی هواده قوشدن تیز اوچمق کبی، بورادن آمریقا شهرلرینه تلسز تله غراف برکه سیله بر ثانیه ایچنده اوزون مکتوب یازمق کبی، بزم کوزمزه کورنمز غریب شعاعلرک قوتیله اوزون مسافه لره غایت دهشتلی تاثیرلر اجرا ایتمك کبی « معجزه لر » عصرنده، اسرالی رویالره حمل ایتمك، عرش بلقیسلردن ده غفلت ایتمك - حریت اولماز، حیرت اولور؛ علم اولماز، طوغری جهالت اولور؛ « اصلاحات دینییه » اولماز، تخریبات وهمیه اولور؛ تطبیق اولماز، بلکه علومی ده طبیعتی ده انکار اولور؛ « ایمان اعتقاد خسته لگنه » دوا اولماز، بلکه اولتوروچی زهر اولور؛ آیت کریمه لرک گوزل ارشادلرندن اهل اسلامك فکرینی اغفال اولوب، طار هم پیس خیال قارا کلقلرنده اهل اسلامك فکرلرینی بوغمق، روحلرینی اولتورمك کبی جنایت اولور . بنم نظرم ده اهل اسلامك ایمانی، اعتقادی صاغدر . ایمانزده

خستەلك وار ايسە، «اسرالرى رويالره حمل ايدر» تاويلات شومغىلە بزه كلاميوندن يوقمىش، سرايت ايتىمىش خستەلك اولور، گناه اهل اسلامك اعتقادنده دگل، بلكە اوزلرينك معناسز تاويللر يله اهل اسلامك اعتقادىنى استخفاف ايدر تاويلچيلرده، عقيدە چيلرده در .

بن ايمان مسئلهلرنده كلام مذھبلىرىنە مخالفت ايدر، شدتله هجوم ايدر؛ لىكن هيچ بىر انسانك ايماننە اعتقادىنە طعن ايدەمم؛ «اهل اسلامك ايمانى خستە در اعتقادى خستە در» كىبى عبارەلرى يازمقدن اوتانورم، اويالورم .

اهل اسلامك اعتقادىلە قران كريمك آيت كريمەلر يله اهل كلامك تاويلچيلرك اويونلردن ايندى بيزدك، تمام طويديق!
 براقكز بزه مقدس ايمانمى، براقكز بزه قران كريمك آيت كريمەلرىنى!

سزك تاويلاتكز هجومنە هدف اولاكلمش او بويوك آيت كريمەلرى طبيعت حرملرنده تفكر معرابلرنده الوهيت قبلەلرىنە استقبال قىلوب، بز هم بزم بالالرمز تلاوت ايدر. طبيعت خزىنەلردن «معجزەلر» چيقارر «ئە ديسونلر» ە اجتهاد نمازلرنده اقتدا ايدر .

عالم وجود كىبى حرم الهى ە عظمت الهىيى انكار كىبى تاويللره اذن آلامش ايسەك دە، طوغرى سوز، صواب سوز حقندە اذن رحمان صادر اولمشدر :

«يوم يقوم الروح والملائكة صفاً لا يتكلمون الا من اذن له الرحمن وقال صواباً .»

پتربورغ دە، ۱۹۱۴ سنە فورال ۱ دە

موسى جار الله .

محترم بر مؤلفك مهم بر اثرينه انتقاد مقاله لری اولمق اوزره باشلانوب، عاقبت كتاب شكليه نشرى قرار قيلنمش شو كتاب بر قاچ آى مقدم شو صحيفه ده تمام اولمش ايشه ده، ال طارلغى حسبيله، طبعى شو كونه قدر تاخير قيلندى .

اوج دورت سنه مقدم روسياده بزم مطبوعات صحيفه لرنده اڭ بويوك بر مسئله حقنده معتبر قلملرڭ فكرلرى يازلمش ايدى . بن او فكرلرڭ هيچ برينه قانع دگل ايدم . ايتاليا هجومى ، بالقان محاربه لرى ساعتلرنده اويله فكرلرى نشر ايتمك اسلام مطبوعاتنه، بنم نظرم ده، هيچ بر صورتله جائز دگل ايدى . بوڭا كوره، او فكرلرڭ هيچ برندن بن راضى دگل ايدم . لکن زمان مكان مساعد اولماق جهتيله، جريده صحيفه لرنده اوز نظرمى درج ايتدرمكدن او وقت عاجز قالدم . آغز قاپانمق، بوغاز بوغولمق اڭ آغر حالدر . كوڭلم قرارينى بولامادى . عاقبت، قلم ده رسوخ بولمش نظرمى سويله مك آرزوسيله، «خلق نظرينه» اسملى كتابمى نشر ايتدم . اون فصل ده اون مسئله يى بيان ايتدم، اصل مقصدم «ايمان» مسئلهسى ايدى . جريده صحيفه لرنده على حده يالڭز اوزلرينى درج ممكن اولماش ملاحظه لرمى (۵۲ - ۵۴) صحيفه لرده آچيق لسانله يازدم . طوقز مسئله بر كه سنده، طوقسان صحيفه كوله گه سنده، او ملاحظه لرمى اسلاميت دنيا سنه حریتله سويله دم . عالم مدنيتى اور كتمه مك، سياست حكومتلرينڭ غضبلرينه قالماق كى بهانه لر او وقت بنم خيالم ده يوق ايدى . «خلق نظرينه» انتشارندن برسنه صوڭ، جنوب توركلرنندن معتبر بر ادیبڭ قلميله او بويوك موضوع ده يازلمش گوزل بر كتابى پتربورغ باغچه لرينڭ برنده استراحت ساعتلرنده بويوك رغبتله مطالعه ايتدم . بايتاق نقطه لرده محترم ادیبڭ فكرينه اشتراك ايتمه مش ايسه م ده، او كتاب، هيئت كليسى اعتباريله، البته گوزل ايدى . درست او قدر بويوك مسئله يى استانبول كى مركز خلافت ده اويله مهم بر ساعت ده، مقتدر قلم واسع فكر دها گوزل يازه بيلور ايدى . لکن او كتابدن او قدره ده بن او وقت قناعت ايتدم .

کتاب، شبهه یوق، گوزل ایدی. فقط، انتقادی تحملدن عاجز (۱۰۷)
نقطه لری ده وار ایدی. قصور هر بز انسان حقنده البته عفو قیلنه بیلور.
کتاباڭ او یله سطرلرینه ده مسامحه کوزیله باقوب، رغبتله مطالعه
ایتدم. بوگما ماعدا، او کتاب ده قران کریمک نصوصنه مخالف فکرلر،
شارع حکیمک شرفنه طوقنور سوزلر وار ایدی. او قور ایکن قورشون
قلمله اشاره لر قویمش ایدم.

مثلا «اتحاد اسلام» ک ۳۸ نچی صحیفه سنده: «حضرت محمد یهود
نصاری شریعتلرینی اله آلدی، اصلاح ایتدی. شو اصلاح قیلنمش
سماوی دیانتک اسمی اسلامیتدر.» کبی بر جمله واردر.
حریت داعیه سیله، تدقیقات تاریخیه دعواسیله، دیهلم، شو سوز
طوغریدر. لکن هر حال ده قران کریمک متعدد آیت کریمه لرینه
قطعیا مناقضدر؛ بوتون تاریخ نبوی شهادتنه ده مخالفدر. محترم
مؤلفک شیوه سیله تعبیر ایدیم، «شو کونه قدر دنیایه کلن پسیقولوغلرک
اکڭ بویوگی حضرت محمد» یالان سویله مه مش ایسه، او سوز طوغری
اولاماز. او سوزک معناسی بلکه باشقه در؛ محترم ادیبک سوزلرینی
حقیله آشکلامق شرفلرندن بلکه محروم قیالمشم. لکن عصر نبوی
حادثه لرینی توجیه ایدر ایکن، بیان ایدر ایکن، قران کریم کبی
اساس اسلامیتی هدم ایتمک، شارع حکیمک اکڭ جدی دعوالرینی ده
رد ایتمک معقول دگلدر، کتابک موضوعنه ده مقصدینه ده تناقض اولور.
درست، عربستان کبی بر بدویت دنیاسنده، محمد الامین کبی
امی بر بشر طرفندن اسلامیت کبی بر بویوک دین، غایت گوزل بر
شریعت وضع قیلنمق البته غایت بویوک غایت آغر بر معمار. شو
تاریخی معمایبی حریتله حل ایتمک البته لازمدر. حل ایدر ایکن،
غرب مؤرخلرینک غرب اجتماعیلرینک نظرلرینه فرضیه لرینه هر خصوص ده
تقلید ایتمک حریت اولماسه کړک. معصوم سلفک نظرلرینی او قدر
جسارتله جرح ایتدکن صوڭ، غرب فیلسو فلرینک سوزلرینه هر
خصوص ده تقلید ایتمک - حریت دگلدر، بلکه غایت بویوک ذلتدر.
تورک ادیبلرنده بویله ذلت غایت بویوکدر.

«اتحاد اسلام» ک ۳۹ نچی صحیفه سنده: «حضرت محمد یلنچی
عصرک لوته ری ایدی» معناسنده بر جمله واردر.

مارتن لوتھر، شېهه یوق، غایت بویوک آدم ایدی. بزم کبی اوفاق آدلره نسبتله لوتھرلک بلکه غایت بویوک شرف اولا بیلور. لکن «محمد یدنجی عصرک لوتھری ایدی» دیمک شارح حکیمک قدرینه شرفنه نسبتله غایت مناسبت سز سوزدر. هر فضیلتی تقلیدده آرامق کبی بویوک ذلتدر.

حریتی دعوی ایدرز، مخالفلمزی هر وقت تعصب کبی سمه لرله توسیم ایدرز. لکن حریتدن بوتون حظمز معصوم سلفک، اڭ قیمتلی بوتون آثارینی هدم ایدوب، مدنیت دنیاسنک بوتون اوفاق حرکتینه حرفیا تقلیددن عبارتدر. «محمد یدنجی عصرک لوتھری!» ایمش. «اسلامیت ذاتا پروتستانلق!» ایمش. سویله گز: بویله سوز حریتی؟ ذلتمی؟ تورک ادیبلرینک بویله سوزلری، بنم نظرمده، غایت بویوک ذلتدر. «ایل» جریده سنک ستونلرنده «شریعت اسلامیه بنم نظرم» مقاله لرنده شو اعتراضی تمام صراحتله یازمش ایدم. مقصدم حریت دعوی ایدر ادیبلری حریته دعوت ایتمک ایدی. بوتون فضیلتی تقلیدده آرامق کبی بویوک ذلت وار ایکن، انسانده هیچ بروقت حریت بولنماز. بنم شو اعتراضم محترم ادیبک سمع اعتبارینه ایرشمش اولسه کرک. محترم ادیب افندی «پک طارغین» اولوب «حریت فکریه» مجموعه سنده مقابله یولیه شدتلی بر مقاله یازمش اولسه کرک. مقاله یی او وقت مطالعه ایتمک شرفندن بن محروم قالدیم.

شو ۱۹۱۴ سنه سی مای ۱۵ ده استانبولدن برید واسطه سیله بر قول کتاب کلدی. آراده محترم ادیبک «خاتم الانبیا» نام کتابی ده وار ایدی. قابینه ده اشتغالم ساعتلرنده اویله کتابلری مطالعه ایدهم. علی التصادف، شو سنه مای ۲۲ ده دعوتلی اولارق فیله ندیده تامر فورص شهرینه، ایکی سنه دوام ایتمش مکتب محله جمعیتنه سفر ایتدم. گوزل فرصت اولدی، یاڭکی کلمش کتابلری نشاطله مطالعه ایتدم. اسمک موضوعک فوق الغایه بویوک لگنه کوره، «خاتم الانبیا» یی دقتله هم ده استفاده آرزوسیه اوقودم. سوز یوق، دیه لم، کتاب گوزلدر. لکن اولگی اعتراضی ده زیاده چسارتله شو کتابک مندرجاتنه ده البته توجیه ایدرم. بوتون استقادمی «بویوک موضوعده اوفاق فکرلر» سوزیله افاده ایده بیلورم.

۱۰۹) غرب اربابنه عبادت درجه‌سندہ احترام ایدر مولف افندی شرق (۱۰۹) مشاہیرینک شرفلرینہ طعن خصوصلرندہ هر وقت حدودسز تهور لسانی قوللانمیشدر . مثلاً : بوناپارت ناپولہ ئونک مسلمانغی حقندہ مجهول بر نفرک روایتنه قیمت ویرمش ادیب افندی شارع حکیمک سیره سی احوال نبویہ سی حقندہ بخاری کبی اک منتقد اک معتبر بویوک بر امامک روایتنه قیمت ویرمیش . ۲) انکلیز موئیر ، آلمان شپہرن گہر ، یهود وایل کبی مورخلرک تدقیقات تاریخیہ لرینی یالکیز حسن ظن قوتیلہ نقد خالص کبی حقیقت مطلقہ کبی قبول ایتمش مولف افندی بوتون اهل اسلامک تاریخی خدمت لرینی یالکیز سوء ظن بلیہ سیلہ شدتلہ تزییف ایتمش . ۳) اسلامیتی ، شریعتی آکلامق خصوصلرندہ وولتہر ، قارایل ، رهنان کبی داهیلری ، حتی دوزی کبی مسرف مجازف حریفلری کولکرہ قدر رفع ایتمش مولف افندی اسلامیتک اک بویوک رکن لرینی حتی ابو حنیفہ کبی امامی دہ جهل و استبدادلہ تعییر ایدوب ، « ذات احمدی یہ لائق بر امت اولمادقلرینی » دہ اثبات ایتمش . ۴) غرب سیمال لرینی دہاتدن صایمش مولف افندی بزم ابن عربیلری جلال رومیلری درویش ایتمش . ۵) اسلامیتک بوتون عالم لرینی ، حتی اک بویوک ادب امام لرینی دہ سوز بیلمز ، شعر آکلاماز جهالت کروهی صورتیلہ تصویر ایتمش . ۶) رهنان کبی داهیلرک قدرینی کولکرہ چیقارمش ادیب افندی ، بوددا کبی بویوک پیغمبر ، ابن مریم کبی اک محترم غایت بویوک رسول اوزرینہ شدتلی لسانیلہ هجوم ایتمش ، شتم قلمیلہ صالمش .

درست ، محترم مولف افندی ابن مریم اوزرینہ هجوم یوللرینی حاضرلہمک داعیہ سیلہ ، ۲۸۳ صحیفہ دہ توطئه یازمش ؛ ابن مریملہ نصرانیت معبودی آراسندہ هیچ بر مناسبت یوقدر دیمش . لکن اعتداری جنایتدن دہا زیادہ شنعدر .

بویلہ مسئله لردہ نزاعی فصل ایتمک ایچون ، قران کریمی حکم قیلمق جائز اولسہ کرک . قران کریمک شہادتنه کورہ ، نصرانیت معبودی ایسوس خریستوس قران کریم دہ محترم اسمی تبجیل قیلنمش ابن مریمک اوزیدر . یهودلرک تہمت لرینہ ، سوء قصد لرینہ ، تحقیر لرینہ رغما ، بوتون یو یوزندہ کنیسہ لرک آلتارلرندہ ، خانہ لرک زاویہ لرندہ ،

(۱۱۰) هر یرده نصرانیت معبودی اولمق درجه‌لرینه قدر ابن مریمک قدرینی
الله رب العالمین حضرتلری رفع ایتمش .

«بل رفعه الله اليه . وكان الله عزيزا حكيمًا .» (النساء -- ۱۵۸)

«واذ قال الله يا عيسى ابن مريم أأنت قلت للناس اتخذوني وامي

الهي من دون الله .» (المائدہ -- ۱۱۶)

توطئه تقدیم ایتدکن صوڭ ، مولف افندی غایت بویوک تهورله
ابن مریم حقنده اون آلتی صحیفه سفسطه شتمیات یازمق زحمتنه ده
تنزل ایتمش . ره‌نان کبی مقتدر داهی شاعر بویوک بر مصورک قلمنه
موضوع اولمقدن باشقه اومسکینک بر بختیارلغی بر فضیلتی یوق ایش .
تدقیقات تاریخیه دعوا سیله ، حریت فکریه ماسکه سیله متهورانه
میدانه چیقمش صوڭ درجه ذلیلانه تقلید نمونه‌لرینی ارقام صره سیله
بوراده نقل ایتدم . بویله نمونه‌لر حریت دگلدر ؛ بلکه صوڭ درجه‌ده
دون ذلتدر . ره‌نان کبی ادیب‌لری عزت عرش‌لرینک او طرفلرینه قدر
رفع ایتدکن صوڭ ؛ بوددا ، ابن مریم کبی بویوک رسول‌لری محترم
سیمارلی ذلت درکه‌لرینک دون طرفلرینه ایندرمک تدقیقات تاریخیه
اولماسه کرک ، حریت فکریه اولماسه کرک . بوتون اهل اسلامک
خدمت تاریخیه‌لرینی صفر کبی اعتبار ایدوب قیمت علمیه دن تامامیله
محروم ایتدکن صوڭ ، صاحب قران محمدالامینک خسته‌لگی حقنده
فلان و فلان دوقتورلرک «تبعات فنیه» لرینه شهادت‌لرینه قیمت
و یرمک قوتلی تهور موتوریه حرکتیه کلمش تقلید اولسه کرک .
حضرت محمد عصبی المزاج ایش ؛ بوڭا کوره ، نسایه افراط درجه‌ده
مائل ایش ؛ شو مرض شهوانی‌یه کوره ، عربک دنیاسی ده آخرتی ده
خاتونلرله حوریه لرله طولمش ایش . (نه قدر گوزل تدقیقات!)

عننه مجلوبی ، تواتر مقتونی بر مسلمان حضرت محمد دن بحث
ایدر ایسه ، بوتون قابلیت منطقیه‌سی زائل اولور ایش . اما فلان و فلان
کبی بر غربی بحث ایدر ایسه ، جف القلم حقیقتلردن خبر ویرور ، فوق
العاده داهیک اظهار ایدر ایش . فخر عالمدن بحث ایدر ایکن قابلیت
منطقیه‌سی زائل اولمامش ادیب افندیلرک تدقیقات فنیه‌سنه کوره ، آثار
نبویه‌ده عصبی‌لگی کورمک اسهل اموردن ایش ؛ حتی حضرت محمدک
هر جمله‌سنده روح عصبی وار ایش ؛ حلیمه سعیدیہ النده ایکن ، حضرت
محمدده عصبی‌ک ظاهر ایدی ، محترم والد‌لری‌ده ، روایتلره کوره ، غایت
عصبی ایدی ؛ اغلب احتمال عصبی‌ک حضرت محمدده ارشی ایش .

خسته لك حقننه يوق روايتلری ده وضع ايدر ، ضعيف روايتلری ده (۱۱۱)
قبول ايدر مؤلف افندی اسلاميتاڭ اڭ بويوك اساسلری حقننه اڭ قطعی
حقيقتلری ده اهمال ایتمشدر : خلیفه عثمان عهدنده قران کریمی ترتیب
شوملغیله اسلامیت قاصر هم محدود فورموللره تضييق قیلنمش ایش ؛
ابوبکرڭ سطحی تدوینی لزومسز برزحمت اولوب ، عثمانڭ قران کریمی
مصاحف ده تدوینی ایسه ، غایت بويوك خطا ایش . قارایل کبی ، دوزی
کبی داهیلر حاضرگی ترتیبیله قران کریمی آڭلامادقن صوڭ ، قران کریم ده
انتظام ، حلاوت هیچ بر صورتله بولنماز ایش .

محترم مؤلف افندی تاریخ اسلامیتاڭ اڭ مهم قسمنده کتاب یازمق
جسارتلرینه اقدام ایتمش ایسه ده ، حاضرلنمک زحمتلریله نازپرور روحلرینی
بويوك دماغلرینی یورماش اولسه کرک . جاهلیتتاڭ تاریخنه ایامنه ، عرباڭ
احوال اجتماعیه سنه ادبیاتنه ، شارع حکیمتاڭ حدیثلرینه سنتلرینه ، قران کریمتاڭ
آیت کریمه لرینه ، اسلامیتاڭ علومنه هیچ بروقت اهتمام کوزیله نظر ایتمه مش
اولسه کرک . یوقسه ، فیل واقعه سنه گی « ابابیل » ی مجاهدینتاڭ قوه ایمانیه سیله
تاویل ایتمش اولماز ایدی . مذهب نخستین نبوی او زمان مقبول اولمش
بت برستلکدن باشقه بر شی دگل ایدی دیمش اولماز ایدی .

محترم مولفاڭ تهوری احیانا حدود دینی ده آشار : اسلام بوتون دینلری
ناسخ اولمق حسبیلله ، حریت دینییه بیلمز ایش . « لا اکره فی الدین »
معناسی : دین سهولت اساسنه مبنیدر دیمک ایش . شو حقاقت شریقه یی
اورته نلرڭ هر برینه مولف افندی لعنت او قور ایش .

بوراده تهور مولفاڭ غفلتنه مبسوطا ، ادبنه معکوسا متناسب چیقمشدر .
یوقسه ، « لا اکره فی الدین » - « وما جعل علیکم فی الدین من حرج »
آیت کریمه لرینتاڭ معنالنندن او قدر فاحش غفلت ایتمش ایکن ، بوتون
امت اسلامیه یه لعنت او قومق نره دن چیقار ایدی ؟

شو ساعت شو قدرله اکتفا ایده ییلورم . مقصد محترم مؤلفاڭ حریتنه
مجددلیکنه اعتراض دگلدر ، بلکه حقیقی حریتنه ، افکاراڭ استقلالنه دعوتدر .
محترم مؤلف افندیله برابر ، بن ده غرباڭ اربانه احترام ایدرم ، لکن
شرق مشاهیرینه ده احترام غایت بويوكدر . قران کریمتاڭ گوزل ادبیلله
متأدب اولوب ، بوددا کبی ، ابن مریم کبی نبیلره دها زیاده احترام ایدرم .
هر بری انسانیتتاڭ زینتی ایدی . عالم وجوداڭ ازلیت صحیفه لرنده یازلمش
بوتون حادثه لرینی ابدیت صحیفه لرنده استقبال پرده لری ارقاسنده مستور
بوتون حقیقتلری بويوك دماغلری قوتیله احاطه ایدرلر ایدی . شو علویته
برابر هر بری انسان اوغلی انسان ایدی .

شارع کبیر نبی محترم علیہ الصلاة والسلام حضرتلرینی ده سید الانبیا اولمق اوزره احترام ایدرز . مولف افندی کتاباڭ ۳۱۷ نچی صحیفه سنده «اگر صنملره عبادت ایتمک شارع طرفندن نهی قیلنمش اولماسه ایدی، محرابمزه هیکل محمدی وضع ایدر؛ خاکپای شوکتته عبودیتیزی رفع ایدر ایدک!» دیمش ایسه ده، ایمان قوتیله سویلنمش سوز اولمایوب، بلکه نصرانیت دنیاسنه تقلید محبتیله سویلنمش شاعرانه بر هوا اولسه کورک. اسلامیت بزی بشره عبادت نقیمه لرندن قبله مزده بشر سیماسی کورمکدن چوقدن آزاد ایتدی، بوندن صوڭ ده البته حمایه ایدر .

ذلتدن حریته دعوت یولیله علی الاستطرا دیازلمش انتقادمه محترم مولف افندی «پک زیاده طارغین» اولوب، کتاباڭ خاتمه سنده متکبرانیه جواب یازمش . اگرده بنم انتقادمه «ذلت» کبی کلمه لر اولماسه ایدی، مولف افندی «جدی بر مباحثیه تنزل ایدر ایدم» دیمش . بن کلمه لرک معنالرینی موضعلرینی گوزل بیلورم . عادی بر ادیبکاڭ بعض زلتلری حقیقده «ذلت» کبی کلمه لری استعمال ایدر ایسه مده، مؤلفکاڭ «مزاج وضع احمدی مغدوردر» کبی جمله لرینی عادی بر آدم حقیقده استعمالدن ده البته صاقنورم . ابن مریم کبی محترم نبی حقیقده اون آلتی صحیفه «تبعات فنیه» یازار ایسه م، زلتلرمی ذلت دیه جک ناصحکاڭ ادبیه رحمت اوقورم، تشکر ایدرم .

اولگی مقاله مده لسانم بلکه شدتلی حدتای اولمشدر . لکن محترم ادیبکاڭ شخصنه دگل، بلکه بر قاچ سوزینه؛ حریتنه مجد دلگنه دگل، بلکه تقلیدینه توجیه قیلنمش ایدی . شو جوابمده شویله در . نبیلرک سیره لرینی یازار ایکن، نصرانیت باحثلرینه تقلید قیلوب، خسته لکدن جنوندن بحث ایتمک؛ بوتون معلوماتدن غافل ایکن، هیچ بر دوقتوره معلوم اولاماز تشکلات عصبیه لرندن ماده سنجاییه لرندن لاف اورمی می حریتدر؟ اویله لافلر هیچ بر وقت تبعات فنیه، پسیقولوژییه اولورمی؟

انسانکاڭ حرمتی ذاتیدر . میزان الحرمه درجه لری سزکاڭ بزم نظرمنکاڭ حرارتنه برودتنه تابع دگلدر . بنم فکرمه بنم لافلومه اعتراض برودتیله هیچ بر انسانکاڭ میزان الحرمه درجه سی اینمز . فیلسوف ابوالعلا اصطلاحیله، «ادیب» ایسه ک، بزه بلاغدن زیاده سماع لازمدر .